

**KÜLTÜREL COĞRAFYA AÇISINDAN
AHLAT (BİTLİS) YERLEŞME ADLARININ ANALİZİ**

Fatma ALADAĞ

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafya Ana Bilim Dalı

Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ

2025

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

Fatma ALADAĞ

KÜLTÜREL COĞRAFYA AÇISINDAN
AHLAT (BİTLİS) YERLEŞME ADLARININ ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ

AĞRI 2025

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “*Kültürel Coğrafya Açısından Ahlat (Bitlis) Yerleşme Adlarının Analizi*” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Δ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Fatma ALADAĞ

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KÜLTÜREL COĞRAFYA AÇISINDAN
AHLAT (BİTLİS) YERLEŞME ADLARININ ANALİZİ
Fatma ALADAĞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ

Jüri: Prof. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Tolga KORKUSUZ

Bitlis ili, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat bölümü ile Yukarı Murat-Van bölümünün sınırları içerisinde yer almaktadır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan il, kültürel anlamda oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Bu zenginliğin beraberinde getirdiği unsurlar çeşitli araştırmalara da konu olmuştur. Bu çalışmada da kültürel coğrafya bakış açısıyla yerleşme adları incelenmiştir. Kültürel Coğrafya Açısından Ahlat (Bitlis) Yerleşme Adlarının Analizi adlı bu tezde Ahlat ilçesinde daha önce kültürel anlamda yerleşme adları üzerine bir çalışmanın olmamasından dolayı var olan boşluğun doldurulması düşünülmüştür. Bu doğrultuda adlandırmaların neye göre yapıldığı, geçmişte ve günümüzde adlandırmalarda ne gibi değişikliklerin meydana geldiği gibi soruların cevaplarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, Bitlis adının kökeninden başlanarak, Bitlis'in ilçeleri ve Ahlat ilçesinin köyleri ve mahallelerinin eski ve yeni adlarını ortaya koyarak isimlendirmede insan ile mekân arasındaki etkileşim ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma konusu ile alakalı kaynaklar analiz edilerek adlandırmalarda fiziki, beşeri, ekonomik faktörlerin etkisi ile verilen adlandırmalar değerlendirilmiştir. Geçmişte ve günümüzde kullanılan isimlerin kökenlerine inilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Bitlis Merkez, Adilcevaz, Güroymak, Hizan, Mutki, Tavan, Ahlat ilçelerinin menşei, bunlarla birlikte Ahlat ilçesine bağlı 26 köy ve 15 mahallenin adı araştırılmış ve kültürel coğrafya açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Ahlat, Ahlat Köy Adları, Toponimi, Yer Adları, Kültürel Coğrafya

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
ANALYSIS of SETTLEMENT NAMES in AHLAT (BİTLİS) in TERMS
of CULTURAL GEOGRAPHY

Fatma ALADAĞ

Thesis Advisor: Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ

Jury: Prof. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ

Jury: Assist. Prof. Dr. Tolga KORKUSUZ

Bitlis Province is located within the boundaries of the Upper Euphrates and Upper Murat–Van subregions of the Eastern Anatolia Region. Having hosted numerous civilizations throughout history, the province possesses a rich cultural heritage. This cultural richness has attracted scholarly attention across various disciplines. In this context, the present study examines the settlement names in Bitlis’s Ahlat district from the perspective of cultural geography. The thesis titled An Analysis of Settlement Names in Ahlat (Bitlis) from the Perspective of Cultural Geography aims to address the lack of research on settlement toponymy specific to Ahlat and to fill this gap in the literature.

Accordingly, the study seeks to answer questions such as how the naming of settlements was shaped, and what kind of changes have occurred in place names from the past to the present. Beginning with the etymology of the name "Bitlis", the study investigates the old and new names of the villages and neighborhoods in the district of Ahlat, thereby seeking to reveal the interaction between humans and space through the naming process. The study adopts document analysis, a qualitative research method, and evaluates naming patterns by analyzing relevant sources. These names are assessed with regard to physical, human, and economic factors that have influenced them historically and currently. In this regard, the origins of names in Bitlis Central District as well as in Adilcevaz, Güroymak, Hizan, Mutki, Tatvan, and Ahlat districts are examined. Furthermore, the names of 26 villages and 15 neighborhoods affiliated with Ahlat are studied and interpreted from a cultural geography perspective.

Keywords: Bitlis, Ahlat, Ahlat Village Names, Toponymy, Place Names, Cultural Geography

ÖNSÖZ

Kültürel Coğrafya Açısından Ahlat (Bitlis) Yerleşme Adlarının Analizi adlı bu çalışmada Bitlis adının menşei başta olmak üzere Bitlis iline bağlı Adilcevaz, Ahlat, Güroymak, Hizan, Mutki, Tatvan ilçelerinin adları incelenmiştir. Ayrıca Ahlat ilçesi özelinde köyler ve mahalleler de incelenmiştir. Araştırmada bu yerleşim yerlerinin adlarında yapılan değişikliklerde doğal çevre, kültürel çevre, beşeri ve ekonomik çevrenin etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesi ve tamamlanması sürecinde, bana yol gösteren, her türlü yardımı sağlayan, bütün bilgi ve birikimini esirgemeyen kıymetli danışmanım Sayın Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezin düzeltilmesi ve eksiklerinin tamamlanması hususunda büyük katkı sağlayan saygıdeğer jüri üyesi hocalarım Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Tolga KORKUSUZ'a ayrı ayrı şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her anında yanımda olan, beni destekleyen, tez çalışmasında bana her türlü desteği sağlayan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ağrı- 2025

Fatma ALADAĞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
HARİTALAR DİZİNİ	viii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Kültürel Coğrafya	2
1.2 Yer Adları (Toponimi).....	4
1.3 Dünya’da Yer Adları Çalışmaları	7
1.4 Türkiye’de Yer Adları Çalışmaları	8
1.5 Araştırma Sahasının Konumu.....	10
1.6 Araştırma Sahasının Genel Coğrafi Özellikleri	11
İKİNCİ BÖLÜM.....	16
2.1 Araştırmanın Problem Durumu ve Alt Problemleri	16
2.2 Araştırmanın Amacı.....	16
2.3 Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları.....	16
2.4 Araştırmada Alan Yazın	17
2.5 Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları	18
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	19
3.1 Bitlis İli Yer Adları	19
3.2 Bitlis Kenti Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi.....	19
3.3 Adilcevaz İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi	22
3.4 Güroymak İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi	24
3.5 Hizan İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi	26
3.6 Mutki İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi	28
3.7 Tatvan İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi.....	29
3.8 Ahlat İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi	30
3.8.1 Ahlat Köy Adlarının Tarihsel Süreçteki Değişimi	33

3.8.2 Ahlat Şehri Mahalle Adlarının Tarihsel Süreçteki Değişimi	89
3.8.3 Ovakışla Beldesi Mahalle Adlarının Tarihsel Süreçteki Değişimi	109
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	121
SONUÇ ve TARTIŞMA	121
KAYNAKÇA.....	124

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ADNK	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
Km	: Kilometre
Km²	: Kilometre kare
M	: Metre
S.	: Sayfa
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
URL	: Uniform Resource Loader (Tekdüzen Kaynak Bulucu)
Vb	: ve benzeri
Vs	: ve saire

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.8.1. Ahlat Köyleri.....	33
Tablo 3.8.2. Köy Adlarının Kökeni ve Adlandırmalarında Etkili Olan Unsurlar.....	86
Tablo 3.8.3 Ahlat Mahalleleri.....	89
Tablo 3.8.4. Ovakışla Beldesi Mahalleleri	109

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. 1.	Bitlis İlinin Lokasyon Haritası	11
Harita 3. 1.	Bitlis (Merkez İlçe) Topografya Haritası	21
Harita 3. 2.	Adilcevaz İlçesi Topografya Haritası	23
Harita 3. 3.	Güroymak İlçesi Topografya Haritası	25
Harita 3. 4.	Hizan İlçesi Topografya Haritası	27
Harita 3. 5.	Mutki İlçesi Topografya Haritası	29
Harita 3. 6.	Tatvan İlçesi Topografya Haritası	30
Harita 3. 7.	Ahlat İlçesi Topografya Haritası	32
Harita 3. 8.	Akçaören Köyü Topografya Haritası	35
Harita 3. 9.	Alakır Köyü Topografya Haritası	37
Harita 3. 10.	Bahçe Köyü Topografya Haritası	39
Harita 3. 11.	Burcukaya Köyü Topografya Haritası	41
Harita 3. 12.	Cemalettin Köyü Topografya Haritası	43
Harita 3. 13.	Çatalağzı Köyü Topografya Haritası	45
Harita 3. 14.	Çukurtarla Köyü Topografya Haritası	47
Harita 3. 15.	Develik Köyü Topografya Haritası	49
Harita 3. 16.	Dilburnu Köyü Topografya Haritası	51
Harita 3. 17.	Gölgören Köyü Topografya Haritası	53
Harita 3. 18.	Güzelsu Köyü Topografya Haritası	55
Harita 3. 19.	Kınalıkoç Köyü Topografya Haritası	57
Harita 3. 20.	Kırıkkaya Köyü Topografya Haritası	59
Harita 3. 21.	Kırkdönüm Köyü Topografya Haritası	61
Harita 3. 22.	Kuşhane Köyü Topografya Haritası	63
Harita 3. 23.	Nazik Köyü Topografya Haritası	65
Harita 3. 24.	Otluyazı Köyü Topografya Haritası	67
Harita 3. 25.	Saka Köyü Topografya Haritası	69
Harita 3. 26.	Serinbayır Köyü Topografya Haritası	71
Harita 3. 27.	Seyrantepe Köyü Topografya Haritası	73
Harita 3. 28.	Soğanlı Köyü Topografya Haritası	75
Harita 3. 29.	Taşharman Köyü Topografya Haritası	77
Harita 3. 30.	Uludere Köyü Topografya Haritası	79
Harita 3. 31.	Yeniköprü Köyü Topografya Haritası	81
Harita 3. 32.	Yoğurtyemez Köyü Topografya Haritası	83
Harita 3. 33.	Yuvadamı Köyü Topografya Haritası	85
Harita 3. 34.	Erkizan Mahallesi Topografya Haritası	90
Harita 3. 35.	Harabe Şehir Mahallesi Topografya Haritası	92
Harita 3. 36.	İki kubbe Mahallesi Topografya Haritası	94
Harita 3. 37.	Kacer Mahallesi Topografya Haritası	96
Harita 3. 38.	Kale Mahallesi Topografya Haritası	98
Harita 3. 39.	Kırklar Mahallesi Topografya Haritası	100
Harita 3. 40.	Kulaksız Mahallesi Topografya Haritası	102
Harita 3. 41.	Selçuklu Mahallesi Topografya Haritası	104
Harita 3. 42.	Tahtı Süleyman Mahallesi Topografya Haritası	106
Harita 3. 43.	Tunus Mahallesi Topografya Haritası	108

Harita 3. 44.	Ovakışla Beldesi Topografya Haritası.....	110
Harita 3. 45.	Kurtuluş Mahallesi Topografya Haritası	112
Harita 3. 46.	Kültür Mahallesi Topografya Haritası.....	114
Harita 3. 47.	Orta Mahallesi Topografya Haritası.....	116
Harita 3. 48.	Saray Mahallesi Topografya Haritası	118
Harita 3. 49.	Yıldızlar Mahallesi Topografya Haritası	120

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 3. 1. Açaören Köyü Uydu Görüntüsü	35
Fotoğraf 3. 2. Alakır Köyü Uydu Görüntüsü	37
Fotoğraf 3. 3. Bahçe Köyü Uydu Görüntüsü	39
Fotoğraf 3. 4. Burcukaya Köyü Uydu Görüntüsü	41
Fotoğraf 3. 5. Cemalettin Köyü Uydu Görüntüsü	43
Fotoğraf 3. 6. Çatalağzı Köyü Uydu Görüntüsü.....	45
Fotoğraf 3. 7. Çukurtarla Köyü Uydu Görüntüsü.....	47
Fotoğraf 3. 8. Develik Köyü Uydu Görüntüsü.....	49
Fotoğraf 3. 9. Dilburnu Köyü Uydu Görüntüsü	51
Fotoğraf 3. 10. Gölgören Köyü Uydu Görüntüsü.....	53
Fotoğraf 3. 11. Güzelsu Köyü Uydu Görüntüsü.....	55
Fotoğraf 3. 12. Kınalıkoç Köyü Uydu Görüntüsü	57
Fotoğraf 3. 13. Kırıkkaya Köyü Uydu Görüntüsü.....	59
Fotoğraf 3. 14. Kırkdönüm Köyü Uydu Görüntüsü.....	61
Fotoğraf 3. 15. Kuşhane Köyü Uydu Görüntüsü.....	63
Fotoğraf 3. 16. Nazik Köyü Uydu Görüntüsü	65
Fotoğraf 3. 17. Otluyazı Köyü Uydu Görüntüsü	67
Fotoğraf 3. 18. Saka Köyü Uydu Görüntüsü.....	69
Fotoğraf 3. 19. Serinbayır Köyü Uydu Görüntüsü	71
Fotoğraf 3. 20. Seyrantepe Köyü Uydu Görüntüsü	73
Fotoğraf 3. 21. Soğanlı Köyü Uydu Görüntüsü	75
Fotoğraf 3. 22. Taşharman Köyü Uydu Görüntüsü	77
Fotoğraf 3. 23. Uludere Köyü Uydu Görüntüsü.....	79
Fotoğraf 3. 24. Yeniköprü Köyü Uydu Görüntüsü.....	81
Fotoğraf 3. 25. Yoğurtyemez Köyü Uydu Görüntüsü	83
Fotoğraf 3. 26. Yuvadamı Köyü Uydu Görüntüsü	85
Fotoğraf 3. 27. Erkizan Mahallesi Uydu Görüntüsü.....	90
Fotoğraf 3. 28. Harabe Şehir Mahallesi Uydu Görüntüsü	92
Fotoğraf 3. 29. İki Kubbe Mahallesi Uydu Görüntüsü	94
Fotoğraf 3. 30. Kacer Mahallesi Uydu Görüntüsü	96
Fotoğraf 3. 31. Kale Mahallesi Uydu Görüntüsü	98
Fotoğraf 3. 32. Kırklar Mahallesi Uydu Görüntüsü	100
Fotoğraf 3. 33. Kulaksız Mahallesi Uydu Görüntüsü	102
Fotoğraf 3. 34. Selçuklu Mahallesi Uydu Görüntüsü	104
Fotoğraf 3. 35. Tahtı Süleyman Mahallesi Uydu Görüntüsü.....	106
Fotoğraf 3. 36. Tunus Mahallesi Uydu Görüntüsü.....	108
Fotoğraf 3. 37. Ovakışla Beldesi Uydu Görüntüsü	110
Fotoğraf 3. 38. Kurtuluş Mahallesi Uydu Görüntüsü	112
Fotoğraf 3. 39. Kültür Mahallesi Topografya Haritası	114
Fotoğraf 3. 40. Orta Mahallesi Uydu Görüntüsü.....	116
Fotoğraf 3. 41. Saray Mahallesi Uydu Görüntüsü.....	118
Fotoğraf 3. 42. Yıldızlar Mahallesi Uydu Görüntüsü	120

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar insanoğlu hayatta kalma mücadelesi verirken doğayla bir etkileşim halinde olmuştur. İlk dönemlerde doğanın insan üzerindeki etkisi fazla iken daha sonraki süreçlerde bu durum insanın doğa üzerinde yarattığı etkiye dönüşmüştür. Bu dönüşümle birlikte, doğa üzerinde değişiklik yapabileceğini fark eden insan için yeni bir dönemin başladığı kabul edilir. Önceleri küçük olan değişimler gün geçtikçe yerini daha büyük değişimlere bırakmış öyle ki bu değişim artık estetik düzeye ulaşmıştır. Süreç hızla ilerlerken insan gördüklerini ve göremediklerini bir başkasına aktarırken onu ifade edebilecek kelimelere ihtiyaç duymuş ve bunun sonucunda “ad” sözcüğünü ortaya çıkarmıştır.

Ad, bir kimseyi ya da bir şeyi anlatmaya aynı zamanda tanımlamaya, açıklamaya ve bildirmeye yarayan söz olarak ifade edilebilmektedir (TDK, 2021:7). Öyle ki insanlar; kendilerini çevrelerinde var olan nesnelerden farklı kılmak, yeni karşılaştıkları canlılar, varlıklar ve kavramları ifade edebilmek için adlandırma yoluna gitmişlerdir. Ancak bu adların verilmiş nedenlerini bilmeyen bireyler, toplumda bu adların özel bir nedene dayandığına inanarak araştırma ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu araştırmayı yaparken de ilk olarak kendi adlarından başlamışlardır. Böylece kendi adının anlamını öğrenmeye giden insanoğlu zamanla bunu çevresinde görmüş olduğu öğelere taşımıştır (Önal & Şenel, 2016: 65).

Adlandırmalar zamanla gelişim gösterip dil bilimin bir kolu olan “Ad Bilimi” (Onomastik) meydana getirmiştir. Ad bilimi, genel anlamda canlıların, cansız varlıkların ve soyut kavramların adlandırmalarıyla ilgilenen bir bilim dalıdır (Şenel, 2017: 73). Yunanca kökenli bir kelime olan “onoma” sözcüğünden türemiş olan ad bilimi, Yunancada onomastik, Fransızcada onomastique, İngilizcede onomastics ve Almancada namen kunde adları ile anılmaktadır (Pilancı, 1996: 6).

Ad bilimi sosyoloji, antropoloji, dil bilimi vb. birçok bilim dalına yardımcı kaynak olabildiği gibi coğrafya ve filoloji gibi bilimlerde bu alandan yararlanabilmektedir. Ad bilimi çalışmaları yapılırken kendi içerisinde farklı kollara ayrılmaktadır. Bunlar antroponimi, oronimi, hidronimi, toponimi olarak dört başlık halinde sıralanabilir. Antroponimi, kişi adları üzerine araştırmalar yapmaktadır. Bir

kişiyi isim verilirken bunun anlamı, kökeni gibi nedenler üzerinde durur. Oronimi, dağ adlarını araştırmaktadır. Hidronimi, su adlarını incelemektedir. Toponimi ise yer adlarını araştırmaktadır (Sakaoğlu, 2001: 9; Şenel, 2017: 73).

Yer adları toplumların sosyo-kültürel yapısı ile içerisinde bulundukları ve kullandıkları mekânın hem tarihi geçmişi hem de coğrafi özellikleri hakkında izler taşır. Yer adları konulurken bunların sıradan sözler olmadıkları görülür. Adlandırmalar detaylıca incelendiğinde aslında hepsinin gizli bir anlama sahip olduğu söylenebilir. Öyle ki bu anlamlar çözüldükçe bir bölgenin siyasi, tarihi, ekonomik vb. birçok gerçeğini ortaya çıkarır (Yavuz & Şenel, 2013:2241).

Yer adlarının verilmesinde yöredeki kültür, tarih, coğrafya, ekonomik yapı gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Adlandırmaların anlamları incelendiğinde aslında baştan savma bir şekilde verilmedikleri toplumdan izler taşıdıkları görülür. Bu şekilde insan, yaşadığı yerde toprağı benimseyerek ona kendisini yansıtacak bir ad vermeyi ister. Tarihi süreçte adlandırmalar farklı kültürlerden izler taşıyarak devam etmiştir.

1.1 Kültürel Coğrafya

Kültürel coğrafyanın ne olduğunu açıklamadan önce kısaca bir kültür kavramından bahsetmekte fayda vardır. Alfred Kroeber ve Clyde Cluckhon tarafından 1952 yılında yazılan *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions* adlı eserde kültürün 164 farklı tanımı yapılmıştır. Birçok farklı tanım yapılmasına rağmen, bütün tanımların birleştiği bir ortak nokta vardır ki o da kültürün her şeyi içeren geniş yapısıdır (Kağıtçıbaşı, 2007:36).

Etimolojik olarak incelendiğinde kültür, Latince *cultura* kelimesinden gelmektedir. Latince *cultura* kelimesinin anlamına bakıldığında tarım ve tarımsal faaliyetler anlamına geldiği görülür (Charlton & Charles, 1958:488). İngilizcedeki anlamı ise yetiştirme ve geliştirmeye karşılık gelmektedir (Komisyon, 1998:91).

Kültür olgusu üzerinde antropolojiden sosyolojiye, psikolojiden dilbilime, tarihten coğrafyaya kadar birçok disiplinde farklı farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu da kültür olgusunun tek bir anlayış üzerinden incelenmesini olanaksız kılmıştır.

Öyle ki kültür kavramı üzerine birçok tanım yapılmış olup bunlardan bir kısmı şöyledir: Kültür, herhangi bir yerde yaşayan insanların geçmişten günümüze kadar çok

uzun bir zamanda oluşturdukları hem sosyal hem de ekonomik özelliklerle beraber ortaya çıkan eserlerin tümü olarak tanımlanabilir (Şahinalp, 2013:66). Aynı zaman da kültür içerisinde din, dil, mimari, sanat, edebiyat, gelenek, örf, adet, estetik, ahlaki olarak insanın çevresinde gelişen her türlü maddi ve manevi öğeleri almaktadır (Şahin, 2019:174).

Kültür, anlamların ve davranış kalıplarının bir bütünüdür (Nirun, 1994:192). Kültür, insanın yaşam dolaşımıyla, çevreyle ve değişik insan etkinlikleriyle sağlanan olası ilişkilerin sıralandığı çok büyük bir çerçeveyi kapsamaktadır (Beneditch, 1998:45). Bu durum kültürün insan psikolojisi üzerindeki etkisini açıklamaya çalışmaktadır. Sosyolojik açıdan kültür, maddi ve toplumsal değerlerin bir bütün halinde olması neticesinde toplumsal bir düzen sağlanmış olur. Dolayısıyla kültür, insanların sembolik olarak temsil pratikleriyle anlam kurmaya çalıştıkları bir yaşam düzenidir (Tomlison, 2004:33).

Kültürel Coğrafya ise, dünyada insanların üretmiş oldukları unsurları coğrafya ilmi prensipleri çerçevesinde incelemeye çalışan, genç bir disiplindir. Coğrafya ilmi üzerinde, fiziki mekânın etkisinin her şeyden fazla olduğunu iddia eden deterministlere karşı ortaya çıkmış olan bu disiplin, gelişimini daha çok insan temelli olan kültür olgusuna yoğunlaştırmıştır. Bu disiplinin ortaya çıkışı yirminci yüzyıl Amerikan coğrafyasında çevreci determinizm fikrinin etkili görüş olmasına karşın Carl Ortwin Sauer ve öğrencileri tarafından ortaya atılmıştır (Kayserili, 2011:186).

Kültürel coğrafyacılar tarafından bir beşeri bilim olarak tanımlanmakta olan kültürel coğrafya, insanların hayatı ile ilgili bilimsel yaklaşımda bulunmaktadır. Kültürel coğrafya, modern dünyanın her yerinde, kültürle ilgili olan konuları araştırır; bu araştırmaları yaparken sebepler ve sonuçlar üzerinde durduğu kadar duygularla, olaylar ve olgularla bunlarla birlikte sembollerle de ilgilenmektedir (Bonnemaison, 2005:1).

Kültürel coğrafya, kültürel farklılıkları, vatandaşlık, aidiyet ve bunların sosyal süreçleri gibi konuları incelemektedir. Bu açıdan kültürel coğrafya sosyal, ekonomik ve politik coğrafya ile yakın bir ilişki içerisinde olup değerlendirme yaparken fiziki coğrafya unsurlarının yanında bunları da ele almaktadır. Bu şekilde bir taraftan sosyal

ilişkilerin görünüşü ile ilgilenirken diğer taraftan maddi dünya, insan arasındaki ilişkiler ile ilgilenmektedir (Şahin, 2019: 175).

Kültürel coğrafyanın toponimi ilmi ile ilişkisine bakılacak olursa, adlandırmalarda fiziki ve ekonomik çevre ile birlikte kültürel çevrenin de etkisinden söz edilmelidir. İnsanoğlu yaşadığı coğrafyaya maddi ve manevi kültür öğelerinden yola çıkarak adlandırmalar da yapmışlardır. Bu adlandırma bazen bir dini inanıştan yola çıkılarak verilmiş olabilir bazen de yörede var olan mimari bir yapıdan adını alabilir. Tarihsel süreçte adlandırmalar her ne kadar değişime uğramış olsalar da etimolojik olarak benzer adlandırmalara gidildiği görülür.

Türklerin Orta Asya'dan göç etmeleri ve 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu topraklarına yavaş yavaş yerleşmeleri neticesinde orada var olan kültürel değerleri de beraberinde getirdikleri görülür. Anadolu'daki birçok yerleşme adı ile Orta Asya'da var olan yerleşme adları benzerlik göstermektedir. Bu da adlandırmalarda dağ, tepe, nehir, çay gibi fiziki coğrafya unsurları ile birlikte sahip oldukları din, dil örf, adetlerin etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Anadolu'ya yerleşmiş ilk topluluklardan olan oğuz boyları yerleşmiş oldukları yerlere pek çok ad vermişlerdir. Beydili, Büğdüz, Çamavşar, Çavundur, Düverli bunlara örnek verilebilir. Bunun yanı sıra ailelerin uğraşı edindikleri mesleklerle ilgili adlandırmalar da mevcuttur. Akıncı, Demirci, Eğerci, Kovancı, Okçulu, Yağcılar gibi (Pilancı, 1996: 20). Bu durum kültürel coğrafyanın yer adlarının verilmesinde göz önünde bulundurulduğunu ortaya koymaktadır.

1.2 Yer Adları (Toponimi)

Yer adları bilimi veya yer adları bilgisi ad biliminin (onomastik) bir koludur (Aydın, 2012: 15). Türkçe'ye yer adları olarak geçmiş olan toponimi kavramı Yunanca bir terim olan “*topos*” (yer) ve “*onim*” (ad) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Yavuz & Şenel, 2013: 2241). Toponimi, yer adlarını konu edinen ve onomastik biliminin bir alt dalı olarak değerlendirilen disiplindir (Yediyıldız, 1984: 25). Toponimi biliminin araştırma konusu yer adlarının ortaya çıkışlarını, kuruluş kanunlarını bununla birlikte üstlendikleri görevlerin neler olduğunu ve onların tarihî süreçte ne gibi gelişimler yaşadığını inceler (Şahin, 2013:49). Yer adları, coğrafya,

tarih ve etnoloji gibi disiplinlerde tarihsel yerleşme, kültürel kimlik ve demografik yapı analizlerinde önemli ipuçları sağlar (Pilancı, 1996: 8).

Yaşanılan ortamdaki farklı nesneleri adlandırırken toplumun kullanmış olduğu dil ile bunu yapmak coğrafi mekân ile bütünleşme açısından oldukça önemlidir. Bu şekilde insanın, yeryüzünde herhangi bir şeyi diğerinden ayırt etmesi mümkün hale gelmiştir (Aliağaoğlu & Uzun, 2011: 124). Yer adlandırmaları yapılırken ülkelerin dil tarihine, yerleşme tarihine ve etnik yapısına ilişkin ipuçları da ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca adlandırmalarda kişisel duygu ve düşünceler de etkili olabilmektedir (Pilancı, 1996:8-9). İnsanların üzerinde yaşamış oldukları topraklarda kültürel yapılarının yanında, bölgede yaşayan canlıların aynı zamanda ekonomik ve siyasi etkilerin izlerini de taşımaktadırlar (Erpolat, 2003: 3).

Toplumlar, yaşadıkları bölgedeki yer adlarının kökenlerini araştırmak ve bu adlandırmanın nedenini öğrenmek isteyerek üzerinde yaşadığı toprak parçası ile bağ kurmak istemektedir. Adlandırmaların özelliğine bakıldığında fiziki, beşeri ve iktisadi yönden bir kökene bağlı oldukları görülmektedir. Buradan da anlaşılabileceği üzere o bölgeye kendi kültürlerini, örf ve adetlerine uygun olabilecek adlandırmaları yapmaktadırlar. Dilin doğal olarak oluşması esnasında insanların yaşamış oldukları coğrafyadaki doğal ve beşeri süreçlerin ana etkenler olduğu görülmektedir. Yapılacak olan araştırmalarla birlikte geçmiş ile günümüz arasında bilimsel bir tespit oluşturmak, insanların mekân üzerinde yapmış oldukları etki ve bundan nasıl etkilendikleri ortaya konulmuş olacaktır (Altunışık, 2009: 2).

Yer adları, çoğunlukla bir bölgedeki toprak, bitki örtüsü, fauna ve doğal kaynaklara dair bilgiler içerir. Bununla birlikte bölgeye yerleşmiş aşiret ve cemaatler ile ilgili bilgilerin yanında; meydana gelmiş tarihi olaylara, bölgede yaşamış ünlü kişilere ve halk kahramanlarına ait bilgileri de bulmak mümkündür (Yavuz & Şenel, 2013: 2241-2242). Türk toplulukları da eski çağlardan beri göçebe, yarı göçebe ve yerleşik bir hayat sürmüş olup üzerinde yaşadıkları toprak parçası adlandırırken bir coğrafyacı gibi dikkatli olmuşlardır. Dağları, ovaları, köy ve şehirleri adlandırırken de toplumu yansıtacak ifadeler olmasına özen göstermişlerdir (Eröz, 1984:43). Anadolu'nun önemli bir konumda bulunması sebebiyle birçok farklı kültürü içerisinde barındırmaktadır. Anadolu'nun çok kültürlü yapısı nedeniyle adlandırmalarda büyük

bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bazı bölgelerde geçmişteki adlandırmanın hala devam ettiği görülürken, bazı bölgelerde adlandırmanın değişime uğradığı veya ortadan kalktığı bunun üzerine yerine yeni bir adlandırmanın yapıldığı söylenebilir.

İnsanoğlu yerleşik hayata geçtikten sonra geçici veya kalıcı yerleşmeler olsun fark etmeksizin yaşadıkları yerlere ad verme eğiliminde olmuştur. Bu durum yaşam alanının belirginliğini sağlamıştır. Yani insanlar yerleşmiş oldukları alanın diğer başka alanlarla etkileşim içerisine girmesiyle farklı yer adlarının da ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Böylelikle uğraş alanı içerisinde olduğu ürünlerle veya kültürü ile ilgili yer adları ortaya çıkmıştır (Altunışık, 2009: 6).

Anadolu'daki şehir adları incelendiğinde büyük bir kısmı Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinin yapmış oldukları fetihler neticesinde Türkçeleştirilmesinden önceki isimleri Türk dilinin kelime yapısına uygun olacak şekilde Türkçe telaffuz edilmiştir. Özellikle bu adların çoğu Roma ve Bizans dönemlerinde şekillenmiş, fetihlerle birlikte Türkçe telaffuz edilmeye başlanmıştır. Burada bir örnek verecek olursak Ankira ya da Angora önceleri Engüri olarak ifade edilmiş daha sonra da Ankara olarak telaffuz edilmiştir (Önder, 1984:69). Buradan da anlaşıldığı gibi Anadolu'da bulunan yerleşim yerlerinin tarihi karmaşık ve uzun bir süreçten geçmiştir. Bazı yörelerin çok eski tarihlerde kurulduğu ve adlandırıldığı söylenirken bazı yörelerin ise günümüze çok yakın bir tarihte kurulup adlandırıldığı söylenebilir. Bu da bizlere tarihsel gelişmelerin yer adları ile arasında sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir (Emiroğlu, 1984: 183).

Türkiye'de yer adları Cumhuriyetin ilanından sonra değiştirilme yoluna gidilmiştir. En önemli adımlar 1950'li yıllardan sonra atılmıştır. Yer adlarının değiştirilmesi için 1957'de İçişleri Bakanlığı bünyesinde Yabancı Adları Değiştirme Komisyonu kuruldu. İl İdaresi Kanunu'nda 1959'da yapılan bir değişiklik ile İçişleri Bakanlığı'na köy adlarını değiştirebilme yetkisi verildi (Tunçel, 2000: 27). Bu karar ile birlikte birçok yer adının değiştirilmesine yönelik çalışmalar yapıldı. Günümüze kadar 12 binden fazla köy adı değişikliğe uğramış ve bu değişiklik yapılırken daha çok Türkçe olmayan veya olmadığı düşünülen bunun yanında karışıklıklara sebep olabilecek isimlerin değiştirilmesi öncelik olarak ele alınmıştır.

Ad biliminde olduğu gibi yer adları da kendi içerisinde geniş ve önemli bir yer tutmaktadır. Yer adı denildiği zaman sadece yerleşim yerlerinin yani mahalle, köy, şehir gibi alanları kapsamamaktadır. Yer adları aslında dağ, tepe, ova, geçit, boğaz, düzlük, höyük, dere, ırmak, çay, kaynak, deniz, göl, mevki vb. birçok alanı da içerisine almaktadır (Altunışık, 2009: 6).

İbrahim Şahin'in (2013) "Türkiye Yer Adbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları" adlı çalışmasında yapmış olduğu yer adlarının terim ve tür sınıflandırmasında, yer adları esasında tür sınıflandırması sekiz başlık altında ele alınmış olup şu şekilde sınıflandırmıştır. İlk olarak *orun adı (oykonim)* ifade edilmiş olup genel olarak bütün yerleşim birimlerini ifade eder. *Dağ adı (oronim)* ise in adlarını da içine alarak bütün dağ, tepe, vadi gibi engebelerin adlarını ifade eder. *Su adı (hidronim)*, hem doğal hem de yapay yollarla ortaya çıkmış olan bütün suların isimlerini inceler. *Kentik adı (urbonim)* ise şehir meydanlarını bununla birlikte cadde, sokak adlarını ifade etmektedir. *El ad (horonim)*, ülke, il gibi belirli sınırları olan ve belirli bir bölge sınırları olmayan fakat duyulduğu zaman kişinin zihninde belirli bir anlam ifade eden doğal sınırları olan özel adları inceler. *Orman adı (drimonim)* ise ormanların, korulukların özel adlarını ifade eder. *Yol adı (dromonim)*, her türlü yer altı ya da yer üstü yolların özel adını ifade eder. *Bağ adı (agroonim)* ise tarım yapılan toprak, tarla vb. alanların özel adlarını incelemektedir.

1.3 Dünya'da Yer Adları Çalışmaları

Adlandırma geleneğinin insanlığın doğuşuna kadar gerilere gidebileceği bilinmektedir. Bu süreçte insanoğlu pek çok şeyi ifade ederken bunlara bir ad vermenin daha doğru olacağını anlamıştır. Adlandırma bir kişiye, bir nesneye, bir canlıya kısacası çevresinde görebileceği her şeye ad vermesiyle başlamıştır. Nüfus artışı ve yerleşik hayatın gelişmesiyle birlikte insanlar yaşadıkları topraklarla güçlü bir aidiyet bağı geliştirmiştir. Üzerinde yaşamış oldukları arazi kültürlerinden izler taşır. Hem maddi hem de manevi kültürle beraber yer adları da o kültürden nasibini almaktadır.

Yer adlarının incelenmesi dünyada 1800'lü yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu dönemlerde yapılmış olan toponimi çalışmaları farklı açılardan tasnif edilmiş, bunlar genellikle net başlıklarla verilmiştir (Top Yılmaz, 2021: 1128). Özellikle yer adlarının

araştırılmasında siyasi ve jeopolitik süreçler de etkili olmuştur. Adlandırmalarda etkili olan sebepler incelenerek bunu stratejiye dönüştürme gibi yaklaşımda bulunulabilir. Bunun gibi pek çok sebep yer adlarının incelenmesini gerekli kılmıştır. Dünya siyasetinde etkili olan ülkelerde incelemeler daha önce olmuştur. Toponimi bilimsel disiplininin gelişiminde ABD, Kanada, İngiltere, Almanya, Fransa ve Polonya başat ülkeler olmuştur (Yavuz, 2017: 33-34).

Yer adları üzerine kapsamlı olarak 1834 yılında Çek asıllı F. Palyatskiy tarafından hazırlanmış “Çekoslovakya Adlarının Etimolojik Çözümlemesi” adlı çalışmada toponimlerin sınıflandırılması ile ilgili olarak yer adlarını “kurucusunun veya sahibinin adını taşıyan yer adları” ve “bölgelerin coğrafi konumuna göre adlandırılan yer adları” şeklinde iki farklı gruba ayırmıştır (Aktay, 2018: 67).

Dil bilimci olan H. L. Mencken 1921 yılında ilk baskısını yayınladığı “*The American Language: An Inquiry into The Development of English in The United States*” adlı eserinde coğrafi adları Proper Names (Özel Adlar) üst başlığı ile toponimleri 8 başlıkta incelemiştir. Başka bir dil bilimci olan Rudnyćkyj, Kanada ve Kuzey Amerika’da “*Onomastica*” isimli derginin 1958 yılındaki sayısında yer adlarını sınıflandırmıştır. Bunu yaparken de tarihi, dilsel ve onomastik olarak gruplandırmıştır (Top Yılmaz, 2021: 1129-1130).

1.4 Türkiye’de Yer Adları Çalışmaları

Türkiye’de yer adları ilk olarak yabancı araştırmacıların ilgisini çekmiştir. 19. yüzyılda tarih ve tarihi coğrafya alanında uzmanlaşmış yabancı araştırmacılar çalışmalarında tarihi kaynaklarda geçen yer adlarının bugünkü yer adları ile eşleştirmeler yapmışlardır. Öyle ki Anadolu üzerindeki yer adları ile ilgili atlas, kitap ve çeşitli yazıtları vardır (Pilancı, 1996: 22). William Mitchell Ramsay’ın “*Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*”, Wilhelm Köhler’in “*Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bitlis ve Halkı*” bunlara örnek verilebilir.

Tabi ki Türklerde yer adları çalışmalarının başında Kâşgârlı Mahmud’un hazırlamış olduğu *Divan-ü Lûgati’t-Türk* adlı eser gelmektedir. Her ne kadar bu eser Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme alınmış olsa da içerdiği yer adları sayesinde toponimi açısından da önemli bir kaynak niteliğindedir. (Önal & Şenel, 2016: 66).

Yurt içinde yapılan çalışmalar ise Cumhuriyet'in ilanından sonra gelişim göstermiştir. İlk olarak Prof. Fuat Köprülü'nün 1925 yılında Türkiye Mecmuasında çıkmış olan “Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar” adlı yazısında “Oğuzların *muhaceret yollarıyla iskân sahalarındaki bilumum coğrafi isimler ve bilhassa köy isimleri*” üzerinde durmuştur (Köprülü, 1925). Bununla birlikte Anadolu yer adlarından faydalanarak, Anadolu'ya gelmiş olan Oğuz boyları ile Oğuz dışı Türk topluluklarını ortaya koyan Hüseyin Nihal ve Ahmet Naci hazırlamış oldukları “Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri” adlı yazı Türkiyat Mecmuası'nın I. Cildinde yayınlanmış ve büyük yankı uyandırmıştır (Nihal& Naci, 2010).

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) kurulmuş ve çeşitli çalışmalar yapmıştır. İlk olarak “Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü” adıyla bir tarama sözlüğü oluşturulmuştur. Bu sözlük sonraki süreçte Tarama Sözlüğü adını almıştır. Yer adları incelenirken de Eski Türkçe ve Orta Türkçe' den gelen kelimeler olduğu tespit edilmiş ve bu kelimelerin anlamları incelenmek istendiğinde bu sözlük yardımcı kaynak olmuştur (Şenel & Önal, 2017: 155).

Sırrı Üçer ve Mesud Koman'ın 1945'te yapmış oldukları “Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme” adlı çalışma ad bilimi üzerine yazılmış önemli çalışmalardan biridir. Bununla birlikte 1945'te Abdülkadir İnan'ın “Anadolu'nun Toponimisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi” adlı çalışması da yer adları bilimine önemli katkılarda bulunan eserlerdendir. Türkiye'de sadece yer adları bilimi ile ilgili yapılmış en kapsamlı çalışma, 1984 yılında (11-13 Eylül) Ankara'da gerçekleştirilen “Türk Yer Adları Sempozyumu” olmuştur. Sempozyumun sadece yer adları ile ilgili bildiriler barındırması bakımından önem arz etmektedir. Bahaeddin Yediyıldız, Cemal Arif Alagöz, Doğan Aksan, Müjgan Cumbur, Orhan Şaik Gökyay, Saim Sakaoğlu, Tuncer Gülensoy, Saim Sakaoğlu gibi pek çok araştırmacı sempozyumda yer adları ile ilgili bildiriler sunmuştur (Tapar, 2023: 1102-1103). Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un hazırlamış olduğu “Türkçe Yer Adları Kılavuzu” adlı eser yer adlarının incelenmesinde eksikliği giderecek önemli bir kaynak olmuştur. Bu eser 1995 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmıştır (Gülensoy, 1995).

Cumhuriyet döneminde değiştirilen köy adlarının büyük bir kısmının tarihi, coğrafi ve ekonomik özelliklere dayalı olarak belirlendiği görülmektedir. Coğrafi terim olarak özellikler bitki türleri, su kaynakları, yeryüzü şekilleri ve kayaçlar öne

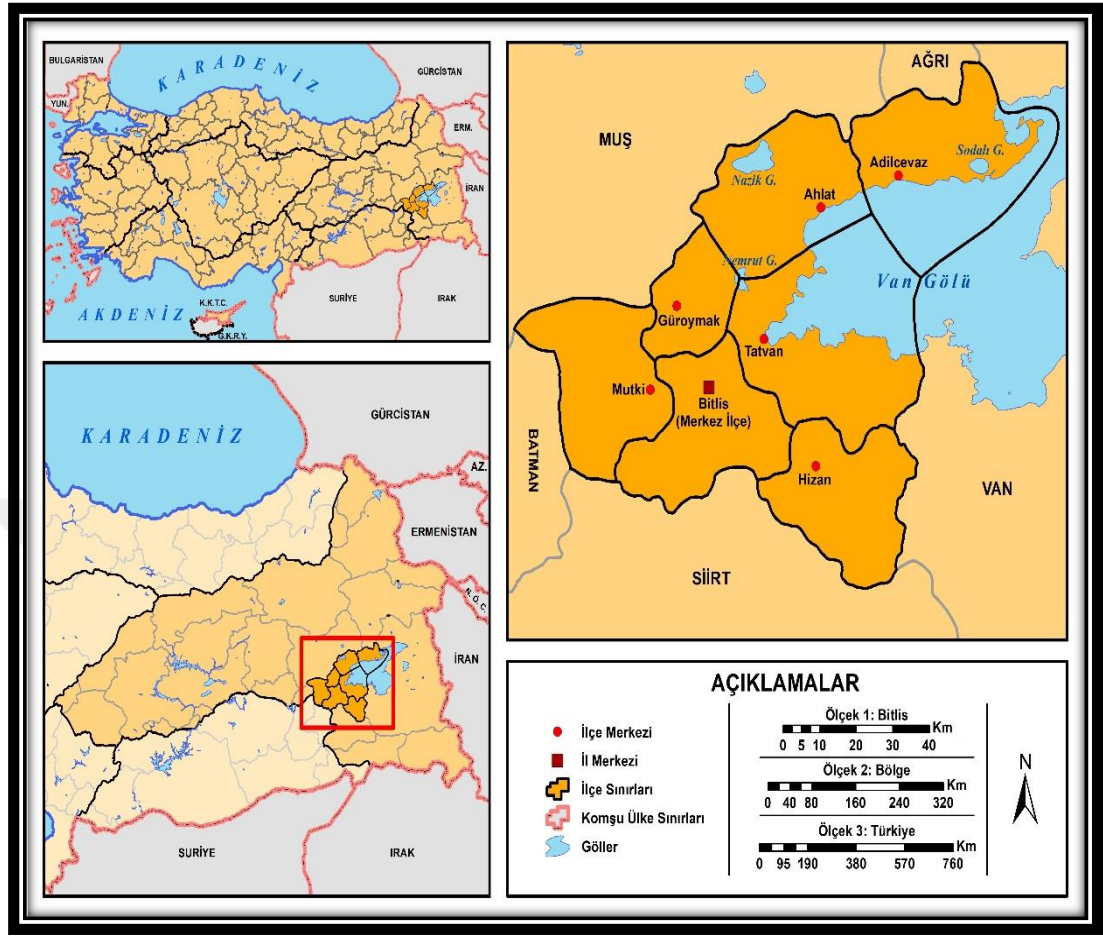
çıkılmaktadır. Öte yandan tarihi kalıntılar, kişi ve soyadları da çokça karşımıza çıkmaktadır (Bulut, 1996: 31).

Türkiye’de yer adları üzerine yapılan araştırmalar günümüzde de ne yazık ki yeterli boyutta değildir. Özellikle yer adlarının değiştirilmesi araştırmacıların bu alanda çalışmalarını kısıtlamaktadır. Buna rağmen Türkiye’de yapılacak pek çok yer adları çalışması ülkenin tarihine de ışık olacaktır.

1.5 Araştırma Sahasının Konumu

Bitlis ili, Doğu Anadolu Bölgesi’nin Yukarı Fırat bölümü ile Yukarı Murat-Van bölümünün sınırları içerisinde yer almaktadır. Bitlis’in doğusunda Van ili ve Van Gölü, güney sınırında Siirt ve Batman, batıda Muş, kuzeyde ise Ağrı ili bulunmaktadır (Harita 1). Bitlis ilinin merkez ilçe ile birlikte toplam 7 ilçesi (Adilcevaz, Ahlat, Güroymak, Tatvan, Hizan, Mutki) bulunmaktadır (Harita 1.1).

Bitlis ili $41^{\circ}33' - 43^{\circ} 11'$ doğu meridyenleri ile $37^{\circ}54' - 38^{\circ} 58'$ kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. İlin yüzölçümü 7.021 km^2 ’dir. Bitlis ilinin yüzölçümü, Van Gölü’nün sınırlar içindeki 1.876 km^2 ’lik kısmıyla birlikte yaklaşık olarak 8.897 km^2 ’ye ulaşmaktadır (Akın, 2004: 1).

Harita 1.1. Bitlis İlinin Lokasyon Haritası

1.6 Araştırma Sahasının Genel Coğrafi Özellikleri

Bitlis ili ve çevresinde yapılmış olan jeolojik çalışmalar burada tüm jeolojik zamanlara ait arazi varlığının olduğunu ortaya çıkartmıştır. Paleozoik ve paleozoik sonunda ortaya çıkan arazilerin büyük bölümünü Bitlis Masifi oluşturur. Burada ortaya çıkmış olan kayalar gnays, mikaşistler gibi başkalaşım kayalar ile bunları kesen granitler mevcuttur. Mesozoik, Tersiyer, Kuvaterner dönemi arazileri karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Adilcevaz'ın doğusunda, Hizan'ın kuzeyinde Güroymak'ın Kuzeybatısında ve Tatvan'ın Van Gölü kıyılarında bu alüvyal depolar mevcuttur. Ayrıca Bitlis ilinde Tersiyer ve Kuvaternere ait olan volkanik araziler de bulunur. Bunlar da Nemrut volkan konisi ve çevresi ile Süphan Dağı ve çevresindedir (Akın, 2004: 9-10).

Bitlis ve çevresi, Güneydoğu Toroslar üzerinde meydana gelmiş bir vadi sistemi içerisinde yer almaktadır. İl arazisinde dağlık kesim % 71'lik bir alan oluşmaktadır. İlin Hizan ve Mutki ilçelerinde engebenin fazla olduğu söylenebilir. Öyle ki bu iki ilçede hiç ova bulunmamakla birlikte dağlık arazinin oranı % 90'ı geçmektedir. Bunun yanında Adilcevaz ve Ahlat ilçelerinde engebe nispeten daha azdır. Adilcevaz'da ovalık alanlar ise genellikle daha fazladır. Bitlis'te dağlar, Güneydoğu Torosların uzantısı halinde olup ili çevrelemektedir. Bu dağların yükseltileri de genellikle 2.000 m'nin üzerindedir. Dağlar konusunda zengin olan il sınırlarında Türkiye'nin iki önemli volkanik dağı olan Nemrut ve Süphan Dağları bulunmaktadır (Çağlıyan, 2015:12).

Nemrut volkanı, Bitlis dağlarının kuzey kesiminde volkanik faaliyetler sonucunda meydana gelmiş olan volkan konileri içerisinde yer alır. Birden fazla patlama ile ortaya çıkan malzemelerin üst üste yığılmaları sonucunda oluşmuştur. Koni andezit, bazalt, obsidyen ve trakit gibi volkanik kayalardan meydana gelmektedir. Patlama sonucu ortaya çıkan materyaller Van Gölü'nün batısında bir set oluşturarak Van Gölü'nün oluşmasında etkili olmuştur (Elmastaş, 2006:429). Nemrut volkanının üst kısmının parçalanması neticesinde Türkiye'nin en büyük kalderası olan Nemrut Kalderası oluşmuştur. Kaldera tabanının batı kesiminde yarım ay şeklinde Nemrut Gölü yer almaktadır. Doğu kesiminde ise, koninin kalıntıları olan piroklastik maddelerin oluşturduğu enkaz bulunmaktadır. Burada son püskürmelerle oluşan kraterli konicikler de mevcut. Bu kesimde karışık bir rölyef göze çarpmaktadır. Nemrut Gölü'nün kuzeydoğusunda "Ilıg Göl" adında küçük bir göl vardır. Bu gölün kenarında bazı sıcak su kaynakları da bulunur. Nemrut Gölü'nün dışarıya akışı olmamasına rağmen suları tatlıdır. Kalderanın içine düşen yağmur ve kar suları ile beslenmektedir (Gürbüz, 2014: 259-260). Bir diğer önemli volkan dağı olan Süphan Dağı (4058 m) da Bitlis'in Adilcevaz, Van'ın Erciş, Ağrı'nın Patnos ilçeleri arasında yükselmektedir. Dağ sıvı lavlar, sünger taşları ve küllerden meydana gelmiştir (Azeroğlu, 2013:560).

Bitlis ili hidrografik açıdan zengindir. Öyle ki ilde birçok göl ve akarsu bulunmaktadır. İldeki göller Sodalı Göl, Nazik Gölü, Nemrut Gölü, Batmış Göl, Aygır Göl vd. şeklinde sıralanabilir. Bu göllerden Sodalı Göl yüksek oranda soda içermektedir. Bu göl aynı zamanda Van Gölü'ne akmaktadır. Bu göllerin yanında Van Gölü'nün % 50 den biraz fazlası da Bitlis ili içerisinde kalmaktadır (Adızel vd, 2013:443-446). Bitlis ili sınırlarında kalan Van Gölü'nün yüzölçümü 1876 km²'lik bir

alan kaplamaktadır. Bunun dışında kalan göller ise 73 km²'lik alan kaplar. Göllerin kaplamış olduğu bu alanların toplamı da 1.949 km²'dir. Bu da ilin yaklaşık olarak %22'sine karşılık gelmektedir (Elmasaş, 2006:431). Akarsularına bakıldığında ise Dicle Nehri'nin kaynaklarından biri olan Bitlis Çayı ve kolları burada önem arz eder. Bitlis çayı dört koldan oluşmakta olup kuzeydoğudan güneybatıya doğru Kömüş Çayı, Hersan Deresi, Mutki Çayı ve Ziyaret Deresi olarak sıralanmaktadır (Arınç, 1991:68).

Bitlis ili klimatolojik açıdan doğunun sert karasal iklimi ile Akdeniz iklimi arasında bir geçiş özelliği taşımaktadır. İlde kış mevsimi soğuk geçerken, yaz mevsimi sıcak ve kurak geçmektedir. En soğuk aylar ocak ve şubat aylarında yaşanır. Bu aylarda en düşük sıcaklıklar -20°C ile -21,2°C iken ortalama sıcaklıklar -0,4°C ile -0,2°C arasındadır. En sıcak aylar ise temmuz ve ağustos aylarıdır. Bu aylarda ortalama sıcaklıkların 36- 37 °C civarında olduğu söylenebilir. Yazın ortalama sıcaklık ise 23 °C dolayındadır. Genel olarak ilde görülen en yüksek sıcaklık 38°C, en düşük sıcaklık ise -21 °C olarak tespit edilmiştir. Bitlis ili yıllık ortalama sıcaklığına bakıldığında 9 °C düzeyindedir (Çağlıyan, 2015:12).

Bitki örtüsü bakımından da zengin sayılan Bitlis ilinde dağların üzerinde meşelerden oluşan bir orman örtüsü mevcuttur. Nemrut volkanının güney ve batı yamaçlarındaki kesimlerde meşe ağaçları yer almaktadır. Bunun yanında Nemrut Kalderası tüylü huş ve titrek kavak ağaçlarını bünyesinde barındırmaktadır. İlin bu bölgeler dışında kalan yerlerde antropojen stepler geniş alan kaplamaktadır (Elmasaş, 2008:93).

Bitlis ili toprak türleri bakımından zonal ve azonal topraklara sahiptir. Zonal topraklardan olan kireçsiz kahverengi orman toprakları, kestane renkli topraklar ve kireçsiz kahverengi topraklar sahada geniş alan kaplamaktadır. Azonal topraklardan ise regosoller ve alüvyal topraklar diğer önemli topraklardır. Organik madde bakımından zengin olan kireçsiz kahverengi orman toprakları Muş ovasının doğusunda, Van Gölü'nün güneyinde ve Hizan'ın güneyinde yer yer görülmektedir. Kestane renkli topraklara Ahlat ve Adilcevaz ilçelerinde rastlanmaktadır. Kireçsiz kahve renkli topraklar ise bölgede en geniş yer kaplayan toprak tipidir. Van Gölü'nün batısında, Tatvan, Güroymak, Bitlis merkezde görülmektedir. Ayrıca Ahlat ve Adilcevaz, Mutki ve Hizan ilçelerinin bazı bölümlerinde de görülür. Regosoller ise

Süphan ve Nemrut volkanlarının çevresinde görülür. Alüvyal topraklar Van Gölü çevresinde ve Güroymak ilçesinin batısında bulunur (Akın, 2004:29-31).

Bitlis ili, TÜİK verilerine göre nüfus artış hızının düşük olduğu ve uzun yıllardır net dış göç veren bir il konumundadır. İlde, 2007 yılında yapılan nüfus sayımı verilerinde 327. 886 kişi olarak kaydedilmiştir. Bu dönemde en az nüfus miktarı Mutki ilçesinde (43.805), en fazla nüfus miktarı ise Tatvan ilçesinde (72.873) tespit edilmiştir. Adilcevaz İlçesi 2009 yılından sonra yapılan nüfus sayımlarında ildeki en az nüfusa sahip ilçe olarak kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra 2007 yılından sonraki nüfus sayımından elde edilen verilerde Tatvan İlçesi' nin ilde en çok nüfusa sahip ilçesi olduğu görülür. Son olarak 2023 yılında Bitlis nüfusu, 359.747 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (TÜİK, 2023). Ekonomik yetersizliklerin görülmesi, geçim sıkıntısının yaşanması gibi sebeplerden dolayı Bitlis İli tam anlamıyla nüfus bakımından bir büyüme gerçekleştirememektedir. Bu durum genellikle dışarıya göç vermeyi beraberinde getirmektedir.

Bitlis ili 1980'li yıllardan sonra terör olayları nedeniyle dışarıya göç vermeye başlamıştır. Ekonomik gelir seviyesi yüksek nüfusun önemli bir kısmı daha çok batıya göç ederken, kırsal nüfus ise il merkezine göç etmiştir. Bu şekilde yaşanan göçler kente taşınan köylülerin buraya kültürlerini getirmeleriyle kenti köylüleştirilmesi ve kenti yoksullaştırması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Yoğun göçler sebebiyle işsizlik, altyapı sorunları ve hizmet yetersizlikleri, eğitimsizlik gibi birçok problem ortaya çıkmıştır (Beder Şen & Yurtkurtaran, 2004:1).

Son yıllarda yapılan araştırmalar göçlerin büyükşehirlere doğru olduğunu göstermektedir. Bunda sosyal ve ekonomik olanaklar olduğu gibi eğitim ve sağlık gibi birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Tabi ki burada en etkili sebep ise işsizlik sorununun olmasıdır. İlde çalışma olanaklarının sınırlı oluşu ve mevcut olan iş yerlerinden de elde edilen gelir miktarının düşük olması bölgede yaşayan insanları göçe zorlamaktadır. Göçü önleyecek planlı yatırımların eksikliği ve gelir yaratacak iş kollarının yetersizliği, Bitlis ilinde dış göçün en önemli nedenleri arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2019). Bitlis ilinde şehirleşmenin genel anlamda Tatvan İlçe istikametine doğru gelişim göstermiştir. Öte yandan Diyarbakır yönüne doğru arazi

yapısının dağlık ve engebeli olmasından dolayı şehirleşme bu yönde gelişmemektedir (Bakış & Işıık, 2012:20).

Bitlis ilinde ulaşım karayolu, su yolu, demiryolu şeklinde yapılmaktadır. Bitlis'in dağlık ve engebeli arazi yapısı, özellikle kış aylarında karayolu ulaşımını güçleştirmektedir. Suyolu ulaşımı ise Van Gölü üzerinde yapılmaktadır. Tatvan ilçesinden Van İskelesi'ne feribotla yapılan bu ulaşım dört saat sürmektedir. Aynı zamanda Bitlis'e uzanan Van Gölü Ekspresi ile demiryolu da ilde önemli bir diğer ulaşım ağıdır. Demiryolu ile Tatvan İskelesi'ne oradan feribot ile Van'a ulaşmaktadır (Bakış & Işıık, 2012). İlde henüz bir hava alanı bulunmadığından hava yolu ulaşımı çevre illerden sağlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 Araştırmanın Problem Durumu ve Alt Problemleri

Bu çalışmada, kültürel anlamda Bitlis Ahlat ilçesinde yerleşme adları üzerine bir çalışmanın yapılmamış olması ve ildeki yerleşme adlarına verilen isimlerin nereden geldiğini, yöredeki kültürden nasıl etkilendiğini ortaya koyan bir çalışmanın olmamasından dolayı var olan boşluğun doldurulması düşünülmüştür. Ayrıca birçok medeniyetin izlerini taşıması ve kültürel zenginliği nedeniyle Ahlat ilçesi çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki problemlere cevaplar bulmaya çalışılmıştır.

- Bitlis ili ve ilçelerinin adlarının kökeni ve geçmişte kullanılan diğer adları nelerdir?
- Bitlis Ahlat ilçesinde bulunan 26 köy adının kökenleri nelerdir ve bu adların verilmesindeki sebepler nelerdir?
- Bitlis ilinde bulunan 15 mahallenin adlarının kökenleri ve bu adların verilmesindeki sebepler nelerdir?

2.2 Araştırmanın Amacı

Bitlis'in Adilcevaz, Ahlat, Güroymak, Hizan, Mutki ve Tatvan ilçeleri ile Ahlat ilçesine bağlı 26 köy ve 15 mahalle adı çalışmada kültürel coğrafya ve toponimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bitlis ilinde daha önce kültürel anlamda yerleşme adları üzerine bir çalışmanın yapılmamış olması dolayısıyla çalışmanın bu alandaki eksikliğe katkı yapacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte yerleşim yeri adlandırmaları yapılırken Bitlis ilinde bu adlandırmaların neye göre yapıldığı, geçmişte ve günümüzde adlandırmalarda ne gibi değişikliklerin meydana geldiği gibi soruların cevaplarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.3 Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Bu araştırmaya konu olan Ahlat (Bitlis) İli'ndeki bazı yerleşim merkezlerinin yer adları kültürel coğrafya bakış açısıyla incelenmiştir. Tarihsel süreçte ilin adının nereden geldiği ne gibi değişimlere uğradığı ortaya konulmuştur. Bununla birlikte ilin ilçelerinin adlarının da değişim süreçleri incelenmiştir. Araştırmada Ahlat ilçesi odak noktası olarak seçilmiş, ilçenin 26 köy ve 15 mahallesinin adlarının verilmesindeki nedenlere bakılmıştır. Daha önce kültürel bir bakış açısıyla yöredeki yer adları incelenmediğinden dolayı bu eksiklik olarak görülmüş ve araştırılmıştır. Araştırmada ulaşılan bulgulardan biri, adlandırmaların tarihsel süreçte farklı kültürlerin etkisiyle

değişime uğradığıdır. Bu çalışma sonucunda araştırma sahasındaki kültür gün yüzüne çıkarılmak istenmiştir. Araştırmanın daha sonra bu bölgede çalışma yapacak olanlara bir referans niteliği taşıyacaktır.

2.4 Araştırmada Alan Yazın

Bu araştırma doğrultusunda ulusal alanda yapılmış olan aşağıdaki çalışmalara rastlanmıştır.

Okumuş (2008) “Evliya Çelebi’ nin Seyahatnamesi’ nde Tatvan ve Çevresi” adlı makalede, Bitlis Tatvan ve çevresi Evliya Çelebi Seyahatnamesi aracılığıyla tasvir edilmiştir. Burada Tatvan, Bitlis, Ahlat, Adilcevaz, Van gibi yörelerin sosyal yapı, ekonomik durum, dini durum, dil gibi konular ele alınmıştır.

Çiftçi (2014) “Bitlis Merkez Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar” adlı makalede, Bitlis merkez ağzında kullanılan fakat derleme sözlüğünde bulunmayan ya da Bitlis kaydı ile verilmeyen sözcükler incelenmiştir. Çalışmada bu incelemeler fonetik özellikler göz önüne alınarak yapılmıştır.

Ertekinoglu (2015) “Ahlat Ağzı” adlı doktora tezinde, Ahlat İlçe Merkezi ve Saka Köyü’ nde metinler derlenmiş bunlar etimolojik olarak verilmiştir. Bu araştırmada Anadolu ağızları ve diğer Türk dilleri arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Tezcan (2019) ““Bagagış/Balalis” Adından “badlis/Bidlis” Adına: Ermeni Ve Bizans Kaynaklarında “Bitlis” Adının ilk görünüşleri” adlı makalede, Bitlis adının farklı kaynaklarda nasıl ifade edildiği, Bizans ve Ermeni kaynaklarında bu addan nasıl bahsedildiği, adın menşei üzerine söylenmiş sözlerin neler olduğunu inceleyen bir çalışma olmuştur.

Tarhan (2021) “Bitlis İli Yerleşim Birimi Adları (İl İlçe Belde Merkezi Yerleşim Birimleri)” adlı yüksek lisans tezinde, Bitlis ilinin il, ilçe ve belde merkezindeki yerleşim birimlerinin adları incelenmiştir. Bu inceleme köken, yapı, anlam ve veriliş sebebi yönlerinden yapılmıştır. Araştırma yapılırken çeşitli internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Polat (2021) “Ahlat Şehri’nin Kültürel Miras Turizmi Potansiyeli” adlı tezde, Ahlat şehrinde var olan kültürel miras turizm potansiyeli belirlenip bu kaynakların

korunarak daha sonraki dönemlere aktarımının sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmada on iki kümbet, dört tarihi cami, iki kültürel hamam kalıntısı gibi birçok kültürel miras tespit edilmiştir.

Alkan (2022) “Evliya Çelebi Seyahatnâmesi’ ne Göre Bitlis Şehri Yer Adları” adlı makalede, Bitlis şehri ile ilgili yer adları ele alınmış olup bunlar coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Seyahatnâme’ de Bitlis yer adları incelenirken Seyahatnâme’ nin 4. ve 5. ciltlerinde Bitlis şehri ile ilgili ifadeler titizlikle incelenmiş ve makale oluşturulmuştur.

Önal (2024) “Bitlis Köy Adlarının Kökeni ve Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalede, Bitlis adının kökeni üzerine durulmuş daha sonrasında ise 335 köy adının yapı ve kökenleri bakımından incelemesi yapılmıştır.

Genel olarak bu çalışmalarda Bitlis ili ve çevresinde kullanılan ağız ile yer adları nasıl ifade edilmiş, kökenlerinin, yapılarının nasıl ifade edildiği üzerine incelemeler yapılmıştır.

2.5 Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları

Bitlis ili, ilçeleri, Ahlat ilçesine bağlı köyler ve mahallelerin yer adları ile ilgili yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi; bir araştırma konusu hakkında başka kişi veya kurumlarca yazılmış olan çeşitli yazı, belge, kalıntı vb. toplanması ve incelenmesine denilmektedir (Seyidoğlu, 2016).

Bu çalışmada veriler ilk olarak çevrimiçi kaynaklardan elde edilmiştir. Daha sonra çalışmayla ilgili dergi, kitap, ansiklopedi gibi kaynaklardan bilgiler toplanmıştır. Temin edilen kaynaklarda detaylı okuma işlemi yapılmış ve sonrasında yazma işlemine başlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 Bitlis İli Yer Adları

Bitlis ili, merkez ilçe ile birlikte toplam 7 ilçeden ve 334 köyden oluşmaktadır. Araştırmaya konu olan 7 ilçe ve Ahlat ilçesi özelinde 26 köy ve 15 mahalle ele alınmıştır.

3.2 Bitlis Kenti Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Bitlis, milattan önceki dönemlerden bugüne kadar birçok medeniyetin ev sahipliği yaptığı bir yerleşim yeri olmuştur. Özellikle konumu ve önemli bir yol güzergâhında bulunması bunu mümkün hale getirmiştir. Van Gölü Havzası ve çevresinde bir dönem hâkimiyet kuran Urartular, daha sonra Bitlis adıyla anılacak olan bu yerleşime ‘Uaiis (Vaisis)’ adını vermiştir (Memiş, 1989: 102; Arınç, 2007: 749). (Harita 2. 1.)

Bitlis adının tarihsel süreçteki yerine bakıldığında isminin tam olarak nereden geldiği hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Tarihi süreçte farklı adlandırmalar ile anılan Bitlis, Asurluların kendi dillerinde “Bet” kelimesi “Kale”, “Bit” “Yurt” anlamında kullanılmıştır. Bit- Liz yani Liz’in yurdu olarak ifade edilirken “Bet-Lis” ise “Liz’in Kalesi” manasına gelmektedir. Persler ve Yunanlılar ise “Bad-Lis” veya “Bad-Lais”, Bizanslılar “Bal-Laison”, “Babaleison” veya “Baleş”, Araplar “Badlis”, Ermeniler ise “Pageş” veya “Pagişi”, Kürtler ise “Bedilis” şeklinde adlandırma yapmışlardır (Okumuş, 2008: 394).

Fakat günümüze kadar yaygın olarak kabul edilmiş olan rivayete göre Bitlis adı İskender’in “Lais” adındaki komutanından gelmektedir. Bir türlü Bitlis’te egemenlik kuramayan Büyük İskender Hindistan seferi sırasında Lais’i burada bırakmış ve güçlü bir kale inşa etmesini istemiştir. Kaleyi inşa eden Lais’i onurlandırmak için de yöreye “Bedlis” adını vermiştir (Kılıç, 2008:295).

Önceleri bir kale adı daha sonrasında ise bölgedeki bir çayın adı olarak geçen Bitlis adına, IV. yüzyıldan sonra Ermeni kaynaklarında rastlanmaktadır. Daha sonra Bizans kaynaklarında geçmektedir. Bitlis adı, VII. yy. da İslam fetihlerinden sonra Arap kaynaklarında “Badlis” ya da “Bedlis”, Osmanlı kaynaklarında “Bidlis”,

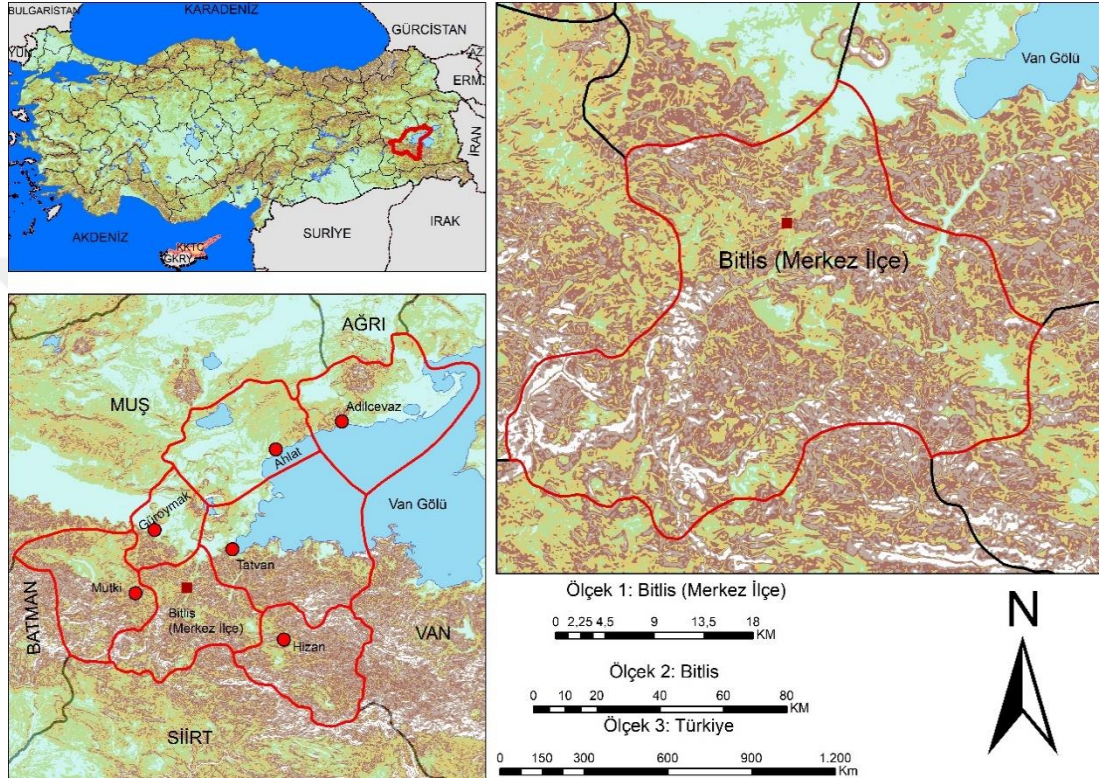
Cumhuriyet döneminde ise son şeklini alarak “Bitlis” adını almıştır (Tezcan, 2019: 49).

Ermeni kaynaklarda yerini alan bu ad Ermenice “Baleş”, “Baliş”, “Balaleş” gibi farklı adlarla ifade edilmektedir (Umar, 1993: 149). Bitlis adından bir kale olarak bahseden ilk Ermeni kaynaklardan olan Şiraklı Ananias’a ait kabul edilen ve VII. yüzyılın ilk yarısında yazılmış “Aşkarhatsoyts” (Coğrafya) adlı eserde “Bagheş” olarak geçmektedir (Thomson, 1989: 107; Tezcan, 2019: 50-51). Bitlis’ten bahseden bir diğer Ermeni tarihçisi ise muhtemelen VII. yüzyılın başlarında doğmuş ve 661 yılından sonra hayatını kaybetmiş “Heraclius’un Tarihi” adlı eserin atfedildiği Sebeos’tur. Sebeos eserinde 652 yılında Bizans ordularının Mardastan’da Arap ordularına mağlup olduğundan bahseder. Bu mağlubiyet sonucunda isyancılar Theodoros Rştunik’i görevinden azlettirip yerine gelen yeni idareciyi ve yanındaki 40 kadar adamı tutuklatıp bazılarını “Baghiş” kalesine bazılarını ise Bzunik, yani Van Gölü’nde bulunan adalara hapsedtiği söylenir (Sebeos, 1979: 107; Tezcan, 2019: 51). Burada Bitlis’in “Baghiş” olarak ifade edildiği görülür.

Bizans kaynaklarında kullanımı ise “Balaleis”, “Balaleison” şeklindedir (Honigmann, 1971: 30-136; Umar, 1993: 149). Umar’a göre aslı “Balala” olarak geçmelidir. Çünkü Rum ağzında “Balaleis” biçimi Balala köküne dayanmaktadır. Hellen dilinde “-halkı” anlamına gelen –eis takısının eklenmesiyle oluşturulmuştur. “Baleleison” kullanımındaki “o” –ların anlamına gelen “-on” eki ile türetilmiştir.

Böylece “Balaleis” adı Helen dilinde “Balala Halkı” anlamına gelirken, Balaleison ise Balala Halkının (Kenti) anlamına gelmektedir (Umar, 1993: 149).

Bitlis kentinde hâkimiyet kuran Osmanlı Devleti yöre için “Bidlis” adını kullanmışlardır. Cumhuriyet döneminde ise son şeklini alarak “Bitlis” olarak adlandırılmıştır.

Harita 3. 1. Bitlis (Merkez İlçe) Topografya Haritası

3.3 Adilcevaz İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Adilcevaz ilçesi, doğudan ve güneyden Van Gölü, batıdan Ahlat, kuzeyden Patnos (Ağrı), kuzeydoğuda Erciş (Van) ile komşudur. Adilcevaz, 1953 yılında Bitlis iline bağlı bir ilçe statüsüne getirilmiştir. İlçe, 38° kuzey enlemi ve 42° doğu boylamının kesişim noktasında yer almaktadır. Van Gölü'nün kuzey sahilinde, Süphan Dağı eteğinde kurulmuş ve 812 km² yüzölçümüne sahiptir. Deniz seviyesinden 1650 m yükseklikte kurulmuş olup; 28 köy, 1 belde ve 8 mahallesi vardır (URL-1). ADNKS 2023 verilerine göre ilçenin 26.697 kişidir. İlçe, önceleri Van vilayetine bağlı bir sancak iken sonraki dönemlerde kaza statüsüne inmiştir. Öyle ki 1926 yılında Ahlat'a bağlı bir nahiye olan Adilcevaz, nihayet 1936 yılında alınan kararla Bitlis vilayetine bağlı bir kaza statüsüne yükselmiştir (Sezen, 2006:7). (Harita 4. 2.)

Adilcevaz ilçesinin adı tarihi süreçte birkaç değişim yaşamıştır. Urartu kaynaklarında Adilcevaz'ın da içinde yer aldığı Ziuquni Ülkesi adıyla belirtilen bölgede “Ziuquni Ülkesi'ndeki Haldi'nin kenti (Haldiei URU Ziuquni)” anlamındaki ifadeyle Kefkalesi belirtilmiştir (Diakonoff & Kashkai, 1981: 105; Erdoğan, 2017: 33). Ziuquni Ülkesi, coğrafi konum olarak Van Gölü'nün Kuzeybatı kıyısını ifade etmektedir (Erdoğan, 2017: 33). Başka bir deyişle günümüzde Adilcevaz ilçesinin 6 km kuzeydoğusun da bulunan volkanik sarp bir tepenin üzerine kurulmuş, Urartulardan kalma bir kale olan “Kef Kalesi” ilçenin bu şekilde adlandırılmasına neden olmuştur (Öğün, 1964: 1964).

Adilcevaz adı Bizans döneminde Artzike olarak geçmektedir (Umar, 1993: 17). Bölgede yapılan fetihlerle Arap egemenliğine giren Adilcevaz'a “Cevizi bol” anlamına gelen “Ad al cevz” denilmiştir (Honigman, 1970: 171,180,200,205,232; Umar, 1993: 17).

Bir başka adlandırma da 1315 tarihli Van Sâlnâmesi'nde yer almaktadır. Sâlnâmede ilçenin adı “Vādū'l-ecvâz” yani “*cevizler vadisi*” olarak geçmektedir. Arapçadan gelen bu tamlama “vadi” ve “ceviz” kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Burada cevizin çoğul anlamda “ecvaz” olarak ifade edildiği söylenebilir. Aynı zamanda bölgeye bu adın verilmesindeki sebep ise ceviz ağaçlarının adeta bir orman gibi yayılış göstermesinden gelmektedir (Tarhan, 2021:68).

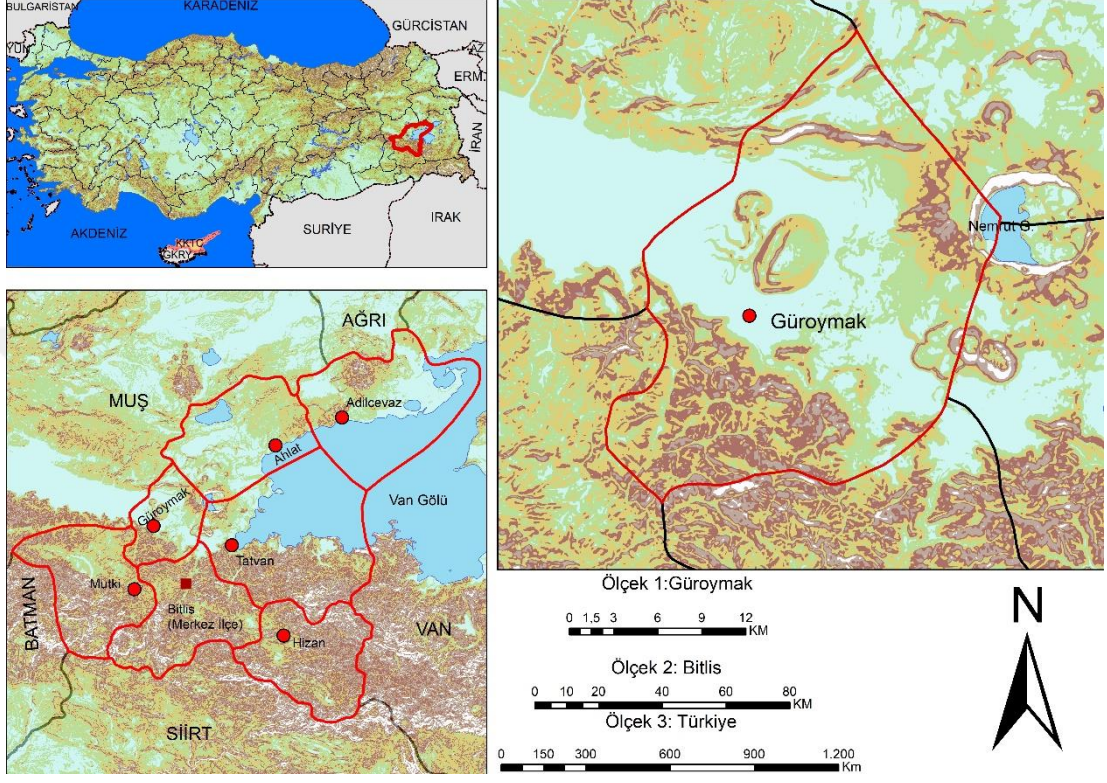

Harita 5. 2. Adilcevaz İlçesi Topografya Haritası

3.4 Güroymak İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Güroymak ilçesi, Bitlis iline bağlı bir ilçe olup ilin kuzeybatısında yer almaktadır. Doğuda Tatvan, batıda Hasköy (Muş), kuzeydoğuda Ahlat ilçesiyle komşudur. İlçe 38° kuzey enlemi ve 42° doğu boylamının kesişim noktasında bulunmaktadır. Yüzölçümü 650 km² olup deniz seviyesinden 1.320 m yükseklikte kurulmuş olup; 26 köy ve 28 mahallesi vardır (URL-2). ADNKS 2023 verilerine göre ilçenin nüfusu 49.161 kişidir (TÜİK, 2023). Güroymak ilçesi 1878 yılında Bitlis’e bağlı bir nahiye iken 1990 yılında yine Bitlis’e bağlı bir kaza statüsüne getirilmiştir (Sezen, 2006:385). (Harita 6. 3.)

Güroymak ilçesi, önceleri “Çukur” adıyla anılırken daha sonraları “Norşin” adıyla anılmıştır (BOA TT. d, 189). Ermenice yeni anlamına gelen *nor* ile köy anlamına gelen *şin* sözcüklerinin birleşimiyle “yeni köy” anlamına gelen “Norşin” şeklinde adlandırılmıştır (Umar, 1993: 606). İlçenin zamanla nüfusunun artması ve büyüyüp genişlemesiyle birlikte 1987 yılında ilçe statüsüne gelmesiyle adı “Güroymak” olarak değiştirilmiştir. İlçenin adının değiştirilmesindeki sebep ise adlandırmanın Ermenice olmasından ileri gelir. Cumhuriyetin ilanından sonra yerleşme adlarının Türkçeleştirilmesi kararıyla birlikte birçok yerleşim yerinin adı değiştirilmiştir. İşte bu değişikliklerden etkilenen yerlerden biri de Güroymak ilçesi olmuştur. Güroymak adı, gür ve oymak şeklinde iki ayrı kelime olarak incelendiğinde *gür* kelimesinin günümüz Türkçesinde “bol, güçlü, fazla” anlamlarına geldiğini fakat eski Türkçede “güçlü” anlamında kullanıldığı söylenebilir (Tarhan, 2021:145). Diğer taraftan “Oymak” kelimesine bakıldığında Moğolca bir kelime olduğu aslında “ayimag” şeklinde ifade edildiği ve “aşiret” anlamında kullanıldığı olmuştur (Gülensoy, 2018:521). Bu yönüyle bakıldığında ilçede çok sayıda aşiretlerin de bulunması ilçeye “güçlü aşiretler” anlamına gelen “Güroymak” adının verilmesine olanak sağlamıştır.

Harita 7.3. Güroymak İlçesi Topografya Haritası

3.5 Hizan İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Bitlis merkezinin güneybatısında yer alan Hizan ilçesi kuzeyden Tatvan, doğudan Bahçesaray (Van), güneyden Pervari (Siirt) ilçeleri ile komşudur. İlçe, 38° kuzey enlemi ve 42° doğu boylamının kesişim noktasında bulunmaktadır. Toplam yüzölçümü 971 km² olan ilçenin kurulduğu yükseklik deniz seviyesinden 1.560 m yüksekliktedir (URL-3). Hizan ilçesi 75 köy ve 11 mahalleden oluşmaktadır. (Harita 8. 4.)

ADNKS 2023 verilerine göre ilçenin nüfusu 31.911 kişidir (TÜİK, 2023). Bir dönem Diyarbakır'a bağlı bir sancak olarak yönetilen ilçe, 17. yy 'da Van iline bağlanmıştır. Sancak statüsü ise 1869 yılında alınan kararla kaza statüsüne indirilmiş ve Siirt'e bağlanmıştır. Fakat bu durum 1878 yılına kadar sürmüş sonrasında ise Bitlis'e bağlanmıştır (Sezen, 2006:237).

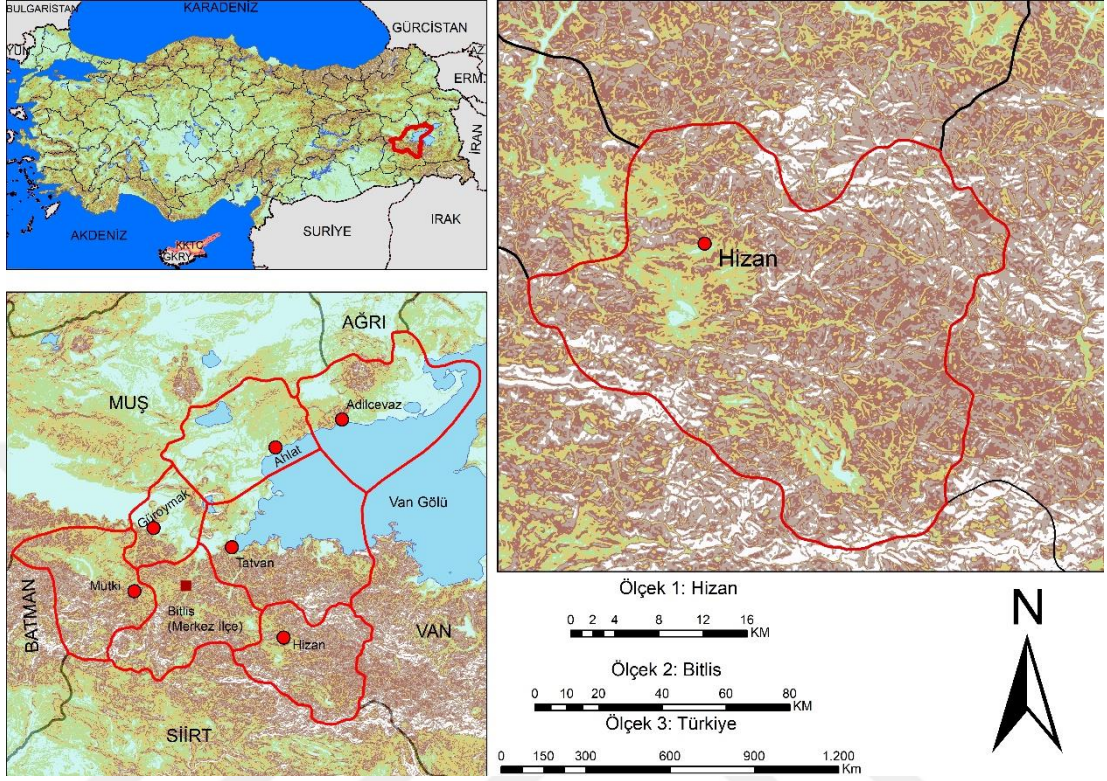
Hizan adı Farsça bir kelime olan “*Seherxizan*” kelimesinden gelmektedir. İlçe eskiden bu isimle anılmaktaydı. Seherxizan'ın anlamı ise “*seherlerde kalkanlar*” anlamına gelmektedir. Şeref Han'ın *Şerefname* (1597) adlı eserinde ilçenin adının *Seherxizan* olması şu şekilde açıklanır: “*Bölgede, bu ülkenin halkı, gece ve seherlerde kalkıp ibadet etmekle günahlardan sakınmakla, dindarlıkla, güvenilir olmakla ve dine sınıksız sarılmakla ün yapmışlardı*” (Şeref Han, 1971:237). Bu şekilde ifade edilen ilçenin adı Kürtlerde adları kısaltma geleneğinden etkilenerek başta bulunan Seher sözcüğü atılarak sadece “Hizan” yani “kalkanlar” olarak kalmıştır.

İlçe adının nereden geldiği ilgili bir başka ifade ise Zeki Velidi Togan'ın Umumi Türk Tarihine Giriş (1981) adlı eserinde geçmektedir. Yazar burada Hizan adının Van Gölü'nün güneyinde bulunan dağlardan doğan “khizan~hizan” adındaki bir akarsudan geldiğini öne sürmektedir (Togan, 1981: 173; Tarhan, 2021: 212).

Yine bakıldığında zaman “Seherxizan” olarak geçen bu adlandırmanın bir başka nedeni de zamanında kalenin kurucusunun hac amacıyla gittiği Kâbe dönüşünde kaledeki muhafızların kapıları açmaması ve kendisini kaleye almamalarından dolayı üzülmeleriyle birlikte “xizan-e be itibar” şeklinde seslendiği söylenmektedir (Şeref Han, 1971: 237).

Osmanlı döneminde ilçenin adının nasıl ifade edildiğine bakıldığında ise Hizan ya da Aşağıkarasu adları öne çıkar (Sezen, 2006:237). Bu adlandırmalardan Hizan

ilçeye adını vermiş, Aşağıkarasu ise günümüzde ilçeye bağlı bir mahallenin adı olarak kalmıştır.

Harita 9. 4. Hizan İlçesi Topografya Haritası

3.6 Mutki İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Bitlis ilinin batısında yer alan ilçe, kuzeyden Muş ili, kuzeydoğudan Güroymak, güneyden Baykan (Siirt), batıdan da Sason (Batman) ilçeleriyle komşudur. Konumu itibarıyla 38° kuzey enlemi ve 41° doğu boylamının kesişim noktasında bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.234 km² olan Mutki ilçesinin deniz seviyesinden yüksekliği ise 1.500 m civarındadır (URL-4). (Harita 10. 5.)

ADNKS 2023 verilerine göre ilçenin nüfusu 29.203 kişidir. Mutki ilçesi 1855 yılında Muş sancağına bağlı bir kaza idi. Fakat daha sonra alınan kararla birlikte 1924 yılında Bitlis iline bağlı bir kaza olmuştur (Sezen, 2006:376).

Daha önce de değinildiği gibi yer adları verilirken bölgede yaşayan oymak, aşiret, cemaat gibi topluluklardan gelmiş olan kişilere ait bilgiler edinilebilir. Öyle ki savaşçı kimliği ile tanınmış halk kahramanları ya da yörede büyük topluluklar halinde yaşayan aşiretlerin adlarıyla adlandırılırlardı. İşte bu adlandırmalardan biri de Bitlis ilinin Mutki ilçesi için söylenebilir. Burada Mutki adı, Ruzigi/Rojki/Rozki aşiretinin 24 kolundan biri olan Modkan/Motkan/Mudiki ya da Mutikan adındaki aşiretten gelir (Özdağ, 2022:206). Aşiretin bu kadar tanınıp, bilinmesi ilçeye adını vermesinde etkili olmuştur. Bu aşiret günümüzde de Bitlis ilinin önde gelen aşiretlerinin başında gelir. Mutki ilçesinin adı geçmişten günümüze kadar bu adla anılmayı sürdürmüştür.

Harita 11. 5. Mutki İlçesi Topografya Haritası

3.7 Tatvan İlçesinin Adının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Bitlis'e bağlı bir ilçe olan ve Van Gölü batısında yer alan bir ilçedir. Tatvan batıdan Güroymak, kuzeyden Ahlat, güneyden Hizan ve güneybatıdan da Merkez ilçe ile komşudur. İlçenin bulunduğu konum ise 38° kuzey enlemi ve 42° doğu boylamının kesişim noktasındadır. İlçenin yüzölçümü 1.235 km^2 , rakımı ise 1.720 m 'dir. Tatvan ilçesi, 57 köy ve 22 mahalleden oluşmaktadır (URL-5). ADNKS 2023 verilerine göre ilçenin nüfusu 102.036 kişidir. İlçe, 1918 yılında Bitlis Merkez'e bağlı bir nahiye iken 1936 yılında kaza olmuştur (Sezen, 2006:482). (Harita 12. 6.)

Tatvan adının anlamı tam olarak bilinmemekte fakat "Taht-ı Van" sözcüğünün kısaltılmış olmasıyla ortaya çıktığı sanılmaktadır. Burada Van Gölü etrafında yer alan iki yerleşim yerini birbirinden ayırmak amacıyla doğudakine Van, batıdakine ise Tatvan adı verilmiştir (Arınç, 2008:772.). Aynı şekilde Evliya Çelebi Seyahatnamesinde de Tatvan adının bahsi geçmektedir. Seyahatnamede, "*Rahova Ovasında üç saat doğuya gidip Taht-ı Van kalesine geldik. Kürtler bu kaleye 'Tatvan' derler. Bu yer Van eyaletinin hududu olup derya (Van Gölü) kenarında bir yerdir...*" şeklinde ifade edilmektedir (Evliya Çelebi, 1986: 513).

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Ahlat maddi ve manevi kültürü içinde bulunduran bir şehirdir. Uzun yıllar bu bölgede Urartu krallığı egemenlik kurmuştur. Daha sonra başka milletlerin hâkimiyet kurduğu bir coğrafya olan Ahlat yöresinde çeşitli kültürlerden izler kalmıştır. Farklı kültürlerle ait izler taşınması şehrin adlandırılmasında da etkili olmuştur.

Öyle ki burada ilk yerleşim gösterenlerin Urartular olduğu kabul edilmekte ve yöreyi “Halads” olarak ifade ettikleri söylenir. Urartulardan sonra gelen milletlerde kendi dillerine göre isimler vermişlerdir. Ermenilerin Şaleat dedikleri Ahlat’a, Süryaniler Kelath, Araplar Hilat, Farslar ve Türkler ise Ahlat olarak isimlendirmiştir (Sümer, 1986: 447). Aynı zamanda Urartular döneminde Adilcevaz ile birlikte, *Ziukuni Ülkesi* olarak biliniyordu (Çilingiroğlu, 1983: 316). Öyle ki Ahlat ismi her dönemde farklı şekilde anılmıştır. Bu farklılıkların en sonunda Ahlat telaffuzunun Türk toplumuna ait olduğunu söylemek mümkündür.

Bunların yanı sıra Ahlat adının halk arasında çeşitli hikayeler, efsaneler anlatılarak ortaya çıktığı görüşü de yaygındır. Halk arasında en çok bilinen hikayelerden biri şöyledir; Ahlat’ı yöneten Lat adındaki Rum kralının Daryona adında bir kızı varmış. Kralın kızı, Müslümanlığın bölgede yayılmaya başladığı dönemlerde Müslümanlığı kabul etmiş fakat Kral Müslümanlığı kabul etmemiştir. Bunun üzerine Kralın kızı Daryona babasını öldürmüştür. Daha sonra babasını öldürdüğü için çok üzülen Daryona, “ah.....Lat, ah.....Lat” diyerek feryâd etmiştir. Bu şekilde “ah” ve “Lat” hecelerinin bir araya gelmesiyle Ahlat adının meydana geldiği söylenmektedir (Bitlis İl Yıllığı, 1971:70).

Bu efsaneleri günümüzde tarihçiler desteklememektedir. Son olarak Ahlat adının menşei hakkında görüş birliğine varılmış olup, tarihte Ahlat şehrinde farklı milletlerin beraber yaşadığı ve burada farklı diller konuşulduğundan dolayı Arapça bir isimlendirme yapılmış olduğudur (Tekin, 2019: 13). “Ahlat (ا ح ل ا ت) ismi Arapça’da “KH-L-T” fiilinden türetilen *Khlat* (ط خ ل) kelimesinin çoğulu olup başka birçok anlamının yanı sıra “karışım elemanı malzemesi, karışım, harman” anlamlarına gelir.” (Mutçalı, 1995: 242; Tekin, 2019: 13).

Harita 15. 7. Ahlat İlçesi Topografya Haritası

3.8.1 Ahlat Köy Adlarının Tarihsel Süreçteki Değişimi

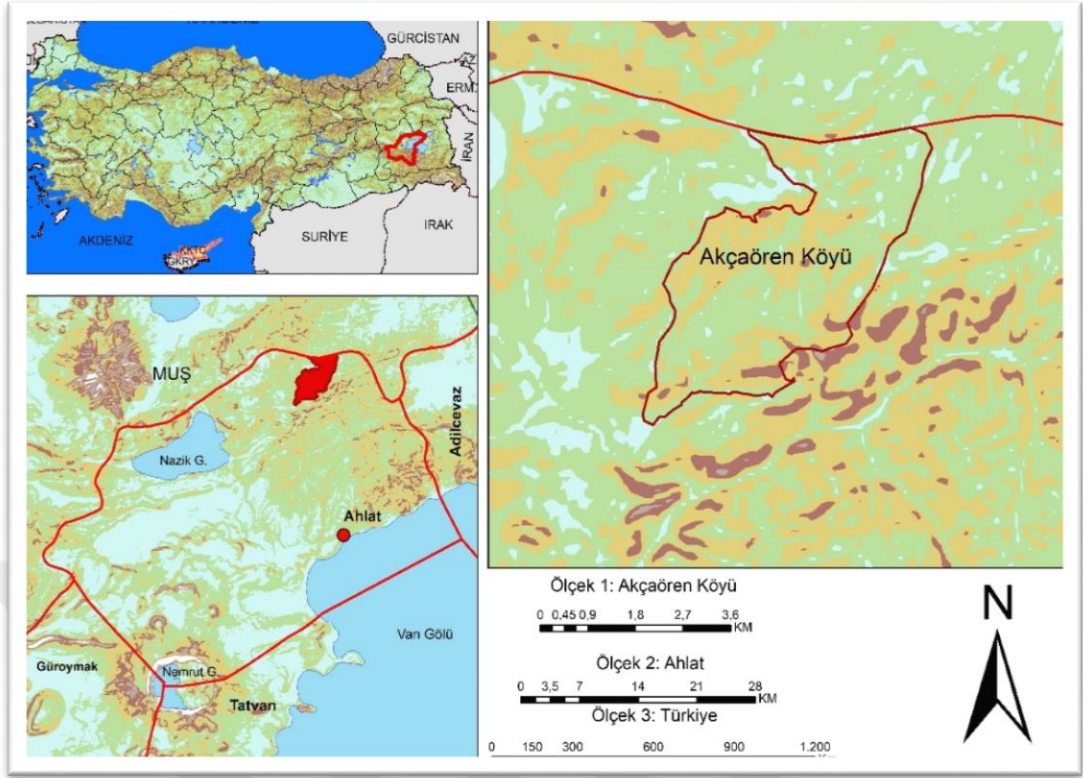
Tablo 1.8.1. Ahlat Köyleri

No	Yeni Adı	Eski Adı
1	Akçaören	Akçaviran
2	Alakır	Kuştiyan
3	Bahçe	Bahçe
4	Burcukaya	Misk
5	Cemalettin	Cemalettin
6	Çatalağzı	Hinin
7	Çukurtarla	Hanik
8	Develik	Develik
9	Dilburnu	Gizruk
10	Gölgören	Hiyartank
11	Güzelsu	Tapavank
12	Kınalıkoç	Sifrasor
13	Kırıkkaya	Kırıkkaya
14	Kırkdönüm	Hasük
15	Kuşhane	Kuşhane
16	Nazik	Nazik
17	Otluyazı	Hulik
18	Saka	Veştunk
19	Serinbayır	Soğurt
20	Seyrantepe	Zağgi
21	Soğanlı	Soğanlı
22	Taşharman	Tegut
23	Uludere	Tsor
24	Yeniköprü	Karmuç
25	Yoğurtyemez	Yoğurtyemez
26	Yuvadamı	Ersonk

Akçaören Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “*Akçaviran*” olarak geçmektedir. Günümüzde köyün adı “*Akçaören*” olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 1968). Türkçe kökenli olan “ak” sözcüğü “beyaz” rengini, “ça” eki ise “benzerlik” anlamını katmaktadır. Bu şekilde “akça” sözcüğü beyaza benzer, beyaza yakın anlamına gelebilir (Ertekinoğlu, 2015: 587). Farsça kökenli olan “viran” kelimesi ise “yıkık, yıkılmış, harabe” anlamlarına gelir (Devellioğlu, 1980: 1696). Burada yıkılmışlığı, harabeliği ifade eden ören kavramının değiştirildiği görülür.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte alınan kararlar isimleri değiştirilen köylerde mevcut adın yazı diline çevrilmesi amacıyla isimlendirmede sadece bir- iki harf değişikliğine gidilmiştir. Bunlardan biri olan “viran” kelimesi de “ören” olarak değiştirilmiş ve köyün yeni adı “Akçaören” olmuştur (Tunçel, 2000: 28).

Yer adlarında renkler oldukça fazla kullanılır. Renklerin kullanılma sebeplerinden biri yöredeki fiziksel özellikleri ortaya koymasındır. Burada köye “akça” denilmesinin sebebi incelendiğinde toprakta biriken kirecin ortaya çıkardığı beyazlıktır. Öte yandan “ören” denilmesinin sebebi de köyde yıkık dökük evlerin çokça bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir. Köy Bitlis il merkezine 100 km, Ahlat ilçesine ise 35 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 125 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

Harita 16. 8. Akçaören Köyü Topografya Haritası

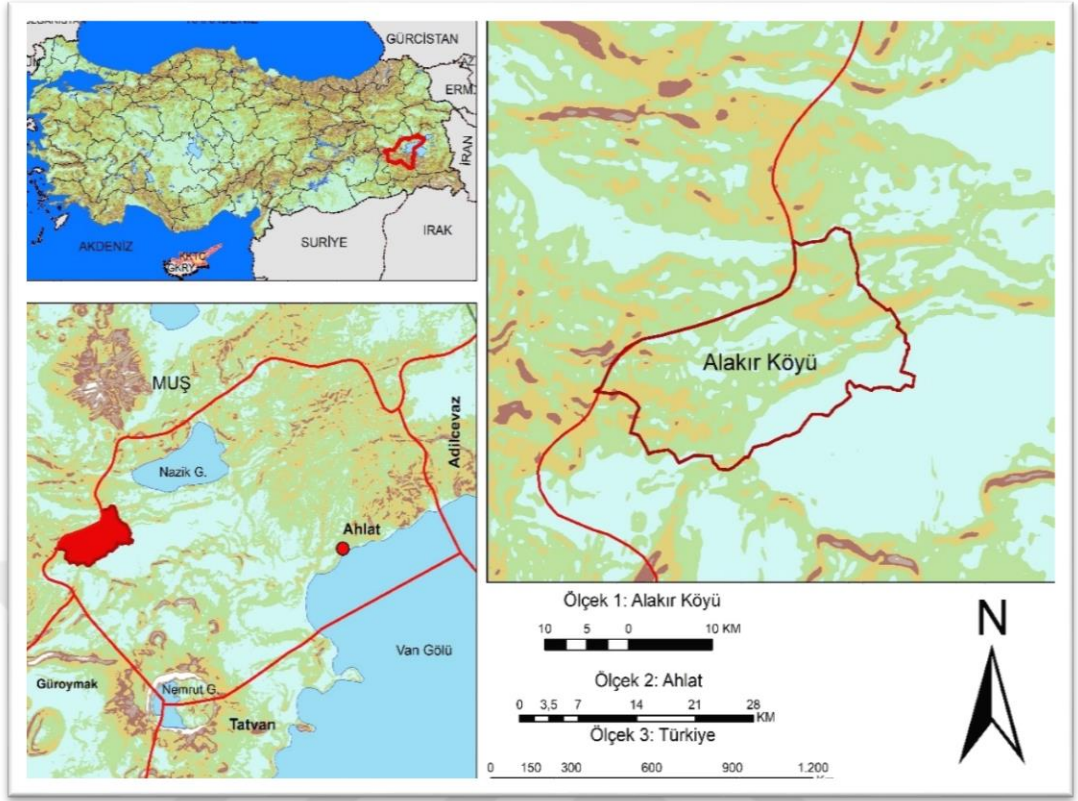

Fotoğraf 3. 1. Akçaören Köyü Uydu Görüntüsü

Alakır Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “*Kuştiyan*” olarak geçmektedir. Köyün adı Kürtçe’ de “*öldürmek*” anlamındaki “*kuştin*” kelimesinden gelmektedir (İçişleri Bakanlığı, 1968:32). Bu adlandırma iyi bir çağrışım uyandırmadığından, insanlar tarafından alay edilmeye müsait bir kelime olmasından dolayı “*Alakır*” olarak değiştirilmesine karar verilmiştir.

Köyün günümüzde kullanılan adına bakıldığında ise “ala” ve “kır” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluştuğunu söyleyebiliriz. Türkçe sözlükte “ala” sözcüğü “*karişik, renkli*” anlamlarına gelirken (TDK, 2021:11), “kır” sözcüğü ise “*yerleşme alanlarından, özellikle kent ve kasaba yerleşim yerleri dışında kalan yerler*” anlamına gelmektedir (Doğanay, 2017:287). Köye bu adın verilmesinde etkili olan geniş bir arazide kurulmuş olmasından dolayı “kır” kavramının uygun olmasıdır. Ala sözcüğünün ise toprak yapısında bulunan demir veya kireç gibi maddelerin etkisiyle bu adın verilmiş olabileceğini söylemek mümkündür.

Köy adları değiştirilirken daha çok fiziki çevre koşulları ön planda tutularak değiştirilmiştir. Bu durumdan etkilenen köylerden biri de Alakır köyü olmuştur. Köy Bitlis il merkezine 95 km, Ahlat ilçe merkezine ise 30 km uzaklıktadır. Köyde hane sayısı fazla olmakla beraber burada yaşayan kişi sayısı da fazladır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 640 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

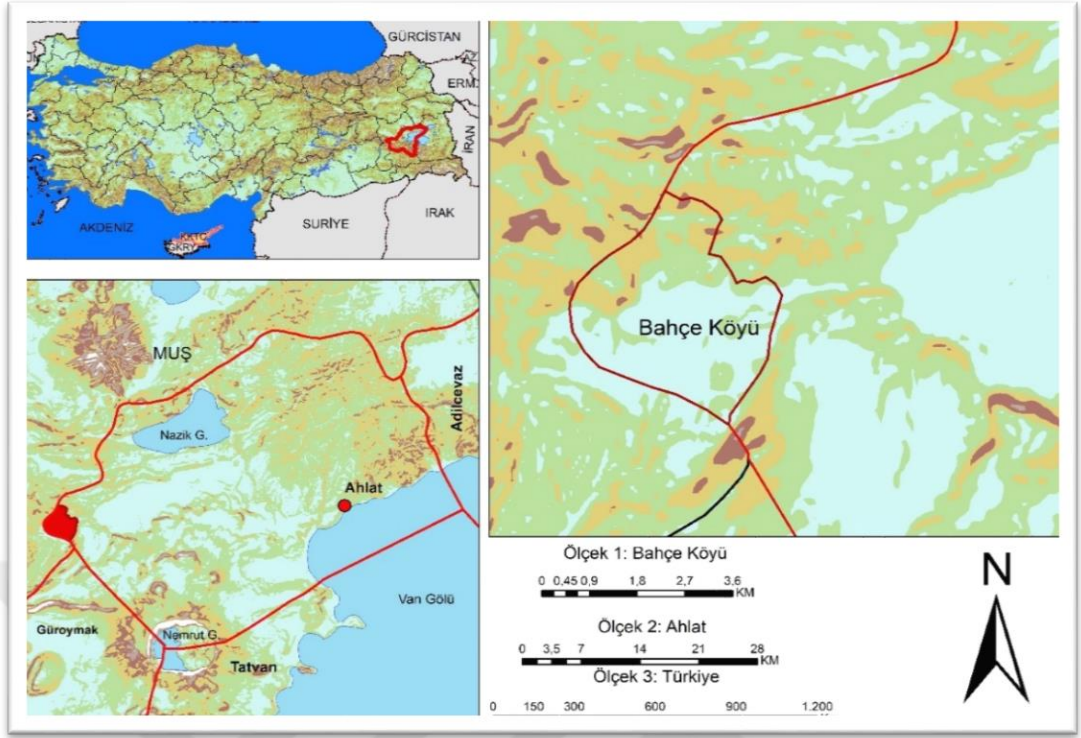
Harita 17. 9. Alakır Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 2. Alakır Köyü Uydu Görüntüsü

Bahçe Köyü: Köyün adı Farsça “*bahçe*” anlamına gelen “bāğçe” sözcüğünden gelir. Yer adlarının Türkçe olarak değiştirilmesi kararıyla adlandırmada harf değişikliğine gidilerek “*Bahçe*” şeklinde değiştirilmiştir (Önal, 2024: 433.) Köye bu adın verilmesinde bahçelerde sebze, meyve tarımının yapılması dolayısıyla verildiği muhtemeldir. Köy Bitlis il merkezine 69 km, Ahlat ilçe merkezine ise 40 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 101 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

Harita 18. 10. Bahçe Köyü Topografya Haritası

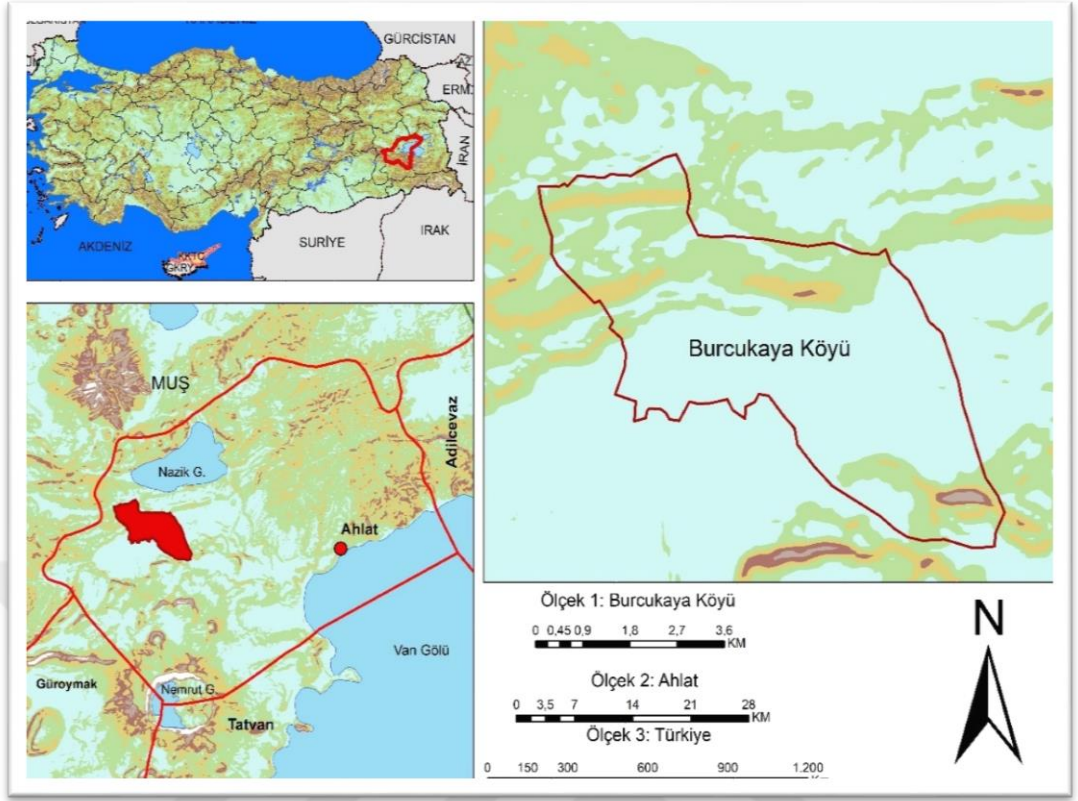

Fotoğraf 3. 3. Bahçe Köyü Uydu Görüntüsü

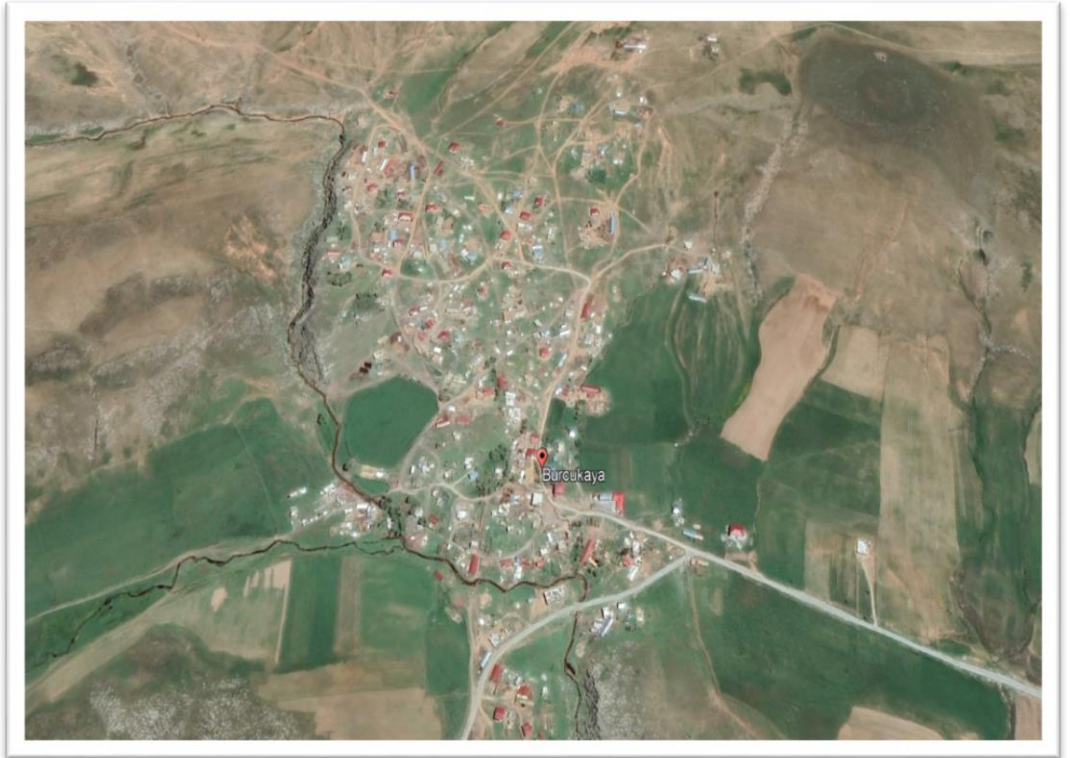
Burcukaya Köyü: Bitlis ili Ahlat ilçesine bağlı bir köydür. Eski kaynaklarda köyün adı “Misk” olarak geçmektedir. Günümüzde Burcukaya olarak değiştirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 1968: 106). Arapça kökenli olan “misk” sözcüğü “güzel, hoş koku” anlamlarına gelmektedir. Geçmişte bu adın verilmesindeki sebep güzel kokulu bitkilerin varlığı olabilir. Türkçe yer adlarının değişikliği neticesinde buna yakın olabilecek “burcu” sözcüğü getirilmiştir. Türkçe’de “burcu” kelimesi “güzel koku” anlamına gelmektedir (TDK, 2021: 44).

Bu kelimeye kaya sözcüğü de eklenerek “Burcukaya” denilmiştir. Burcukaya denilmesindeki sebep köyde güzel kokulu bir taşın olmasından kaynaklı olabilir. Başka bir adlandırma olan “Medzk” ise Ermenice olup “büyükler” anlamına gelmektedir (Ertekinoglu, 2015: 590). Her ne kadar köyün adı Burcukaya olarak değiştirilmiş olsa da yörede bulunan halk tarafından “Mezik” adıyla anılmaktadır.

Bu adlandırmanın da harf değişikliğine uğrayarak halk ağzında bu ifadeyi aldığı söylenebilir. Köy Bitlis il merkezine 99 km, Ahlat ilçe merkezine ise 30 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 1045 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

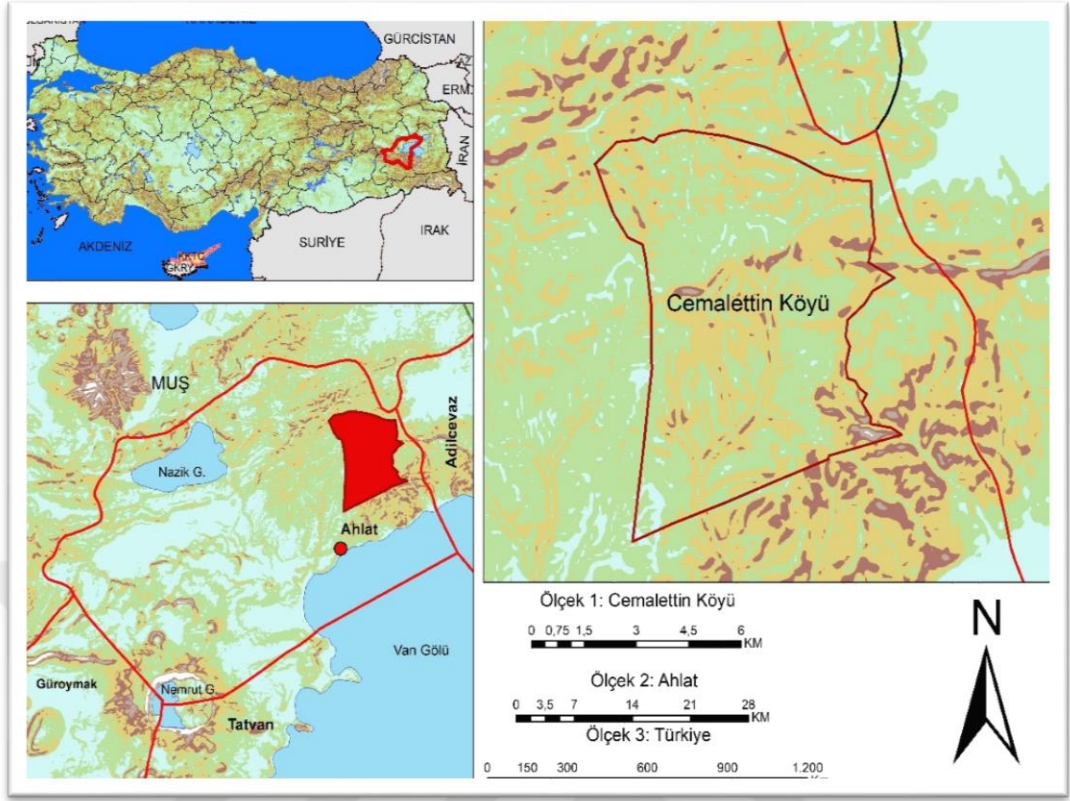
Harita 19. 11. Burcukaya Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 4. Burcukaya Köyü Uydu Görüntüsü

Cemalettin Köyü: Köy, 38° 49' 35" kuzey enlemi ve 42° 31' 34" doğu boylamı üzerinde yer alır. Ahlat ilçe merkezine 9 km, Bitlis merkeze ise yaklaşık 60 km uzaklıkta bulunur (URL- 6). Yer adları değişikliğinden etkilenmemiştir. Daha önce de değinildiği gibi yer adları verilirken yörede bulunmuş olan önemli şahıslar, halk kahramanları da adlandırmalarda etkili bir kimlik oluşturdıkları söylenmişti. Cemalettin Köyü için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Burada yaşayan Cemaldin aşiretinden gelmiş olması muhtemeldir. Köyün adı geçmiş dönemlerden bu yana aynı şekilde kalmış ve değiştirilme gereği duyulmamıştır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 457 kişi yaşamaktadır (TÜİK,2023).

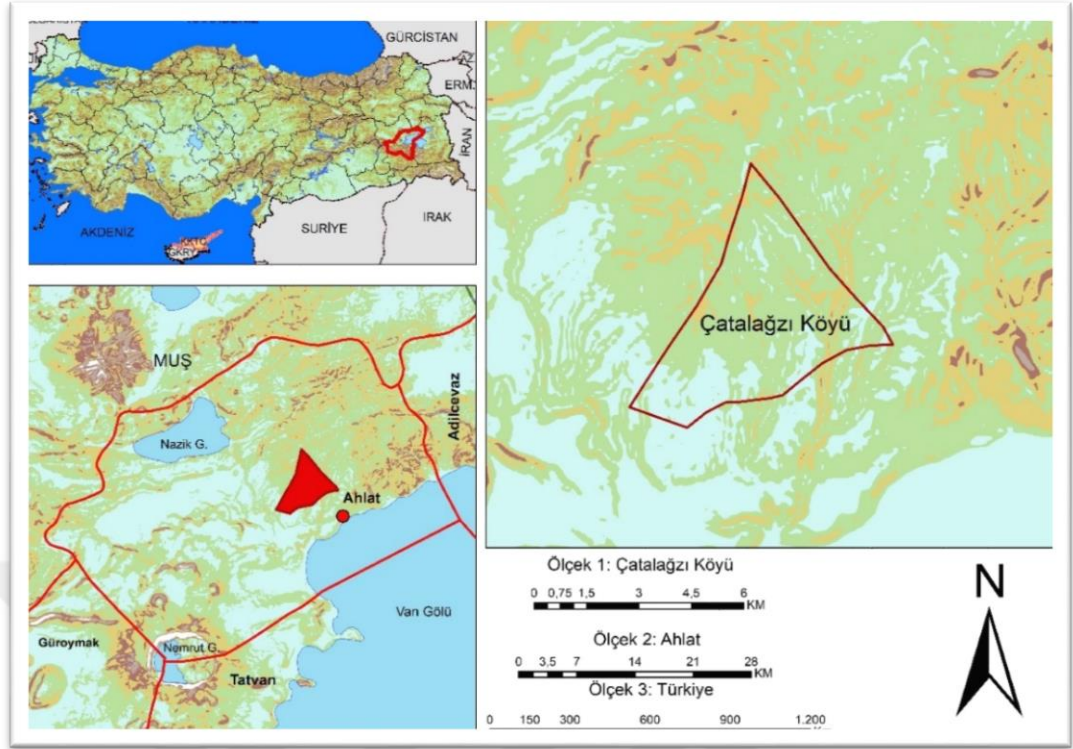
Harita 20. 12. Cemalettin Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 5. Cemalettin Köyü Uydu Görüntüsü

Çatalağzı Köyü: Köy, 38° 47' 43" kuzey enlemi ve 42° 26' 18" doğu boylamı arasında bulunmaktadır. Ahlat ilçe merkezine 6 kilometre, Bitlis merkezine ise yaklaşık 52 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır (URL-7). Eski kaynaklarda köyün adı “Hin’in” olarak geçmektedir. Hin’in sözcüğü araştırıldığında Bitlis ağzında “Hin” kelimesinin “zekasını hile yapmakta kullanan, kurnaz, açık göz” kimseler için kullanıldığı görülmektedir (Çiftçi, 2014: 267). Burada “in” ekinin de eklenmesi ile “kurnaz kimseler, açık göz kimseler” anlamalarına gelmesi muhtemeldir.

Yer adlarında kötü anlamlar barındıran isimlendirmelerin değiştirilmesiyle köyün adı Çatalağzı olarak değiştirilmiştir. Günümüzde Çatalağzı olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 1968: 133). Köye “Çatalağzı” denilmesinin sebebi akarsuların birleştiği bir noktada kurulmuş olmasıdır. Bu şekilde coğrafi bir adlandırmaya gidilmiştir. Köyde bulunan hane sayısı oldukça az olmakla beraber TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 89 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

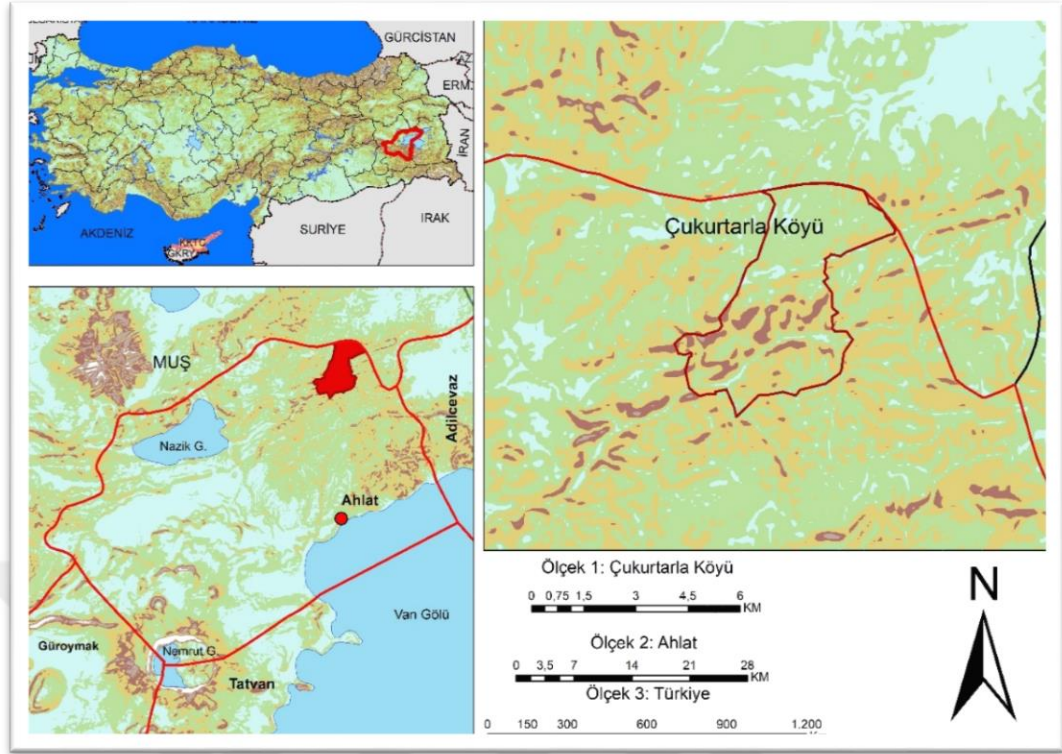
Harita 21. 13. Çatalağzı Köyü Topografya Haritası

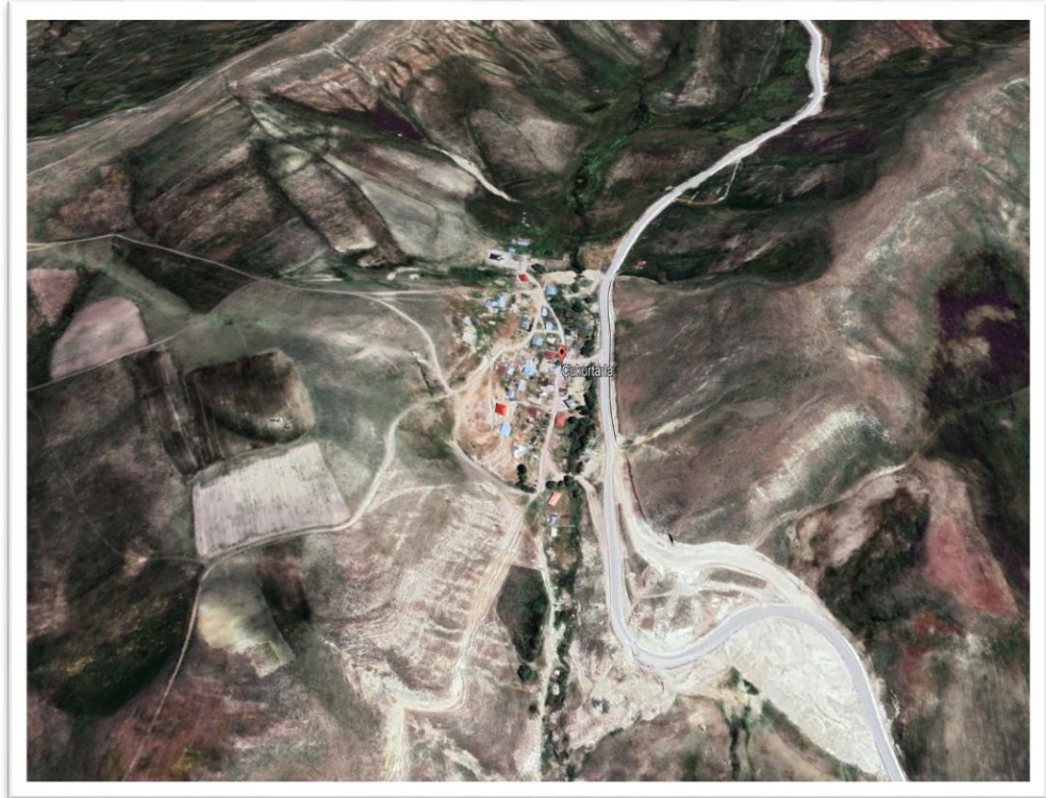
Fotoğraf 3. 6. Çatalağzı Köyü Uydu Görüntüsü

Çukurtarla Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “*Hanık*” olarak geçmektedir. Bu ad, Kürtçe’de *Hancık* anlamına gelir. Köyün yol güzergâhı üzerinde bulunması geçmiş dönemlerde seyahat edenlerin burada konaklamaları ile köye bu adı vermiş olmaları yüksek ihtimaldir. Fakat cumhuriyetin ilanı ile birlikte yer adlandırmalarında yapılan değişimler ile birlikte yer adlarının Türkçe olmasının daha doğru olacağı gerekçesiyle değişikliğe gidilmiştir. Bu şekilde günümüzde köye *Çukurtarla* adı verilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 1968:160). Bu adın verilmesindeki sebep ise yörenin coğrafi konumu göz önüne alınarak verilmiş olabilir.

Köyün coğrafi konumu incelendiğinde çevresine göre daha çukur bir alanda kurulmuş olmasından dolayı *Çukurtarla* adı uygun bulunmuş olduğunu söylemek mümkündür. Köy Bitlis il merkezine 91 km, Ahlat ilçe merkezine ise 22 km uzaklıktadır. Köyde bulunan hane sayısı azdır. Bununla birlikte terk edilmiş birçok hanede bulunmaktadır. Yapılan TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 85 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

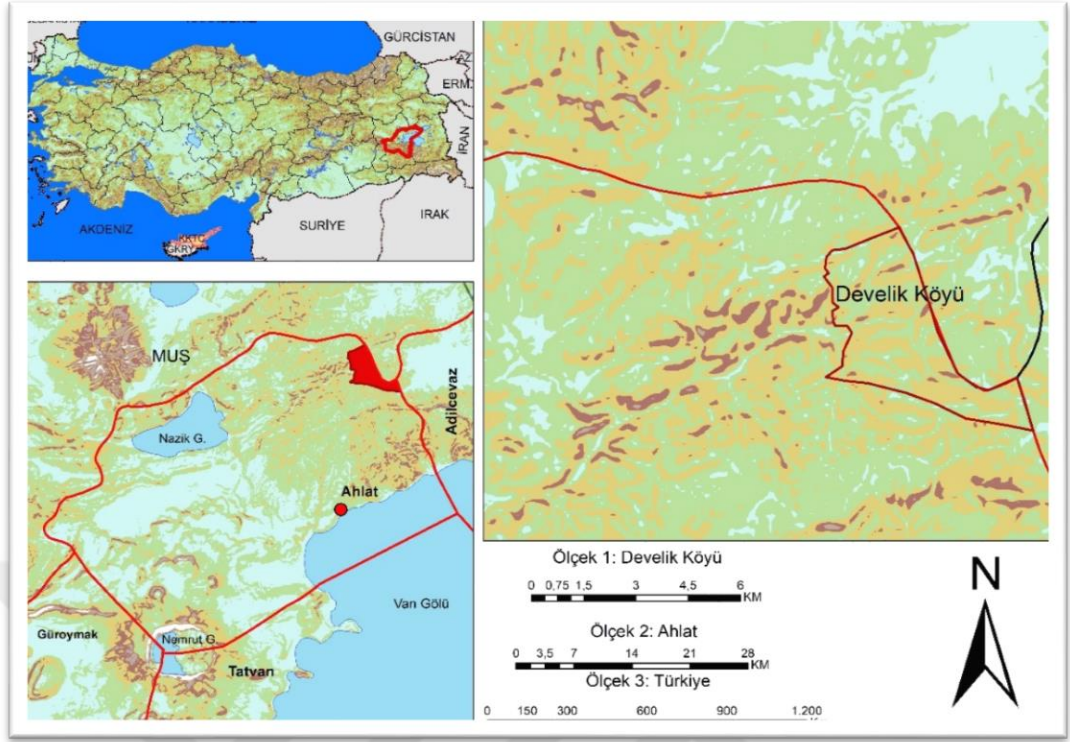

Harita 22. 14. Çukurtarla Köyü Topografya Haritası

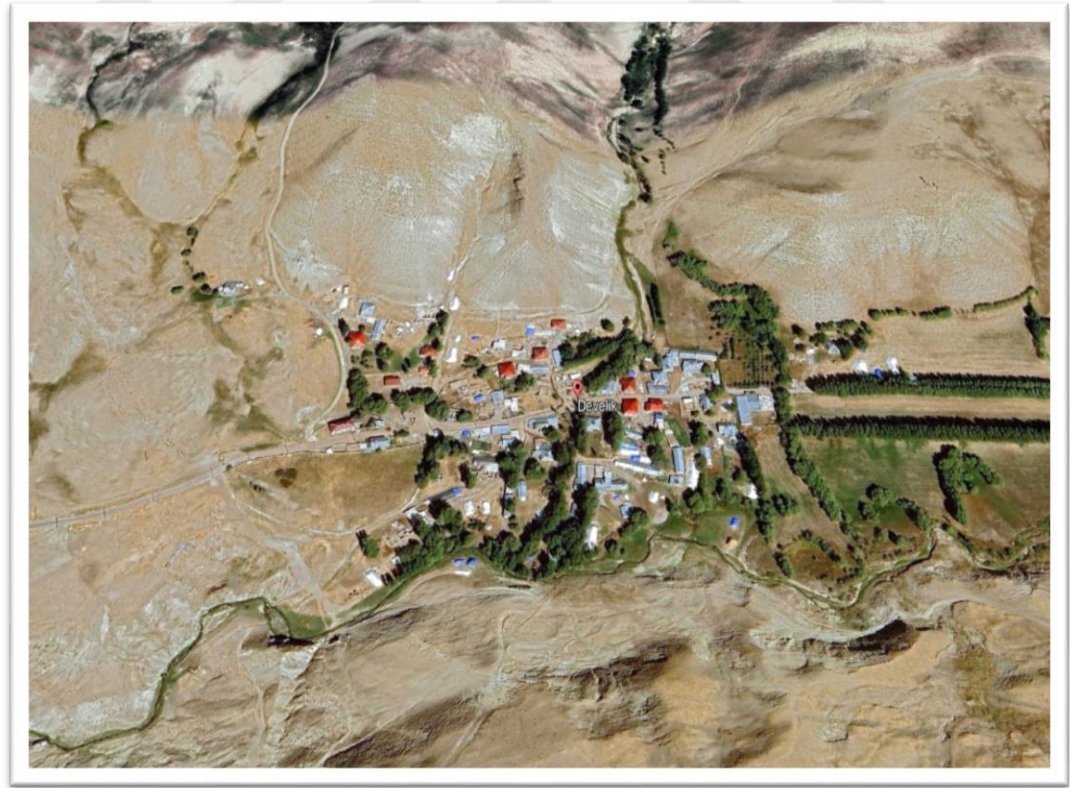

Fotoğraf 3. 7. Çukurtarla Köyü Uydu Görüntüsü

Develik Köyü: Köyün adı eski kaynaklarda aynı şekilde geçmektedir. Yapılan araştırmalarda köyün Develik olarak anılmasındaki sebep bulunamasa da “develik” adının TDK Türkçe sözlükteki anlamına bakıldığında da “*Özellikle Güneydoğu Anadolu’da develerin korunduğu veya bağlandığı, evlerin alt katındaki bölüm*” olarak ifade edildiği söylenebilir (URL-8). Bu ifadeden hareketle adlandırma da şunları söylemek mümkündür. Geçmişte yöredeki halkın beslemiş olduğu develeri, develik adı verdikleri yerde korumaları ve genellikle bu yerlerin de evlerin alt katındaki bölümünde yer almasından kaynaklandığıdır. Bitlis ili her ne kadar Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almasa da bölgeye komşu olmasından dolayı kültürel etkileşimler mevcut olmasından ötürü bu şekilde bir adlandırmaya gidilmesi muhtemeldir. Köy, Bitlis il merkezine 90 km, Ahlat ilçe merkezine ise 21 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 135 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

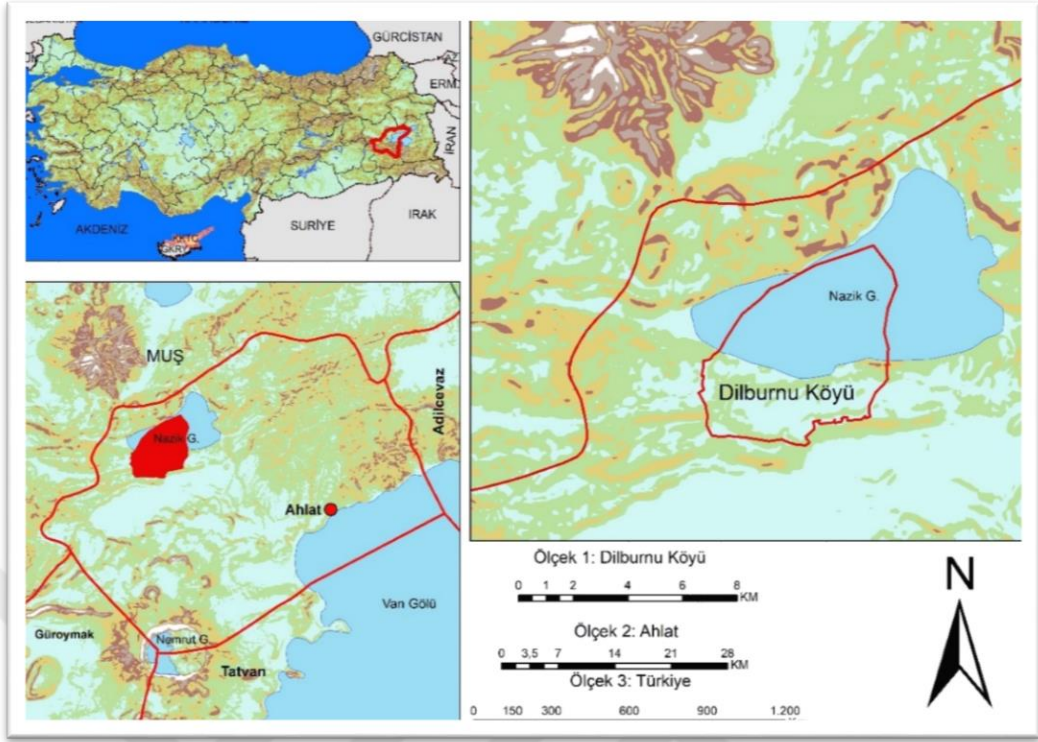

Harita 23. 15. Develik Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 8. Develik Köyü Uydu Görüntüsü

Dilburnu Köyü: Bitlis ili Ahlat ilçesine bağlı bir köydür. Eski kaynaklarda köyün adı “Gizruk” olarak geçmektedir. Günümüzde Dilburnu olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 1968:184). Ayrıca TC Dahiliye Vekaleti, “Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimizin Adları” adlı eserde köyün adı “Cizerok” olarak geçmektedir (İçişleri Bakanlığı, 1928: 415). Kürtçe’ de bu kelime “adacık” anlamına gelmektedir. Nazik Gölü’nün kenarında kurulan bir köy olmasından dolayı böyle bir isimlendirme yapılmış olabilir. Yer adlarının Türkçe’ ye çevrilmesiyle bu isme yakın olarak köyün, Nazik Gölü’ne doğru uzanan bir burun gibi görünmesinden dolayı “Dilburnu” olarak adlandırılması olağandır. Köy Bitlis il merkezine 95 km, Ahlat ilçe merkezine ise 26 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 336 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

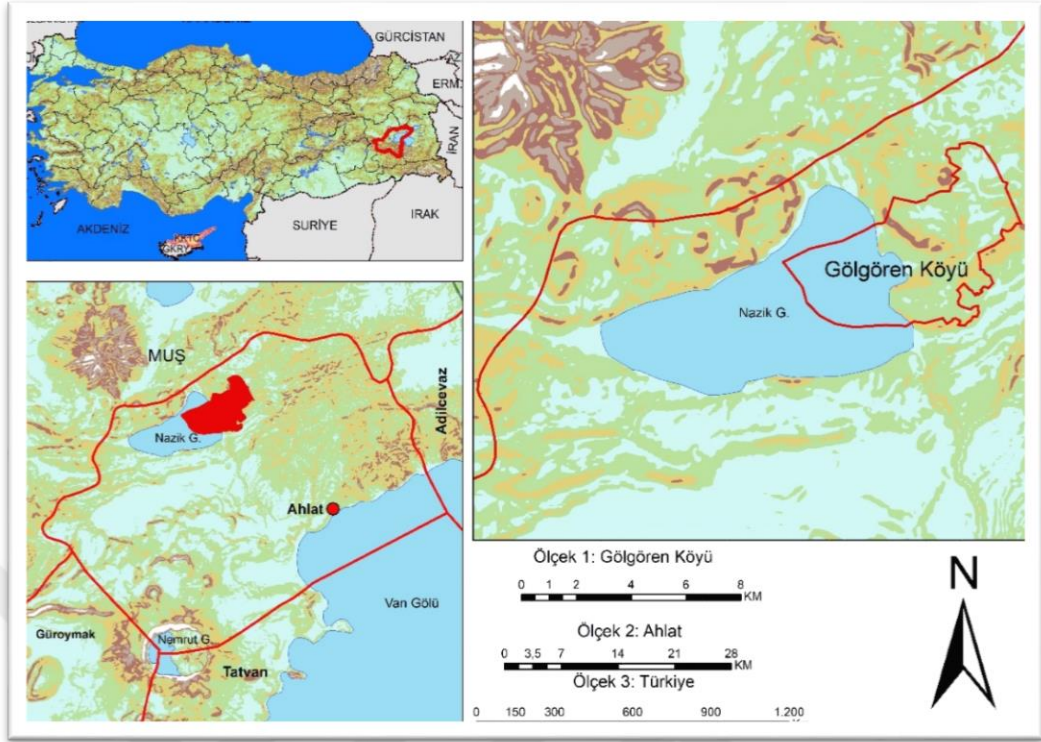
Harita 24. 16. Dilburnu Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 9. Dilburnu Köyü Uydu Görüntüsü

Gölgören Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “Hiyartank” olarak geçmektedir. Günümüzde Gölgören olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 1968:237). Köy, Nazik Gölü kıyısında kurulmuştur. Bu sebeple köyün adı değiştirilirken konumu göz önüne alınarak adı değiştirilmiştir. Nazik Gölü’nü görmesinden dolayı “gölü gören” anlamına gelen “Gölgören” adı verilmiştir. Köy Bitlis il merkezine 97 km, Ahlat ilçe merkezine ise 28 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 230 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

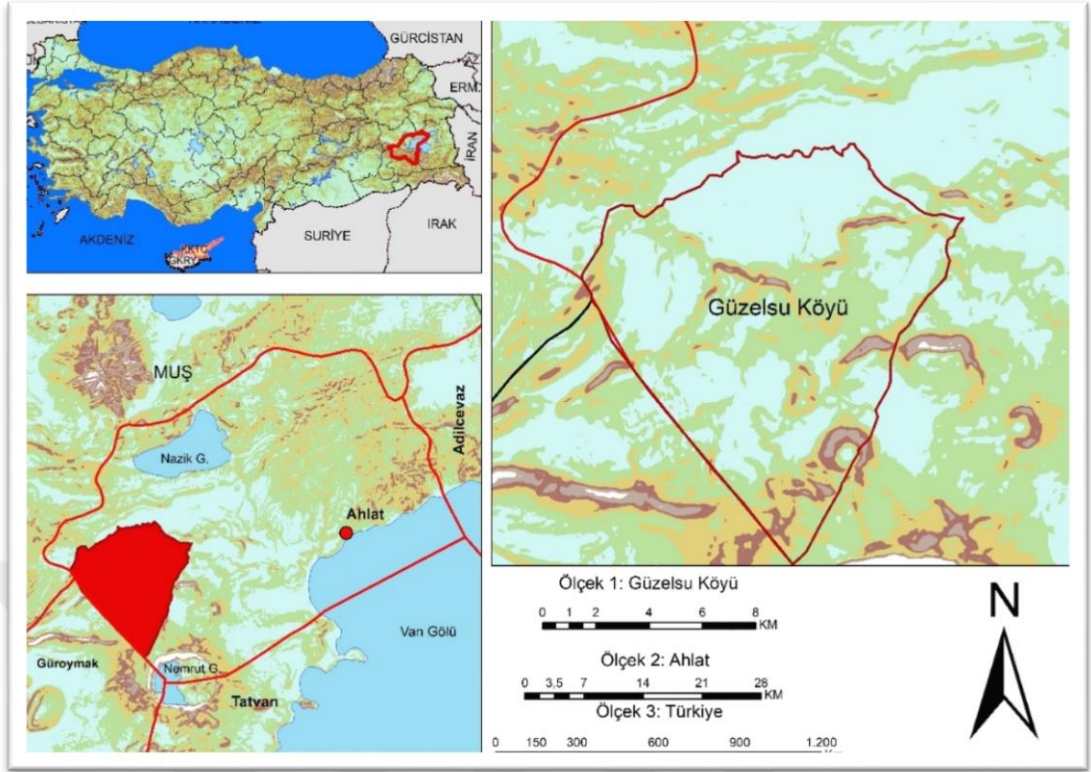
Harita 25. 17. Gölgören Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 10. Gölgören Köyü Uydu Görüntüsü

Güzelsu Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “Tapavank” olarak geçmektedir. “Vank” sözcüğü Ermenice bir kelime olup “kilise, manastır” anlamlarına gelmektedir (Umar, 1993:814). Bu sözcük geçmişte Doğu Anadolu Bölgesi’nde birçok köy, kasabada kullanılmıştır. Daha sonraki süreçlerde Kürtçe, Ermenice, Arapça, Farsça gibi yer adlarının Türkçeleştirilmesi kararıyla bu kelime kaldırılmıştır. Günümüzde köyün adı Güzelsu olarak değiştirilmiştir. Geniş bir düzlükte kurulmuş olan köyde akan derelerin varlığından dolayı Güzelsu olarak adlandırılması muhtemeldir. Bitlis il merkezine 99 km, Ahlat ilçe merkezine ise 34 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 1.757 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

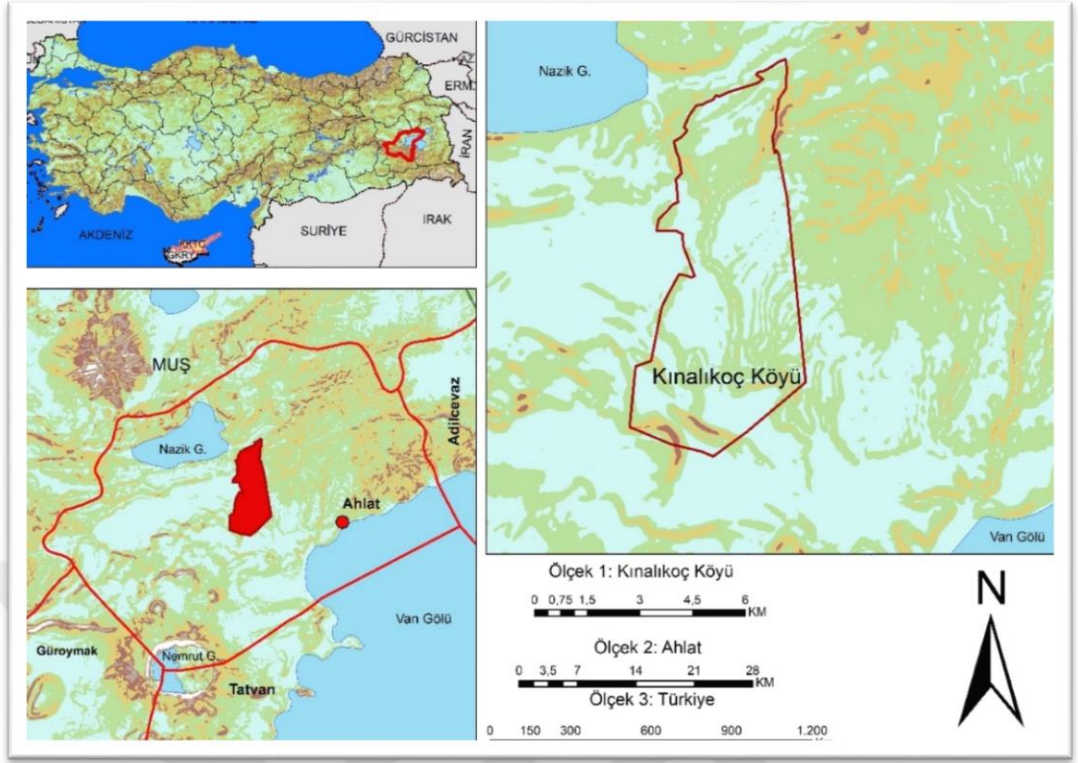

Harita 26. 18. Güzelsu Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 11. Güzelsu Köyü Uydu Görüntüsü

Kınalıkoç Köyü: Düz geniş bir araziye kurulan köyün eski kaynaklarda adı “Sifrasor” olarak geçmektedir. Günümüzde Kınalıkoç olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı 1968). Yerleşim yerleri adlarının Türkçe’ye çevrilmesiyle birlikte köyün adı “Kınalıkoç” olarak değiştirilmiştir. Günümüzde hala bu isimle anılmaktadır. Köyün eski adı olan “Sifrasor” sözcüğünü bakıldığında bunun Kürtçe olması muhtemeldir. Çünkü Kürtçe de “sifra” sözcüğü “sofra” anlamında kullanılmaktayken, “sor” sözcüğü ise “kırmızı” anlamında kullanılmaktadır. Bu iki sözcüğün birleşimi ile “Sifrasor” yani “Kırmızı sofa” anlamı ortaya çıkabilir. Bu adlandırmanın verilmesindeki sebep fiziki coğrafya unsurlarından kaynaklı olabilir, yörede kırmızı toprak varlığının olması muhtemeldir. Günümüzde kullanılan “Kınalıkoç” adı ise köyde küçükbaş hayvancılığın yapılmasına yönelik yapılan bir adlandırma olabilir. Köy Bitlis il merkezine 80 km, Ahlat ilçe merkezine ise 11 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 171 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

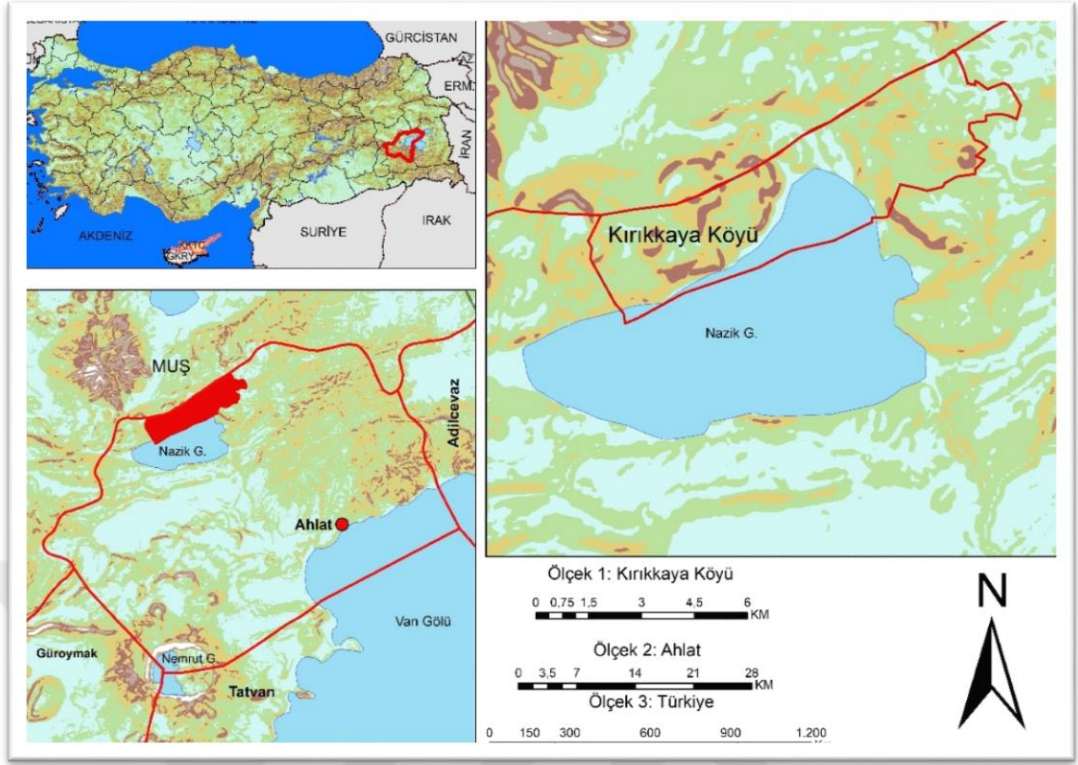
Harita 27. 19. Kinalıkoç Köyü Topografya Haritası

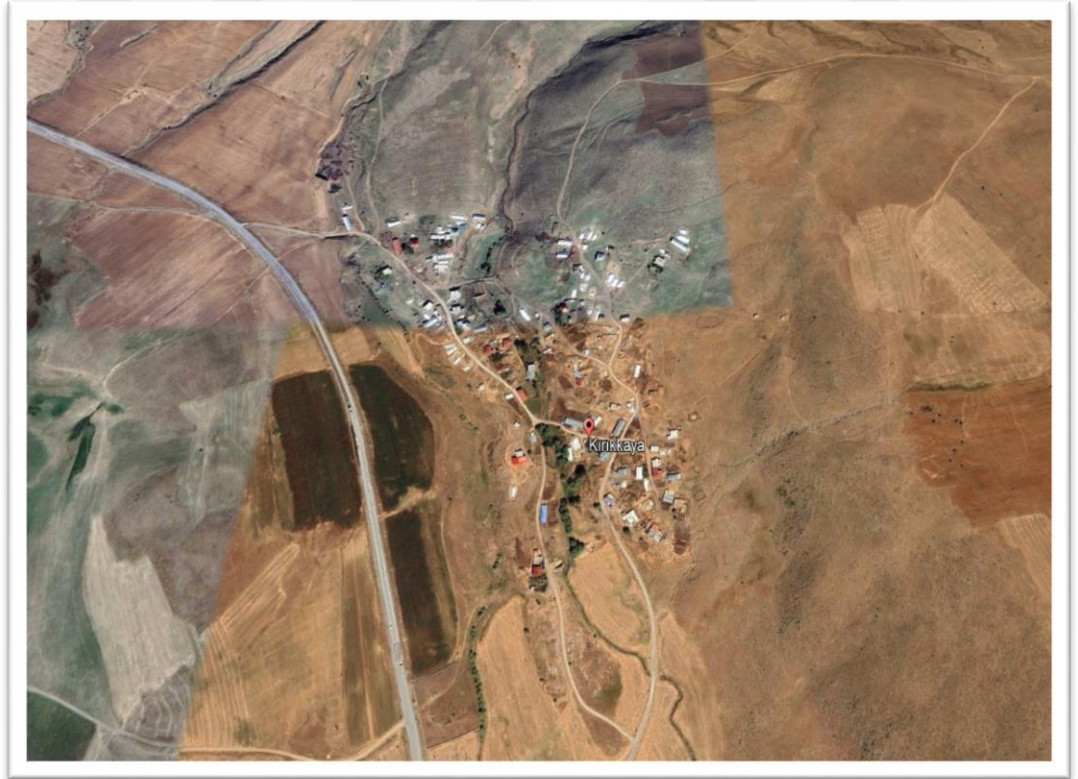
Fotoğraf 3. 12. Kinalıkoç Köyü Uydu Görüntüsü

Kırıkkaya Köyü: Nazik Gölü kıyısında kurulmuş olan köyün TC Dahiliye Vekaleti, “Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimizin Adları” adlı eserde adı “Kirs” olarak geçmektedir (İçişleri Bakanlığı, 1928: 415). Kaynaklara Türkçe “Kirs” olarak geçse de yöre de “Kêrs” olarak söylenmektedir. Kürtçe “donmak” anlamına “Kêrs” sözcüğünün köye ad olarak verilmesindeki sebep dondurucu soğukların yaşanmasından dolayı olabilir. Köyün adı uzunca bir süre bu şekilde adlandırılmışsa da yapılan değişikliklerle adı “Kırıkkaya” olmuştur. Köy Bitlis il merkezine 99 km, Ahlat ilçe merkezine ise 30 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 150 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

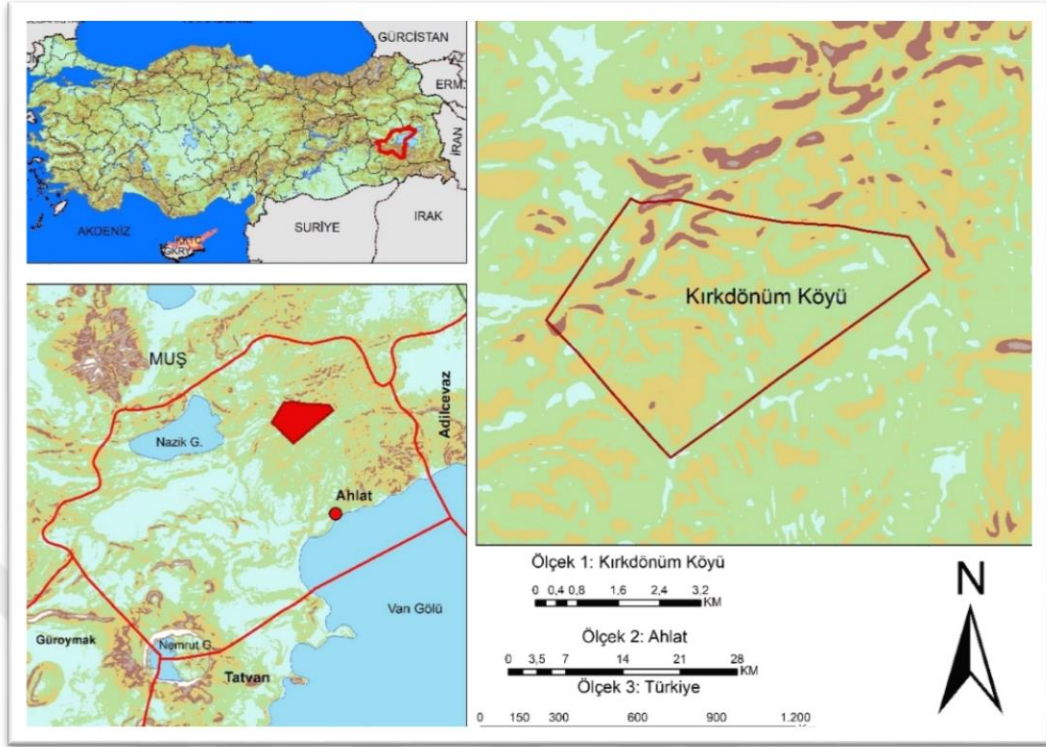

Harita 28. 20. Kırıkkaya Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 13. Kırıkkaya Köyü Uydu Görüntüsü

Kırkdönüm Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “Hasük” olarak geçmektedir. Günümüzde Kırkdönüm olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 1968). Hasük kelimesi incelendiğinde Kürtçe ’de “Has” kelimesi “saf, özel” anlamlarına gelmektedir (İzoli, 1992: 626). Burada “ük” eki de getirilerek küçültme yaptığı söylenebilir. Yer adlarının Türkçeleştirilmesiyle köye Kırkdönüm adı verilmiştir. Dönüm bir ölçü birimidir. Dolayısıyla bir dönüm 1.000 m² ye eşittir, 40 dönüm ise 40.000 m² ye eşittir. Köyün kurulduğu arazinin kırk dönümlük bir alana denk gelmesinden ötürü bu adlandırmanın yapıldığı söylenebilir. Köy Bitlis il merkezine 85 km, Ahlat ilçe merkezine ise 19 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 78 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

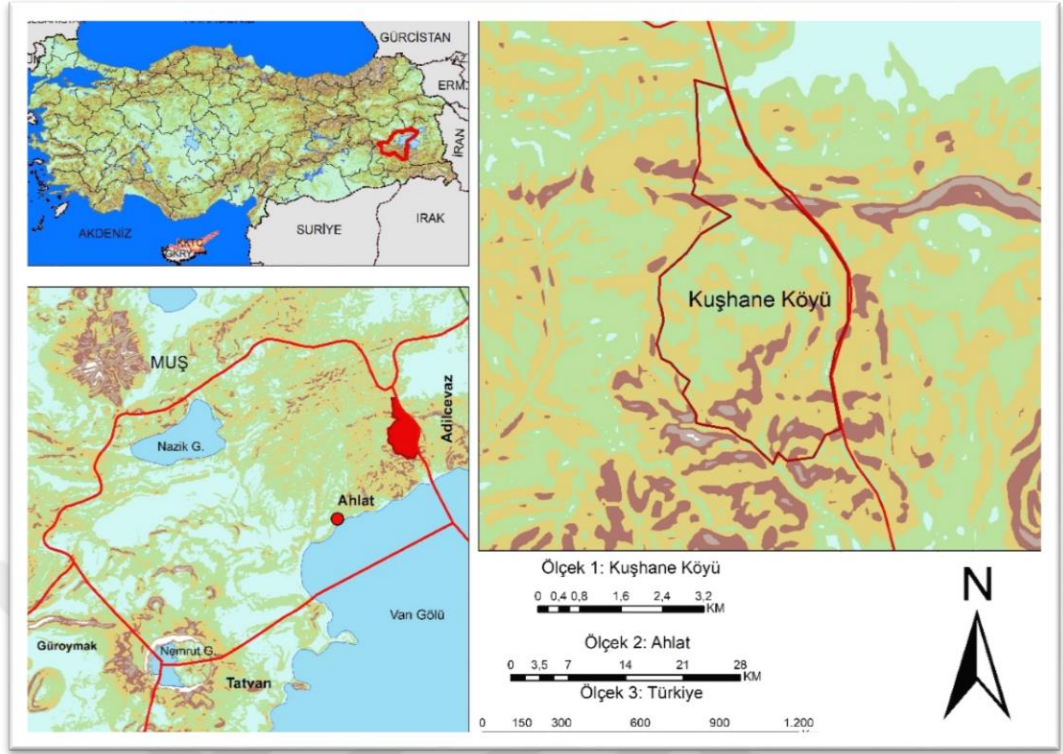
Harita 29. 21. Kırkdönüm Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 14. Kırkdönüm Köyü Uydu Görüntüsü

Kuşhane Köyü: Köy, geniş düz bir arazi üzerine kurulmuştur. Eski kaynaklara bakıldığında köyün adında herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Köyün adı kuşların konakladıkları yer manasına gelebilecek *kuş* ve *hane* sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş olabilir. Köye bu adın verilmesindeki neden ise geçmiş dönemlerde göç eden kuşların uğrak yeri olmuş olabileceğidir. Köy, coğrafi açıdan Van Gölü'nün görünebileceği yüksek bir alanda kurulmuştur. Ayrıca köyde dere vb. sulak alanların varlığı ve kuşların göç yolunun üzerinde bulunması köye bu adın verilmesinde etkili olmuştur. Köy Bitlis il merkezine 88 km, Ahlat ilçe merkezine ise 19 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 254 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

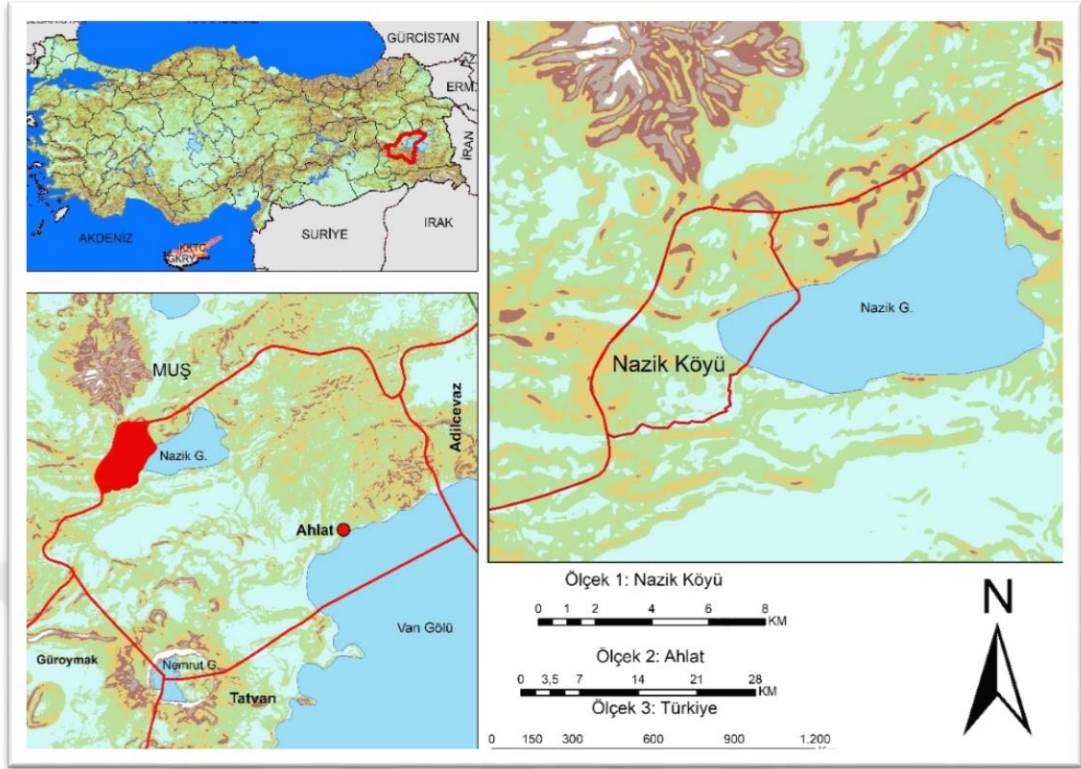
Harita 30. 22. Kuşhane Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 15. Kuşhane Köyü Uydu Görüntüsü

Nazik Köyü: Nazik Gölü’nün hemen batı kıyısında kurulmuş olan köyün adı eski kaynaklarda da aynı şekilde geçmektedir. Köy adını Nazik Gölü’nden almaktadır. Farsça “zarif, ince” anlamlarında kullanılan “nazik” sözcüğü bu ifadeden yola çıkılarak yörede bulunan insanların ince düşünceli davranışlar sergilemesinden dolayı gelmiş olabilir. Köy Bitlis il merkezine 98 km, Ahlat ilçe merkezine ise 33 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 286 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

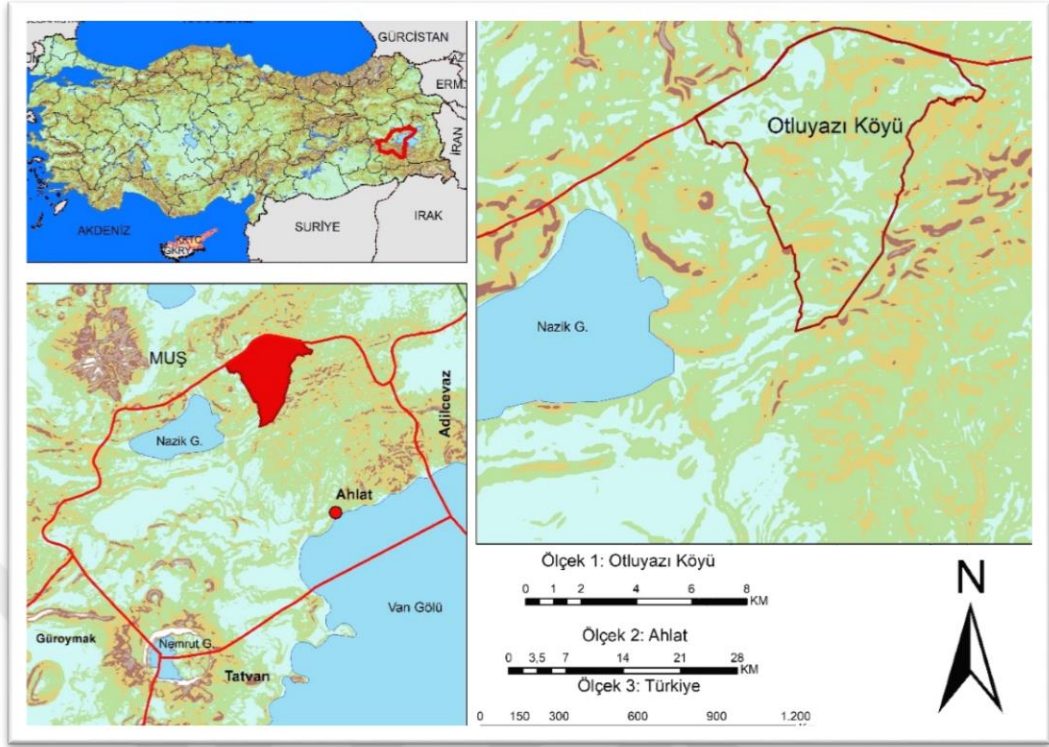
Harita 31. 23. Nazik Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 16. Nazik Köyü Uydu Görüntüsü

Otluyazı Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “*Hulik*” olarak geçmektedir. “*Hulik*” adı Kürtçe’ de “*erik*” anlamına gelmektedir. Yer adlarının Türkçe olarak değiştirilmesi kararıyla köyün adı *Otluyazı* olarak değiştirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 1968). Otluyazı kelimesi sıfat almış birleşik bir kelimedir. Burada “ot” sözcüğü “lu” yapım ekini almıştır. Köye bu adın verilmesindeki neden yaz dönemlerinin otlarla kaplanmasından dolayı olabileceğidir. Köy Bitlis il merkezine 96 km, Ahlat ilçe merkezine ise 31 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 647 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

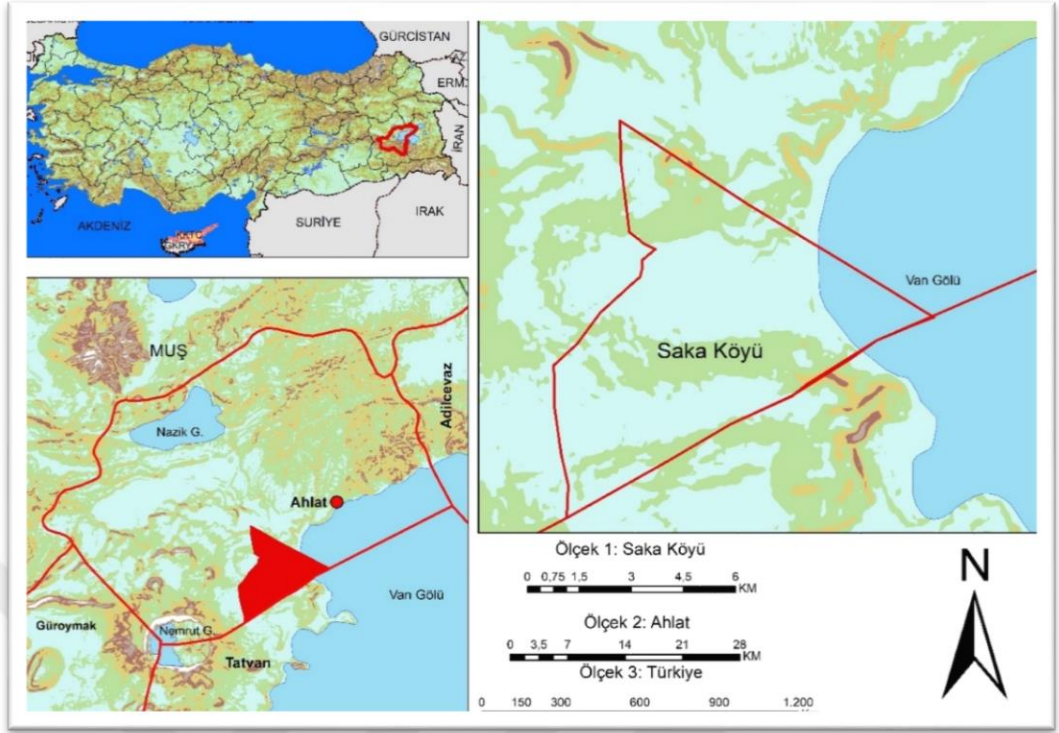
Harita 32. 24. Otluyazı Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 17. Otluyazı Köyü Uydu Görüntüsü

Saka Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “Veştunk” olarak geçmektedir. Günümüzde Saka olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı 1968). Yer adlarını incelemek için önemli bir kaynak olan Kâşgârlı Mahmud’un hazırladığı Divanü Lûgat-it Türk adlı eserde *Saka* sözcüğü “dağ yamacı” olarak ifade edilmektedir (Kaşgarlı, 2021: 4/483). Köye verilen adın eski Türk boylarında kullanılan bu sözcükten gelmiş olduğu söylenebilir. Köy Bitlis il merkezine 59 km, Ahlat ilçe merkezine ise 10 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 315 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

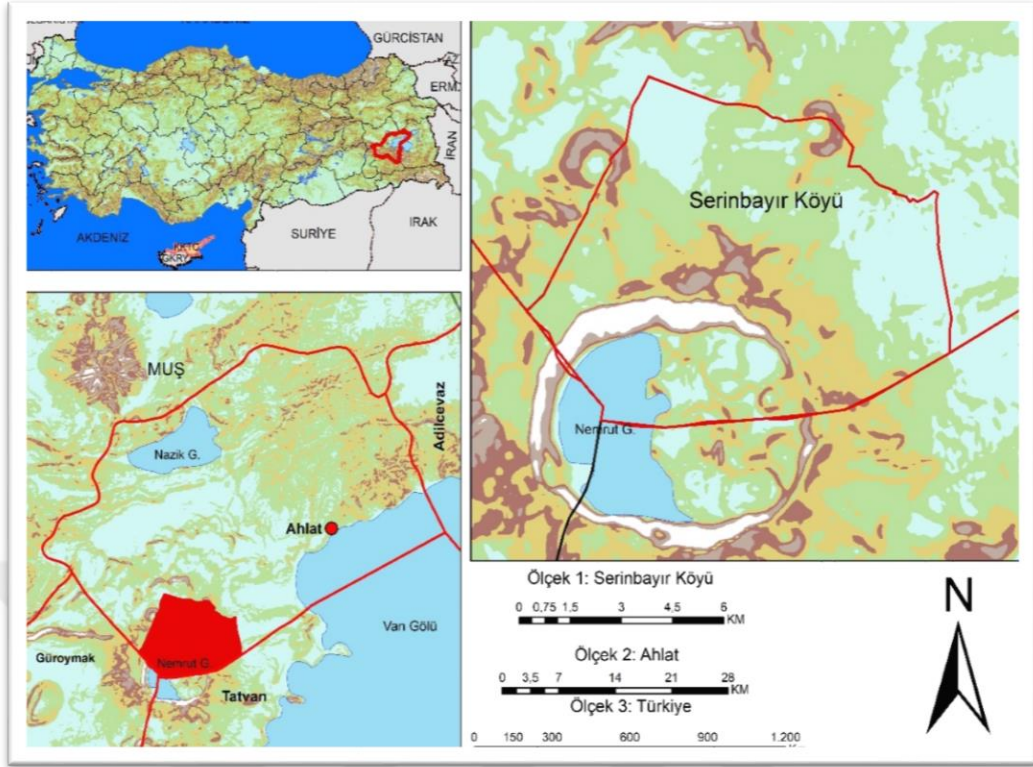
Harita 33. 25. Saka Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 18. Saka Köyü Uydu Görüntüsü

Serinbayır Köyü: Bitlis ili Ahlat ilçesine bağlı bir köydür. Eski kaynaklarda köyün adı “Soğurt” olarak geçmektedir. Günümüzde “Serinbayır” olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı 1968). Ermenice bir sözcük olan “Soğurt” ifadesi “Soğuk” anlamına gelmektedir (URL-9). Yer adlarının değiştirilmesiyle Türkçeleştirilip yakın bir anlam olan serin ifadesinden “Serinbayır” denilmiştir.

Köyün adının Serinbayır olarak değiştirilmesi bulunduğu konumdan kaynaklı olmuştur. Kurulmuş olduğu arazi sert bir bayır olmasının yanında rüzgârı engelleyecek bir yükseltinin de olmamasından dolayı serin bir havası vardır. Bu özellikleri köye bu adlandırmanın verilmesinde etkili olmuştur. Köy Bitlis il merkezine 71 km, Ahlat ilçe merkezine ise 22 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 198 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

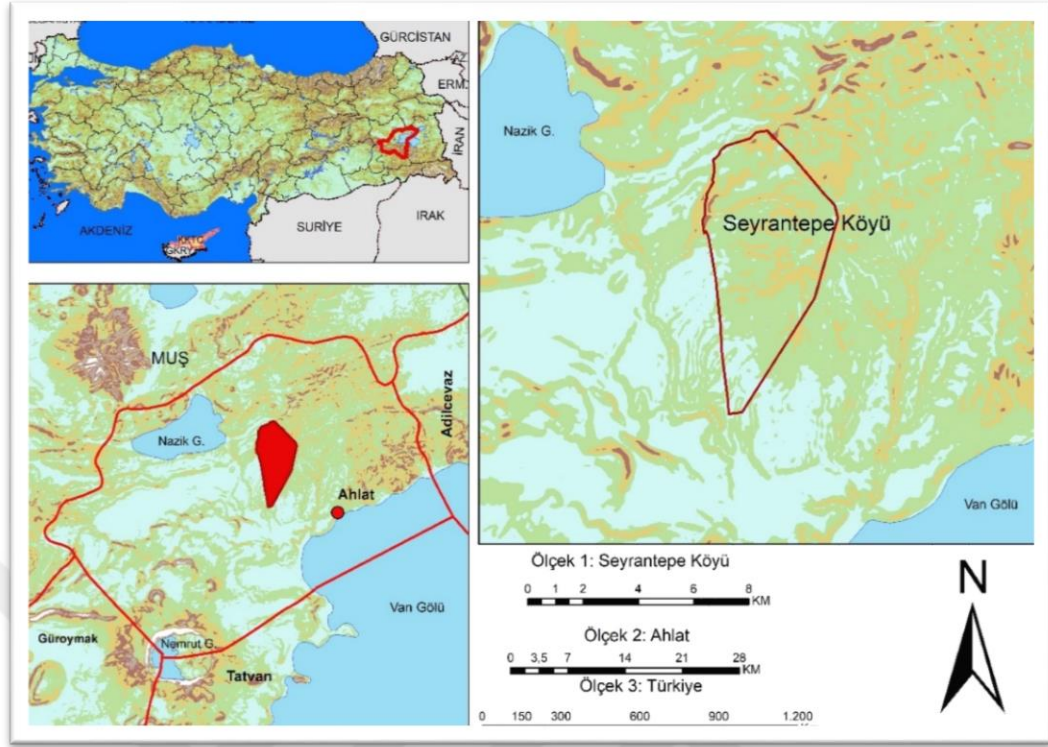

Harita 34. 26. Serinbayır Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 19. Serinbayır Köyü Uydu Görüntüsü

Seyrantepe Köyü: Kaynaklarda köyün adı “Zağgi” ya da “Dzağig” olarak geçmektedir. Günümüzde “Seyrantepe” olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı 1968). Ermenice’ de “Dzağig” kelimesi “*çiçek*” anlamına gelmektedir (Ilıcak & Goshgarian, 2006:217). Köy, yüksek bir tepe üzerine kurulmuş ve çevresindeki alçak yerleri izlemeye müsait bir konumdadır. Bu da köye yeni bir ad verilirken göz önünde bulundurulmuştur. Öyle ki “seyran” kavramı “*seyretmek, gezmek*” anlamlarına geldiği için tepe üzerine kurulmuş olan köye “seyran” sözcüğü de ön ad olarak getirilmiştir. Köyün coğrafi konumuna bakıldığında Van Gölü’nü izleyen yüksek bir tepelik alanda kurulmuştur. Bu durum köye bu adın verilmesinde etkili olan unsur olmuştur. Köy Bitlis il merkezine 76 km, Ahlat ilçe merkezine ise 11 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 303 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

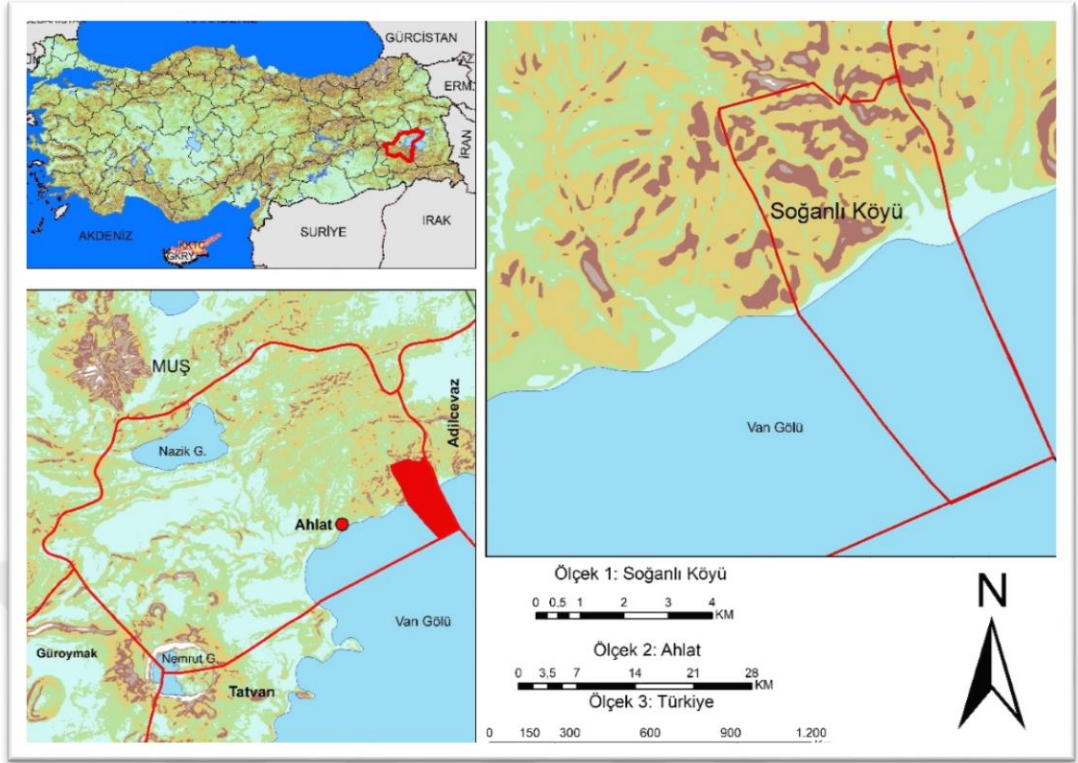
Harita 35. 27. Seyrantepe Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 20. Seyrantepe Köyü Uydu Görüntüsü

Soğanlı Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı aynıdır (İçişleri Bakanlığı 1968). Köyün adının *Soğanlı* olmasının sebebi geçmişte yörede çok fazla soğan yetiştirilmesinden kaynaklı olabilir. Köy Bitlis il merkezine 73 km, Ahlat ilçe merkezine ise 8 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 152 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

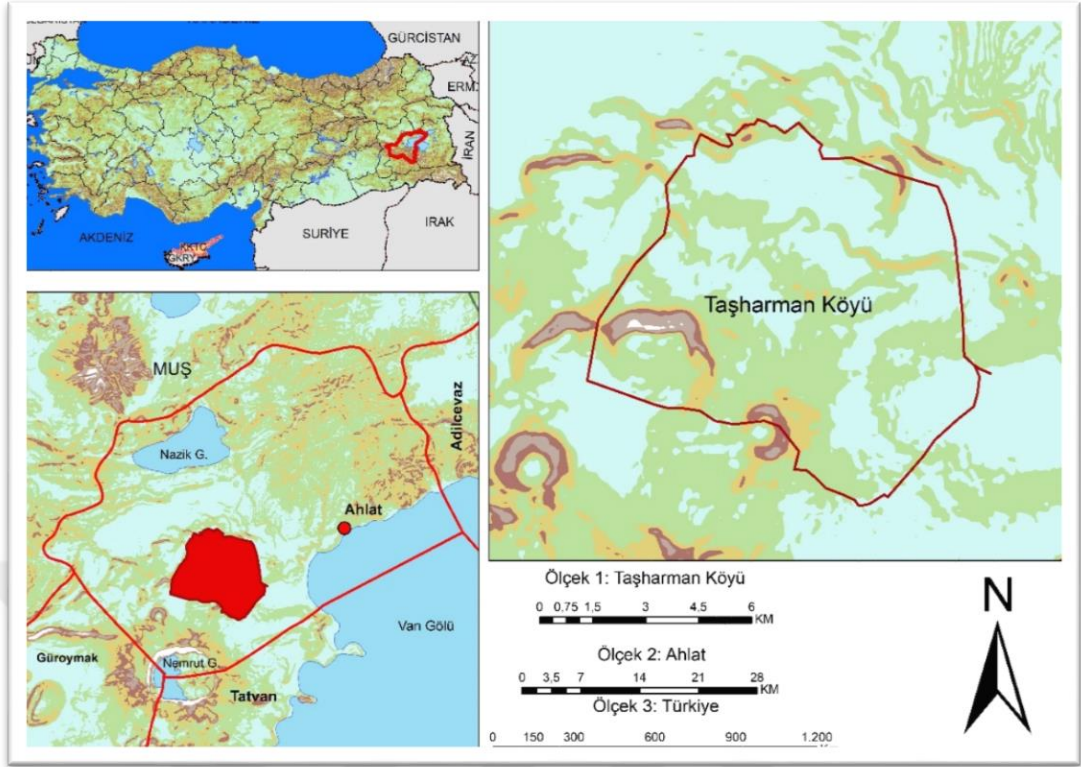

Harita 36. 28. Soğanlı Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 21. Soğanlı Köyü Uydu Görüntüsü

Taşharman Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “Tegut” olarak geçmektedir. Günümüzde bu adlandırmada değişikliğe gidilerek “Taşharman” olması uygun bulunmuştur (İçişleri Bakanlığı 1968). Düz geniş bir arazi üzerinde kurulan köyün bu şekilde adlandırılması tarım faaliyetlerinin etkisinden kaynaklı olabilir. Çünkü “harman”, “*Tahıllar, baklagiller, yağlı tohumlar, bir kısım meyvelerin (özellikle üzüm ve fındık gibi) danelerinin, hasattan sonra başak, badiç, koçan, çotanak, sap, saman ve benzer bitkisel kısımlardan ayırma işlemleri veya bu işlemlerin yapıldığı mekân*” olarak ifade edilmektedir (Doğanay, 2017:226). Bu da tarım ile uğraşan köylünün taş bir harmanda bu işlemleri yapmasından dolayı bu adı almış olabileceğidir. Bitlis il merkezine 66 km, Ahlat ilçe merkezine ise 18 km uzaklıktadır. Köyde yer alan hane sayısı oldukça fazladır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 959 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

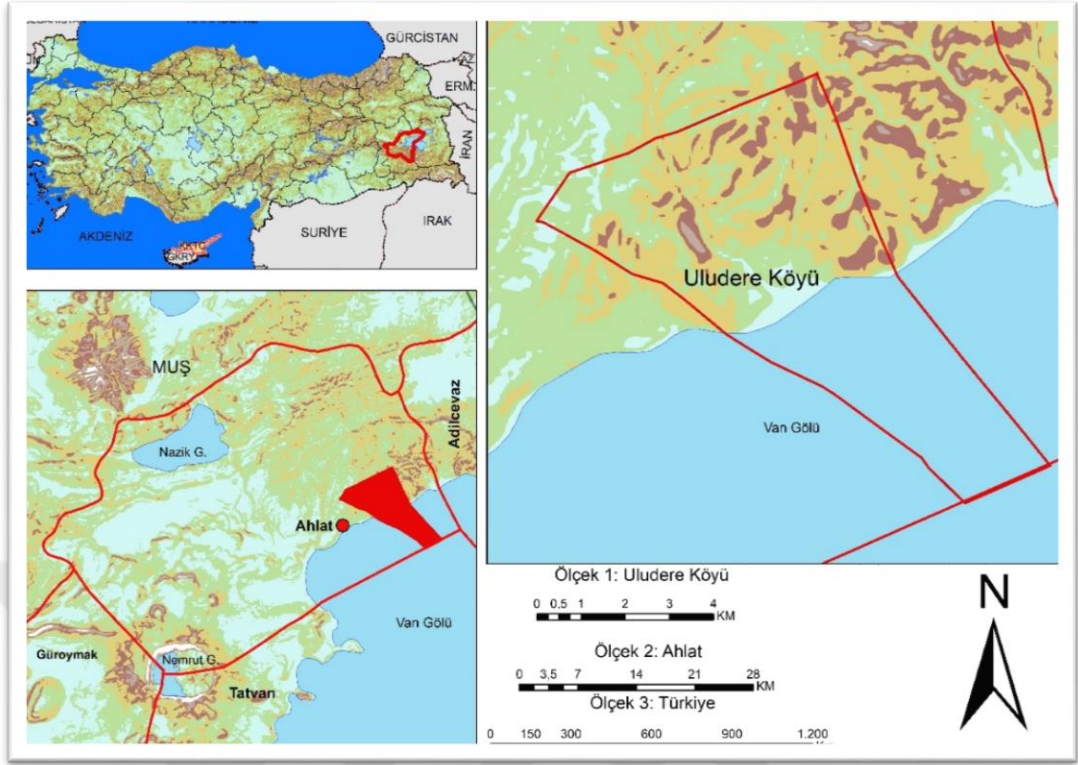

Harita 37. 29. Taşharman Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 22. Taşharman Köyü Uydu Görüntüsü

Uludere Köyü: Eski kaynaklarda köyün adı “Sor” ve Ermenice ’de ise “Tsor” olarak geçmekteydi (İçişleri Bakanlığı 1968) Tsor sözcüğü Ermenice’ de “vadi” anlamına gelmektedir (İlıcak & Goshgarian, 2006:230). Neden vadi olarak adlandırıldığı araştırıldığında, köyün kurulduğu coğrafyanın etkili olduğu göze çarpmaktadır. Bir vadi içerisinde kurulmuş olan köye eski dönemlerde burada yaşamış olan Ermeniler bu adlandırmayı uygun bulmuştur. Bu da adlandırmalarda fiziki çevre koşullularının da ön plana alınarak verildiğini ortaya koymaktadır. Fakat yerleşim yerinin yabancı sözcükle anılması doğru bulunmadığından adının değiştirilmesine karar verilmiştir. Bu şekilde “Uludere” adı verilmiştir. Köye bu adı veren Uludere kanyonudur. İlkbahar aylarında kar erimeleriyle coşkun akan dere Cemalettin Köyü ve Uludere Köyü sınırlarından geçmektedir. Köy, Bitlis il merkezine 71 km, Ahlat ilçe merkezine ise 6 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 475 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

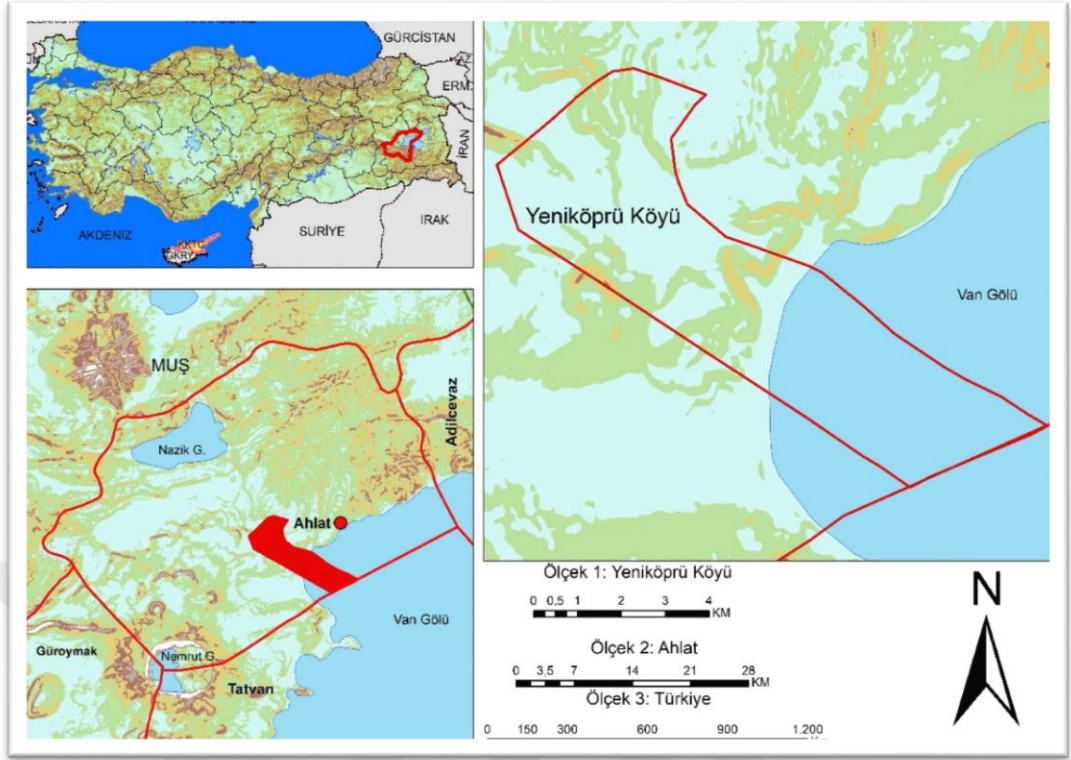

Harita 38. 30. Uludere Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 23. Uludere Köyü Uydu Görüntüsü

Yeniköprü Köyü: Van Gölü'nün kuzeybatı kıyısında kurulmuş olan köyün eski kaynaklarda adı “Karmuç” veya “Gamurç” olarak geçmektedir. Günümüzde adı “Yeniköprü” olarak değiştirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 1968). Geçmişte Doğu Anadolu Bölgesi'nde birçok yerleşim yerinin isimlendirilmesinde etkili olan Ermeniler, yaşadıkları bölgelerdeki toprak parçasına adlar vermiştir. Yeniköprü köyüne de “Gamurç” demişlerdir. Gamurç kelimesi, Ermenice 'de “köprü” anlamına gelmektedir (Ilıcak & Goshgarian, 2006: 219). Bakıldığında köyün adında bir değişim olmamış sadece kelimenin Türkçe olmaması problem olarak görülmüştür. Bu durum da yapılan değişiklik ise adın Türkçeye çevrilmesiyle sağlanmış ve kelimenin önüne “Yeni” ifadesi de getirilmesi de uygun bulunmuştur. Köy, Bitlis il merkezine 72 km, Ahlat ilçe merkezine ise 9 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 927 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

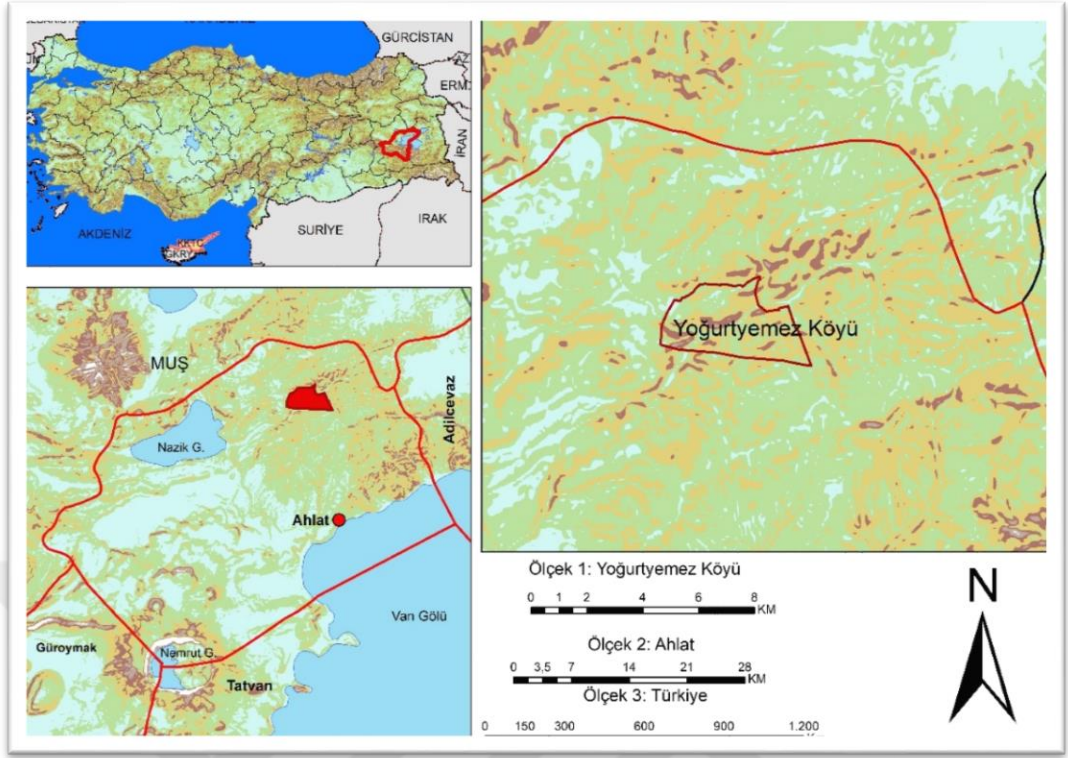

Harita 39. 31. Yeniköprü Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 24. Yeniköprü Köyü Uydu Görüntüsü

Yoğurtyemez Köyü: Bir vadide kurulmuş olan köyün adında bir değişikliğe gidilmemiştir (İçişleri Bakanlığı, 1968). Köye bu adın verilmesindeki neden tam olarak bilinmese de halk arasında bilinen şöyle bir rivayet vardır; Köyün kurucusu olan Deguf adındaki Çerkes bir kabilenin beyi olan Bırcej ya da onun oğlu olan Kırej'dir. Söylenilene göre Degufların Çerkesya'daki meslekleri yoğurt satıp ticaretini yapmış. Bunun yanında savaşçı özelliğe de sahiplermiş. Yetkililerin yeterli düzeyde Çerkesce bilmemeleri nedeniyle birbirlerini pek anlayamamışlardır. Köye isim verilmesinde savaşçı kimliklerinden gelebilecek bir adlandırmanın Osmanlı Devleti için tehditkar bir tutum olacağı düşüncesiyle olumsuz karşılanmış ve köyün ileri gelenlerine anlatılmıştır. Daha sonra "Deguflar ne sever, Kafkasya'daki meslekleri nedir?" diye yetkililerce sorulan soruya Deguflar yoğurtçu olduğu bunun ticaretini yaptıklarını ve çok sevdiklerini söylerler. Fakat bu tercüme edilirken yanlış anlaşılır ve "Kafyasya'daki meslekleri yoğurtçulukmuş sanırım, o yüzden de yoğurdu pek sevmezler" şeklinde olmuştur. Bu şekilde yanlış tercüme nedeniyle "bunlar yoğurdu sevmiyorlarsa, yoğurtta yemezler" şeklinde bir düşünce ile köye Yoğurtyemez adını vermişlerdir (URL-10). Geçmişten günümüze kadar aynı isimle adlandırılan köy, Bitlis il merkezine 91 km, Ahlat ilçe merkezine ise 22 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 204 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

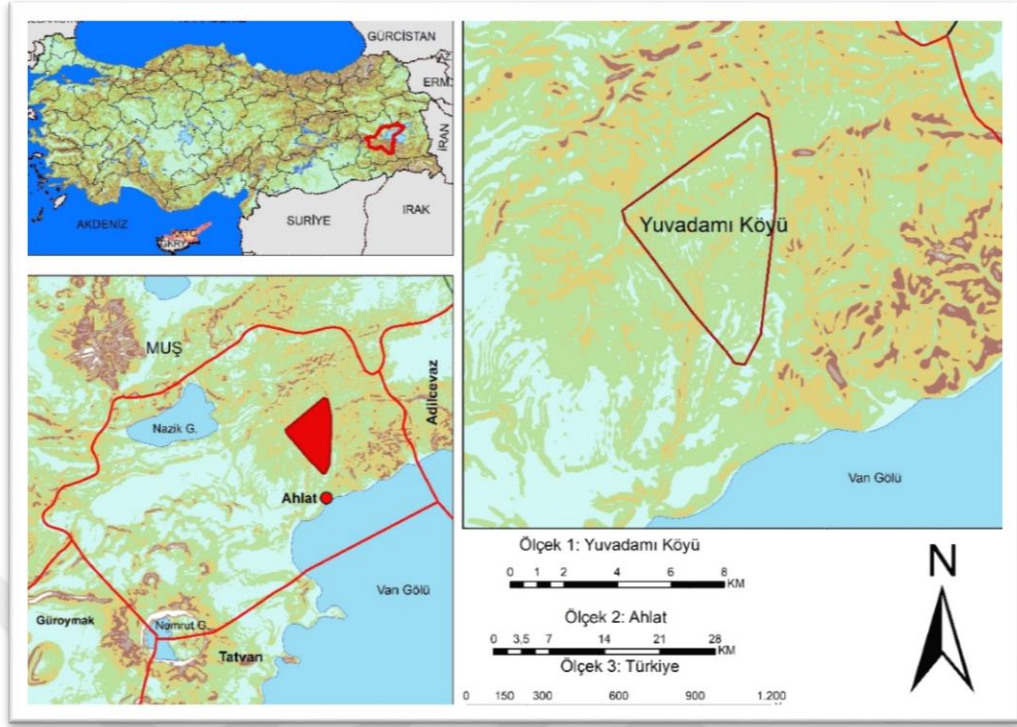
Harita 40. 32. Yoğurtyemez Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 25. Yoğurtyemez Köyü Uydu Görüntüsü

Yuvadamı Köyü: Eğimli bir arazi üzerinde kurulan köyün, eski kaynaklarda adı “Ersonk” olarak geçmektedir. Günümüzde “Yuvadamı” olarak adlandırılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 1968). Köy günümüzde yeni adından çok eski adıyla “Hersong” olarak söylenmektedir. Yuvadamı Köyü ad tamlaması ile kurulmuş “yuva” + “damı” sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Türkçe ’de “Yuva” sözcüğü “genellikle bir ailenin oturduğu yer” anlamına gelir (TDK, 2021: 314). “Dam” sözcüğü ise eski Türkçe’ den gelen “tam (duvar)” sözcüğünün değişime uğramasıyla oluşmuştur. Eski Türkçe’ de tam, “duvar, özellikle kerpiç ve taş duvar” anlamlarına gelirken zamanla “ev” anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Kaşgarlı, 2021: 4/566).

Köy Bitlis il merkezine 78 km, Ahlat ilçe merkezine ise 13 km uzaklıktadır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre köyde 234 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023).

Harita 41. 33. Yuvadami Köyü Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 26. Yuvadami Köyü Uydu Görüntüsü

Tablo 2.8.2. Köy Adlarının Kökeni ve Adlandırmalarında Etkili Olan Unsurlar

No	Yeni Adı	Köylerin Eski Adı	Eski Adların Dil Kökeni	Yeni Adlandırmada Etkili Olan Unsur
1	Akçaören	Akçaviran	Türkçe-Farsça	Renge göre adını alan yer adı
2	Alakır	Kuştiyan	Kürtçe	Renge göre adını alan yer adı
3	Bahçe	Bahçe	Farsça	Bitki ve bitki örtüsünden adını alan yer adı
4	Burcukaya	Misk	Arapça	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
5	Cemalettin	Cemalettin	Türkçe	Boy, oymak, aşiretten adını alan yer adı
6	Çatalağzı	Hinin	Arapça	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
7	Çukurtarla	Hanik	Kürtçe	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
8	Develik	Develik	Arapça-Türkçe	Hayvan adlarına dayanan yer adı

9	Dilburnu	Gizruk	Kürtçe	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
10	Gölgören	Hiyartank	Ermenice	Su ile ilgili kavramdan adını alan yer adı
11	Güzelsu	Tapavank	Ermenice	Su ile ilgili kavramdan adını alan yer adı
12	Kınalıkoç	Sifrasor	Kürtçe	Hayvan adlarına dayanan yer adı
13	Kırıkkaya	Kırıkkaya	Türkçe	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
14	Kırkdönüm	Hasük	Kürtçe	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
15	Kuşhane	Kuşhane	Türkçe	Hayvan adlarına dayanan yer adı
16	Nazik	Nazik	Farsça	Kişilerin özelliklerine dayanan yer adı
17	Otluyazı	Hulik	Kürtçe	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
18	Saka	Veştunk	Ermenice	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden

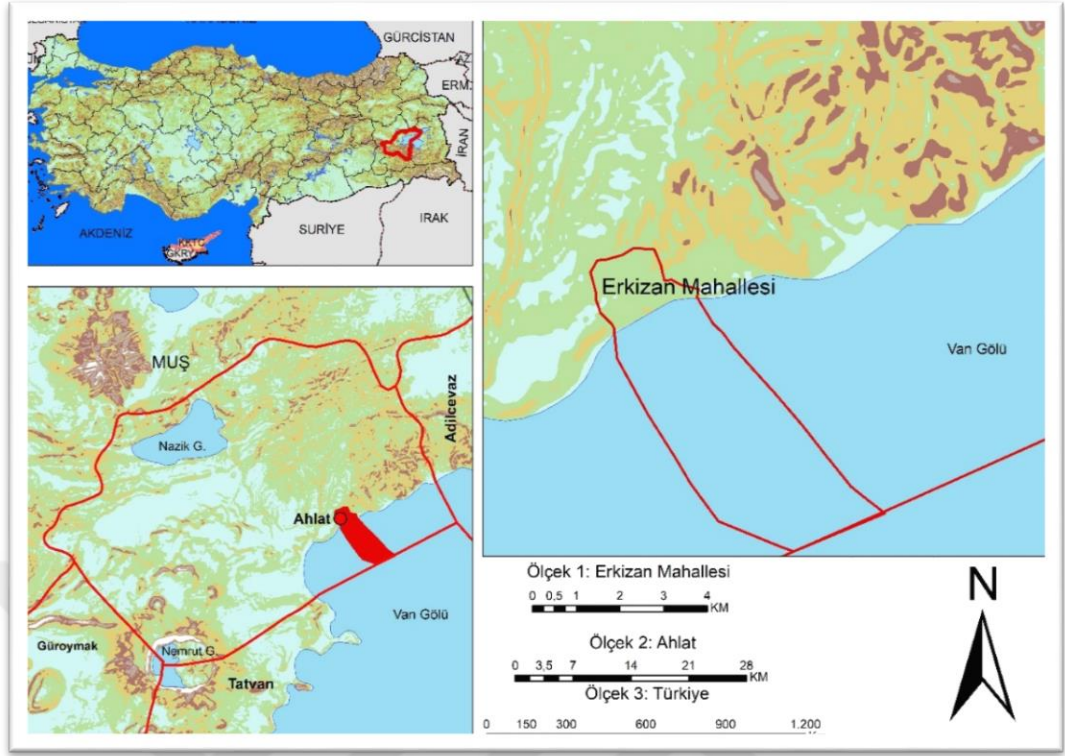
				adını alan yer adı
19	Serinbayır	Soğurt	Ermenice	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
20	Seyrantepe	Zağgi	Ermenice	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
21	Soğanlı	Soğanlı	Türkçe	Yiyecekler den adını alan yer adı
22	Taşharman	Tegut	Ermenice	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
23	Uludere	Tsor	Ermenice	Su ile ilgili kavramdan adını alan yer adı
24	Yeniköprü	Karmuç	Ermenice	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı
25	Yoğurtyemez	Yoğurtyemez	Türkçe	Yiyecekler den adını alan yer adı
26	Yuvadamı	Ersonk	Ermenice	Coğrafi mekân ve fiziki çevreden adını alan yer adı

3.8.2 Ahlat Şehri Mahalle Adlarının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Tablo 3.8.3 Ahlat Mahalleleri

Ahlat Mahalleleri	Nüfus (2023)	Yüzölçümü (km ²)
Tunus Mahallesi	4.391	25.03
Erkizan Mahallesi	7.950	19.52
İki Kubbe Mahallesi	3.631	12.62
Kırklar Mahallesi	3.415	9.46
Kale Mahallesi	1.216	8.29
Harabe Şehir Mahallesi	273	6.39
Kulaksız Mahallesi	821	3.93
Kacer Mahallesi	1.072	2.86
Tahtı Süleyman Mahallesi	1.031	2.18
Selçuklu Mahallesi	6.204	1.91

Erkizan Mahallesi: Van Gölü kıyısında kurulan mahalle genel itibariyle düz bir arazi üzerine kurulmuştur. Ahlat şehrinin nüfus bakımından en kalabalık mahallesi olduğunu söylemek mümkündür. TÜİK 2023 nüfus verilerine mahalle nüfusu 7.950 kişi olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2023). Mahallenin Erkizan olarak adlandırılmasındaki sebep tam olarak tespit edilememiştir. Yörede yaşayan halkın kültüründen kaynaklı verilmiş olduğu muhtemeldir. Fakat adlandırmanın “er” ve “kizan” kelimelerinin ayrı ayrı incelenmesiyle “er” kelimesinin, “erkek, adam” anlamında kullanılmış olacağı ve “Kizan” kelimesinin ise kökü “kız” kelimesine dayandığı söylenebilir. Er ve kız kelimeleri bir araya gelmiş ve bunlara ek olarak eski bir küçültme eki olan “An” eki de eklenmiş kelime “kızan” olmuştur. Zamanla değişim yaşayarak “kizan” haline gelmiştir (Tarhan, 2021: 110). Bu ifadeler göz önüne alındığında bu adlandırmanın mahallede yaşayan halkın geçmişten günümüze taşıdığı bir kültürden gelmiş olabileceğini söylemek mümkündür.

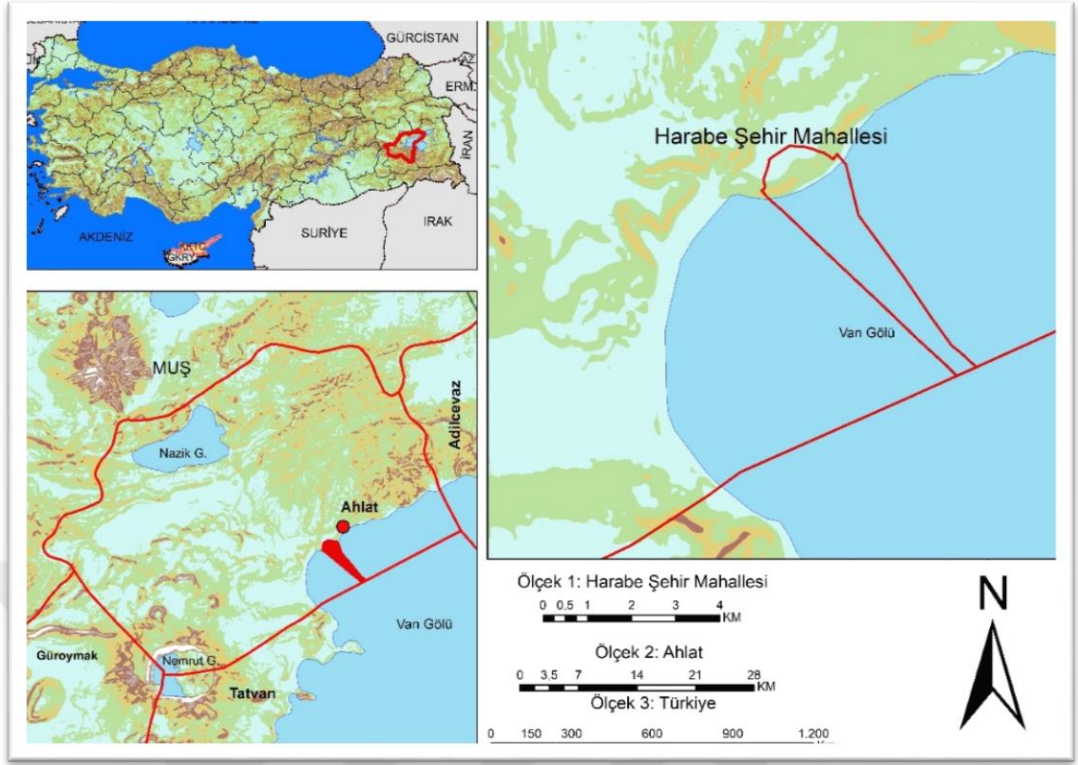

Harita 42. 34. Erkizan Mahallesi Topografya Haritası

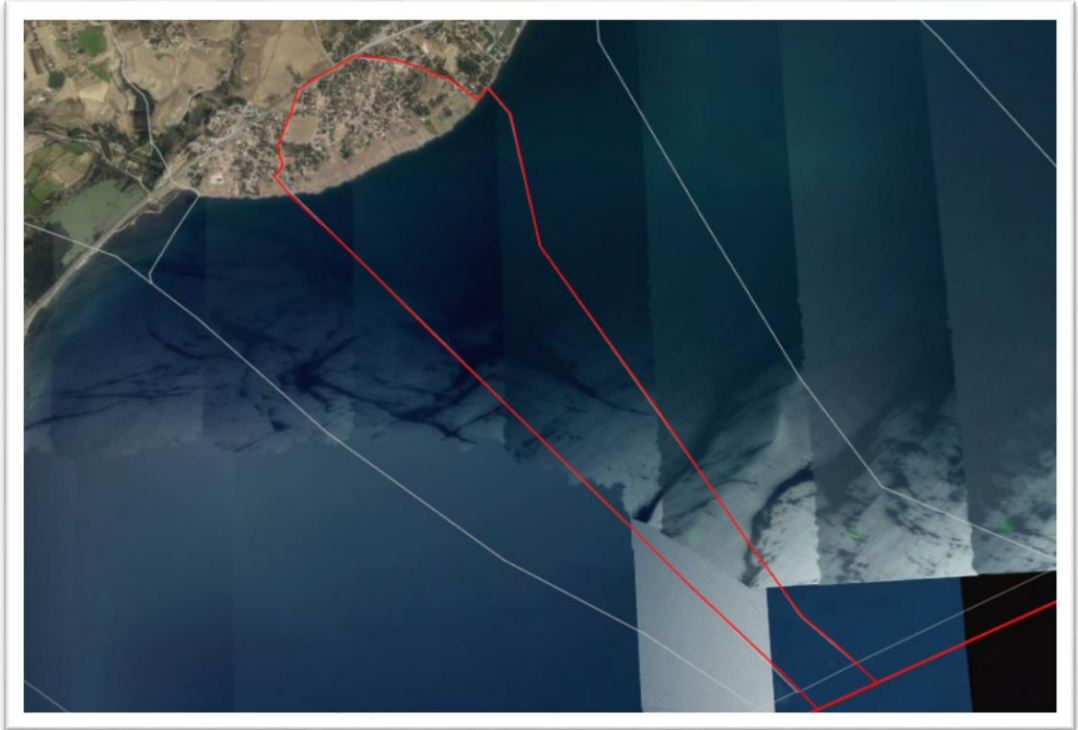

Fotoğraf 3. 27. Erkizan Mahallesi Uydu Görüntüsü

Harabe Şehir Mahallesi: Mahallede yaşayan kişi sayısı oldukça azdır. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 273 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Özellikle bünyesinde bulundurduğu harabe şeklindeki mağara evler ve mezarlıklarla ilgi çeken mahalle, sit alanı olarak ilan edilmiştir. Mahalleye bu adın verilmesindeki sebepte eski yerleşim biriminin burada olması ve kullanılmaz hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Harabe Şehir Kaya Evleri, tarihi Selçuklu Mezarlığının kuzeybatısında bulunmaktadır. Neolitik çağdan günümüze kadar kullanılagelmiş olan bu evler, Harabe Şehir vadisinde kuzeyden güneye doğru uzanıp elips şeklinde büyük çıkıntı kayalıklar üzerinde sıralanmaktadır (Alpaslan, 2013: 615; Polat, 2021: 82). Günümüzde yerleşim alanının genişlemesiyle birlikte bu evler ile modern evler iç içe geçmiştir.

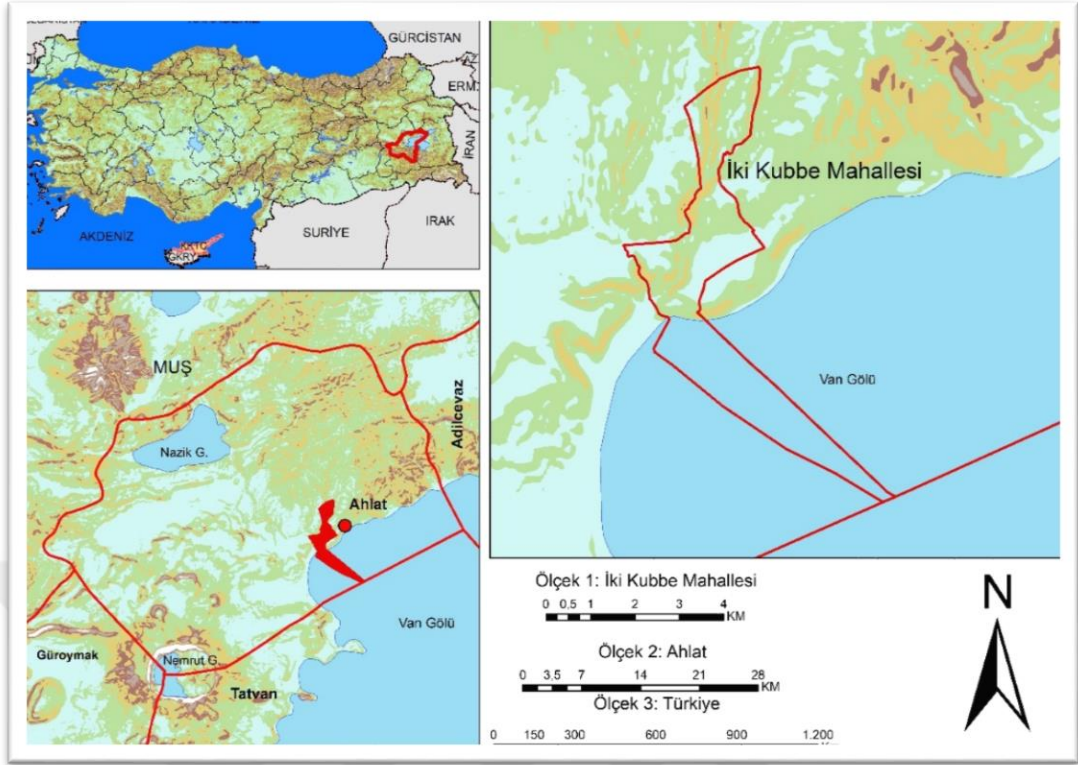

Harita 43. 35. Harabe Şehir Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 28. Harabe Şehir Mahallesi Uydu Görüntüsü

İki Kubbe Mahallesi: Ahlat şehrinin en kalabalık olan mahallelerinden biride İki Kubbe Mahallesi'dir. TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 3.631 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Van Gölü kıyısında kurulmuş olan mahalle turistik açıdan da önemli bir konumdadır. Geçmişte bu topraklarda hâkimiyet kuran medeniyetlerin bırakmış olduğu izler hala günümüzde etkisini korumaktadır. Öyle ki mahallenin adı, mahallede yan yana bulunan iki kümbetten gelmektedir. Bunlardan biri Çağatay Aka ve Şirin Hatun kümbeti iken diğeri Hüseyin Timur ve Esen Tekin kümbetidir (Top, 2013: 213). Zengin tarihi yapılara sahip olan mahallede ayrıca Emir Bayındır Kümbeti, Mirza Muhammed Kümbeti, Emir Bayındır Camii, Büyük Hamam (Çifte Hamam) gibi pek çok kültürel turistik alanlar bulunmaktadır (Polat, 2021: 52). Bu iki kümbet İki Kubbe olarak nitelendirilmiş ve mahallenin önemli sembolleri olmuştur.

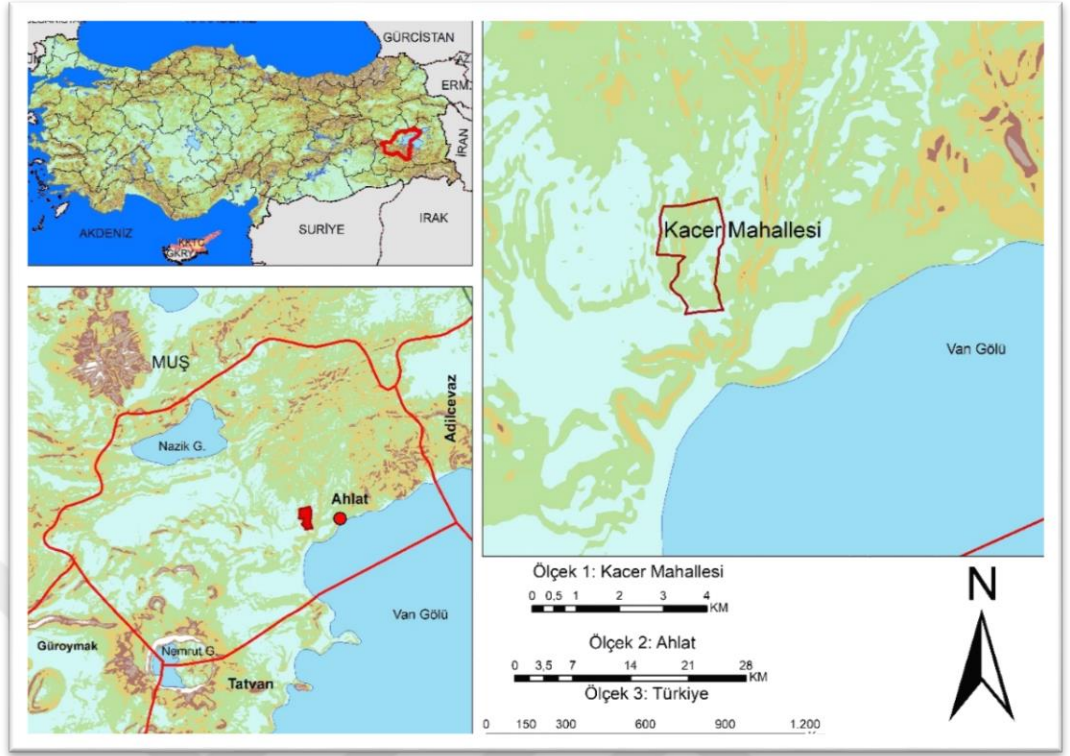
Harita 44. 36. İki kubbe Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 29. İki Kubbe Mahallesi Uydu Görüntüsü

Kacer Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 1.072 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Ahlat ilçesinde yaşamış olan Türkmen boylarından biri olan Kaçarlar, Ali Şah Kaçar tarafından kurulmuştur. Bu boyun burada hüküm sürmesi günümüzde mahalleye “Kacer” adının verilmesinde etkili olmuştur (Sümer, 2020). Mahalleye bu adın verilmesindeki sebep ise daha öncede değinildiği gibi bir yöredeki boy, aşiret, kişi adlarının etkisi ile yerleşim yerlerinin adlandırılmasında göz önüne alınan unsurlardan kaynaklanmasındandır.

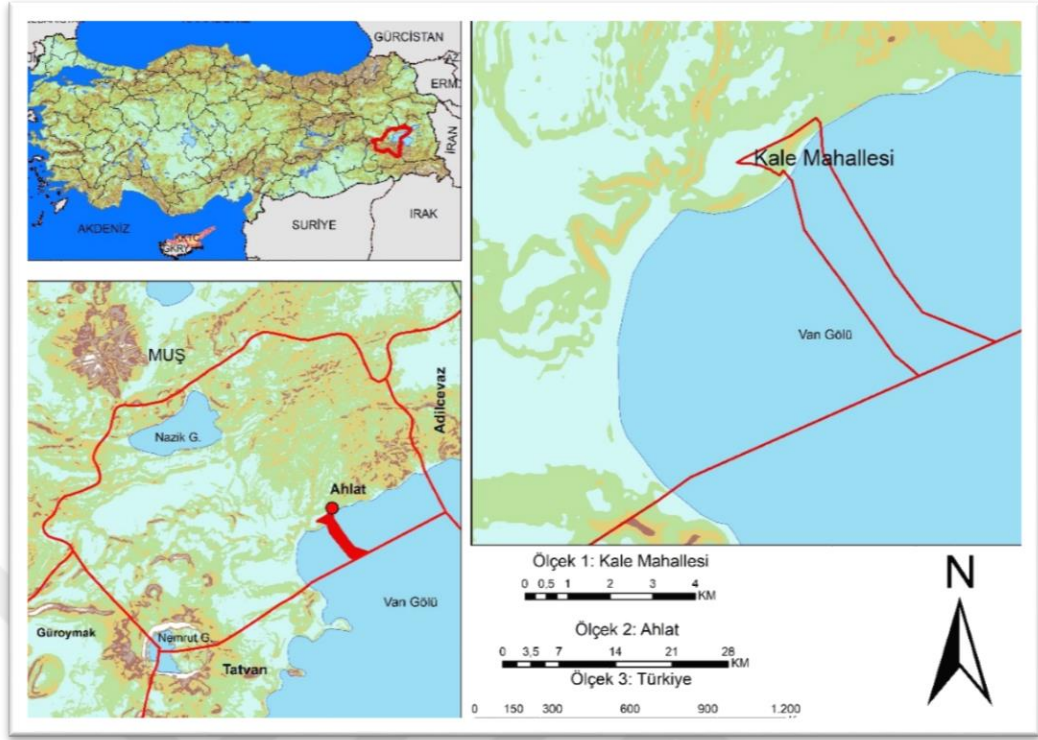
Harita 45. 37. Kacer Mahallesi Topografya Haritası

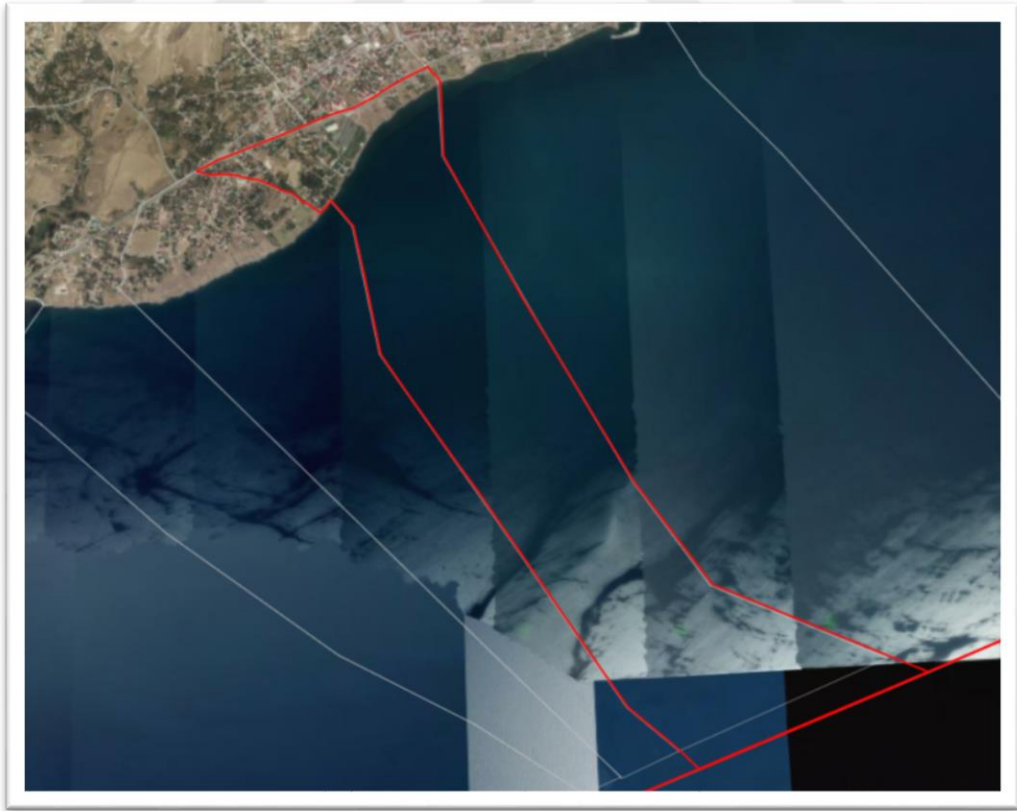
Fotoğraf 3. 30. Kacer Mahallesi Uydu Görüntüsü

Kale Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 1.216 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Van Gölü kıyısında kurulmuş olan mahallede önemli tarihi yapılar mevcuttur. Bu tarihi değerlere sahip olan mahallenin adının “Kale” olmasının nedeni de Van Gölü sahiline yakın inşa edilen Osmanlı Kalesi (Sahil Kalesi)’den gelmektedir. Bu kale Yavuz Sultan Selim döneminde yapılan Çaldıran Seferi sonrasında inşa edilmiş olup daha sonraki süreçlerde tahribata uğramıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde yeniden onarılmıştır (URL-11). Kuruluş tarihi bu kadar eski olan kalenin bu mahallede bulunmasından dolayı mahalleye, “Kale” mahallesi denilmesi uygun görülmüştür.

Harita 46. 38. Kale Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 31. Kale Mahallesi Uydu Görüntüsü

Kırklar Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 3.415 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Kırklar Mahalle adının verilmesinde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bu adın verilmesinde etkili olduğu düşünülen bir rivayet bulunmaktadır. Bu bahsi geçen rivayet ise şu şekildedir: *Yaşlı bir adamın kırk tane oğlu varmış. Bu çocuklar evlenme çağına geldiklerinde, yaşlı adam kırk çocuğunu birlikte evlendirmiş. Eve bir günde kırk gelin gelmiş. Düğünün sabahı yaşlı adamın bütün çocukları ölmüş. Yaşlı adam gelinlerine sormuş: Hanginiz kocanızla yattınız? İçlerinden biri kocası ile birlikte olabilmiş. Yaşlı adam bu gelinini yanına almış, diğer gelinlerini ise babalarının evine geri göndermiş. Evde sadece bir gelin kalmış. Evde kalan gelinin kırk çocuğu olmuş. Yaşlı adam torunlarını büyüttmüş. Yaşlı adamın ölen çocuklarına ait kırk dükkânı varmış. Dede, torunlarını bu dükkânlara götürmüş ve hangi dükkânın hangi oğluna ait olduğunu ve hangi dükkânın ne üzerine çalıştığını anlatmış. Dede, her bir torununu bir dükkânın başına getirmiş ve kırk dükkânını da açmıştır. Dede ellerini göğse açarak Cenabı Hakka şükretmiş.*

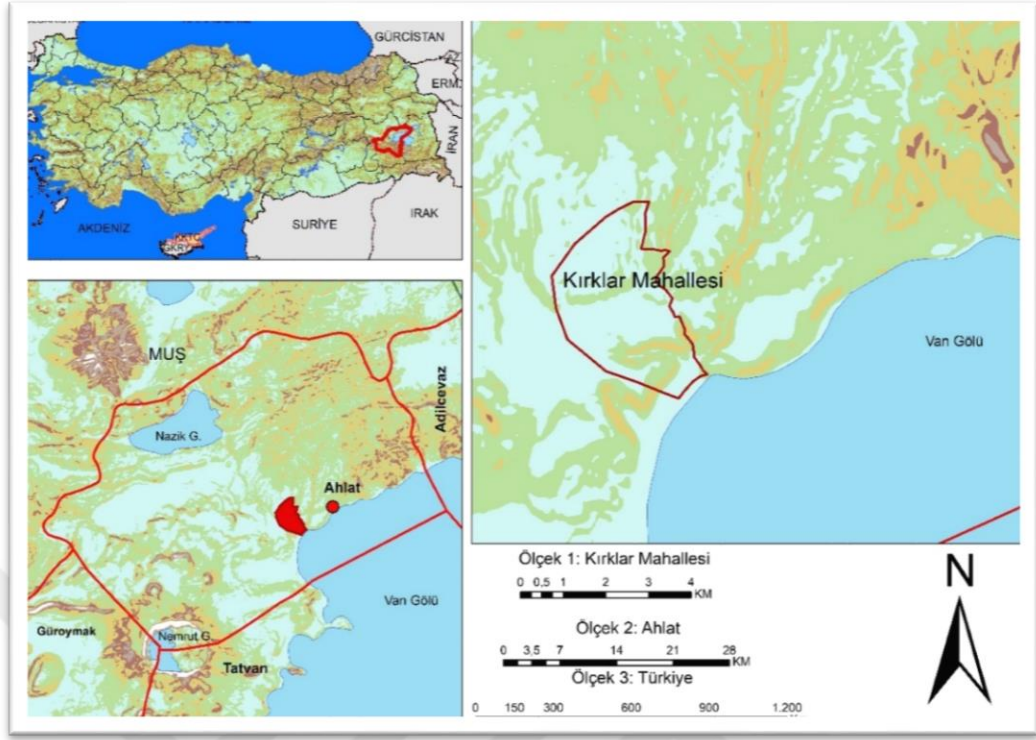
“Alan sensin veren sen,

Hâşâ, yalan olmaz gerçek sen,

Gâh dükkânı talan eden sensin,

Gâh dükkânı şen eden sen.”

Dedenin kırk torunu da Ahlat'ta bulunan Kırklar Mahallesi'ndeki Kırk Kardeş Mezarlığı'na dört sıra halinde onar onar defnedilmiştir (URL-12). Adlandırılmaların yapılmasında etkili olan faktörlerden birinin de yörede bahsi geçen rivayetler, efsaneler vb. olaylardan yola çıkılarak yapıldığı göze çarpmaktadır.

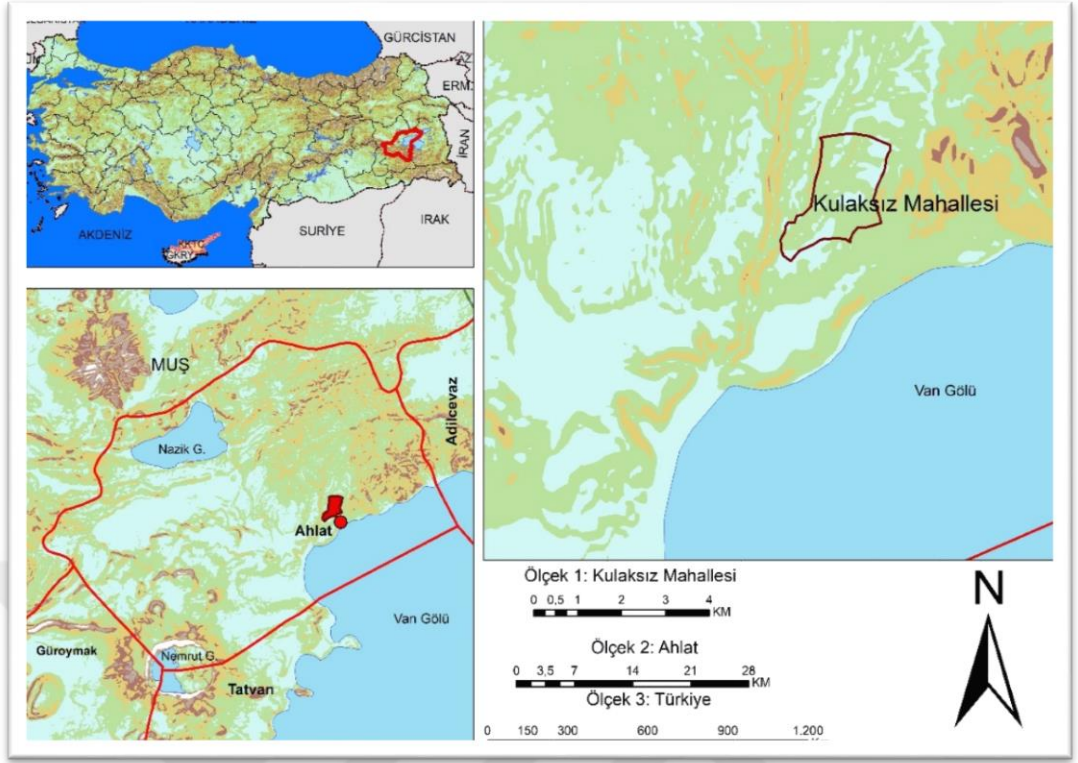

Harita 47. 39. Kırklar Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 32. Kırklar Mahallesi Uydu Görüntüsü

Kulaksız Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 821 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Yer adları verilirken sıklıkla fiziki ve beşeri coğrafya faktörlerin etkili olduğu daha önce belirtilmişti. Fakat bazı adlandırmalar yapılırken de insan uzuvlarından hareketle yapıldığı söylenebilir. Mahallenin adı geçmişte burada kulaksız lakaplı bir insana atfen verilmiş olabilir. Oğuz Doğan'ın "Bitlis'ten Derlenen Efsanelerin Psiko- Sosyal ve Arketipsel Tahlili" adlı doktora tezinde yörede kayıt altına aldığı bir efsaneye göre; *"mahallenin birinde anne ve kızı tek başlarına yaşamaktadır. Kızın annesi her gece kapıyı kilitlemesi için kızına uyarılarda bulunur. Bir gün annenin uyarısına rağmen kız çocuğu kapıyı kilitlemeyi unutur. Gecenin yarısı 93 içeriye bir yaratık girerek torbaya koyduğu kesik insan kafasını eve bırakır. Anne yaşadıklarının etkisiyle kızına dönerek "Sen kulaksız mısın?" sözlerini sürekli olarak tekrarlamaya başlar. İnanişâ göre bu olaydan sonra Ahlat'ta bulunan mahallenin adı Kulaksız olarak kalmıştır."* (Doğan, 2020: 92-93).

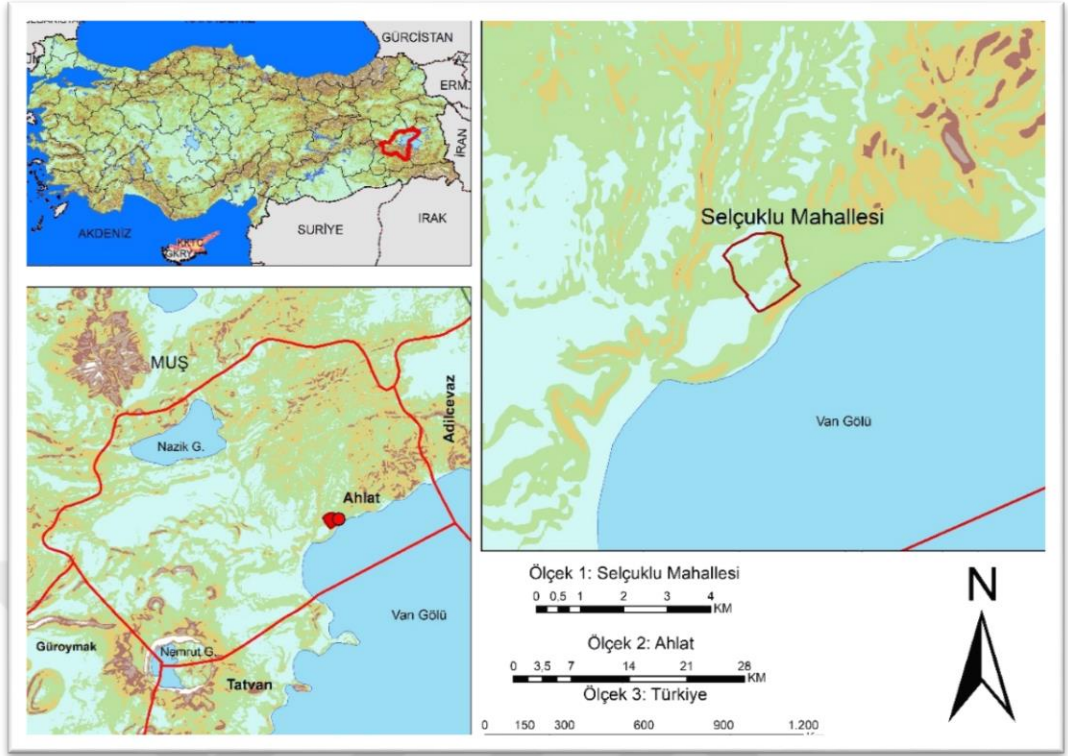
Harita 48. 40. Kulaksız Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 33. Kulaksız Mahallesi Uydu Görüntüsü

Selçuklu Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 6.204 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Cadde, sokak, mahalle vb. adlandırmalar yapılırken tarihi yaşanmışlıklarda etkili rol oynayabilmektedir. Bir yerin adlandırılmasında tarihsel olayların etkisi olduğu kadar, kültürel öğelerin de etkisi vardır. Bu durumda bazen halkın milli bilincini diri tutmak adına yörede hüküm sürmüş devlet veya şahsiyetlerin adları kullanılır (Günel, Şahinalp, Güzel, 2011: 470). İşte bu durum uzun yıllar Ahlat şehrinde hüküm süren Selçuklu Devleti'ne atıfta bulunmak amacıyla verilmiş bir adlandırmadır. Ayrıca burada bulunan Selçuklu Mezarlığı bu ismin verilmesinde etkilidir.

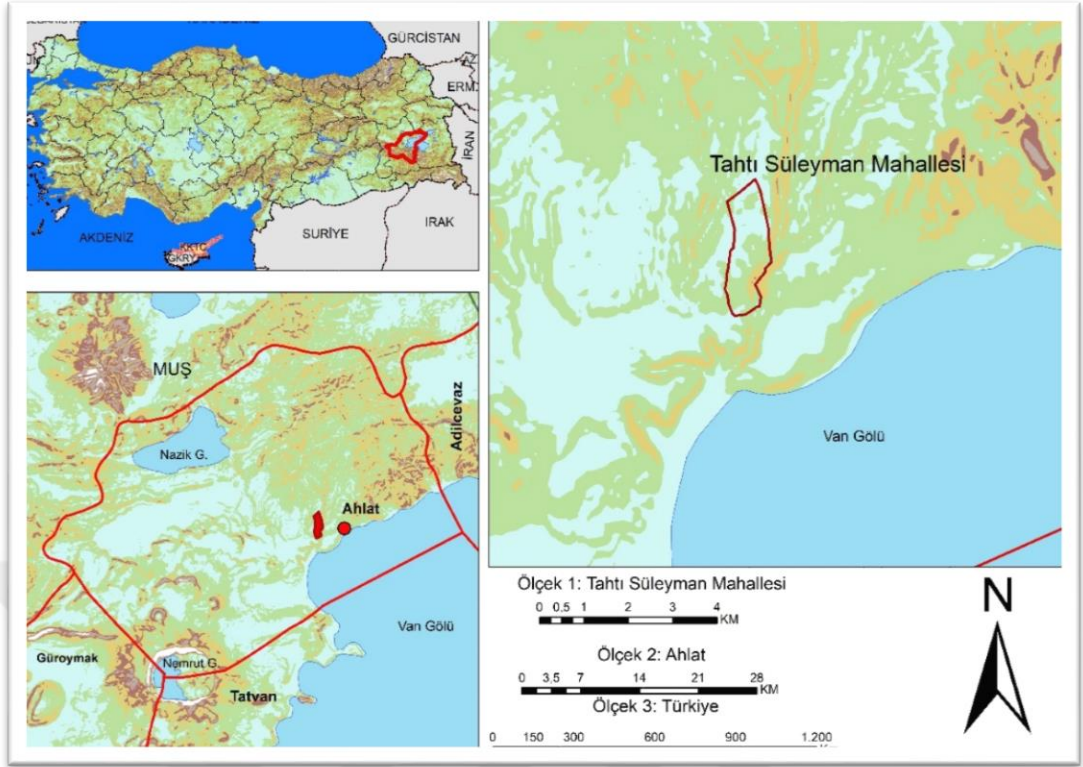
Harita 49. 41. Selçuklu Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 34. Selçuklu Mahallesi Uydu Görüntüsü

Tahtı Süleyman Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 1.031 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Ahlat, Osmanlı Devleti'ne Yavuz Sultan Selim döneminde yapılan Çaldıran Savaşı ile katılmıştır. Fakat daha sonraki dönemlerde Safevilerin eline geçen Ahlat, Kanuni Sultan Süleyman döneminde tam anlamıyla Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Kanuni, düzenlemiş olduğu Irakeyn seferinde bir müddet tahtını burada kurmuştur. Bu nedenledir ki mahalleye “Tahtı Süleyman Mahallesi” adı verilmiştir (Tarhan, 2021:130).

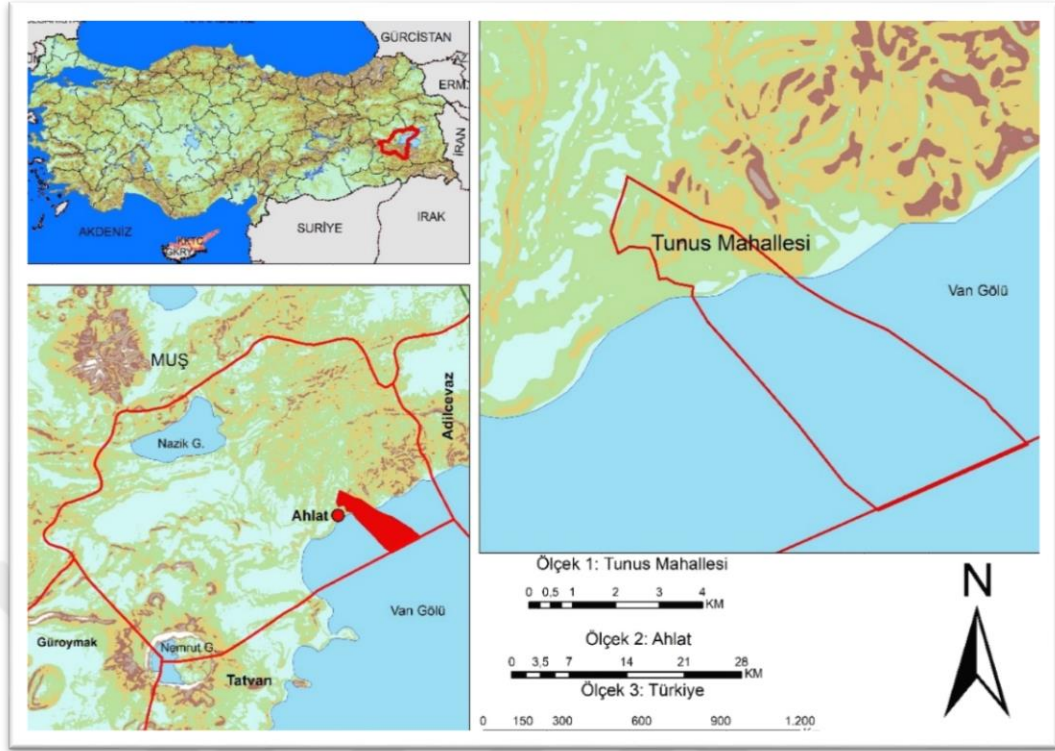

Harita 50. 42. Tahtı Süleyman Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 35. Tahtı Süleyman Mahallesi Uydu Görüntüsü

Tunus Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 4.391 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Doğu Anadolu Bölgesi'nde birçok yerleşim yerinin adı Ermenice, Kürtçe, Farsça ve Arapça kelimelerden gelmektedir. Bunların birçoğu Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ulusallaşma çalışmaları kapsamında isimleri değiştirilmiştir. Bu değişiklikler bazen yerleşim yerinin adında Türkçeleştirme ile sağlanırken bazen de eski adlandırmadan bağımsız yeni bir adlandırma ile yapıldığı göze çarpmaktadır. Öyle ki bazı yerleşim yeri adlarında sadece harf değişikliğine de gidildiği görülür. Ahlat İlçesi'nin Tunus Mahalle'sinde Ermenice kökenli “*Dunis*” kavramının “*Tunus*” şeklinde değiştirilmesiyle yapılmıştır (Tarhan, 2021: 131). *Dunis* ifadesi “*Haneler, evler*” anlamına gelmektedir (Ilıcak & Goshgarian, 2006: 41). Fakat kelimenin Türkçe olmamasından dolayı değiştirilmesine karar verilmiş ve “Tunus” olmasının daha uygun olacağı kararlaştırılmıştır.

Harita 51. 43. Tunus Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 36. Tunus Mahallesi Uydu Görüntüsü

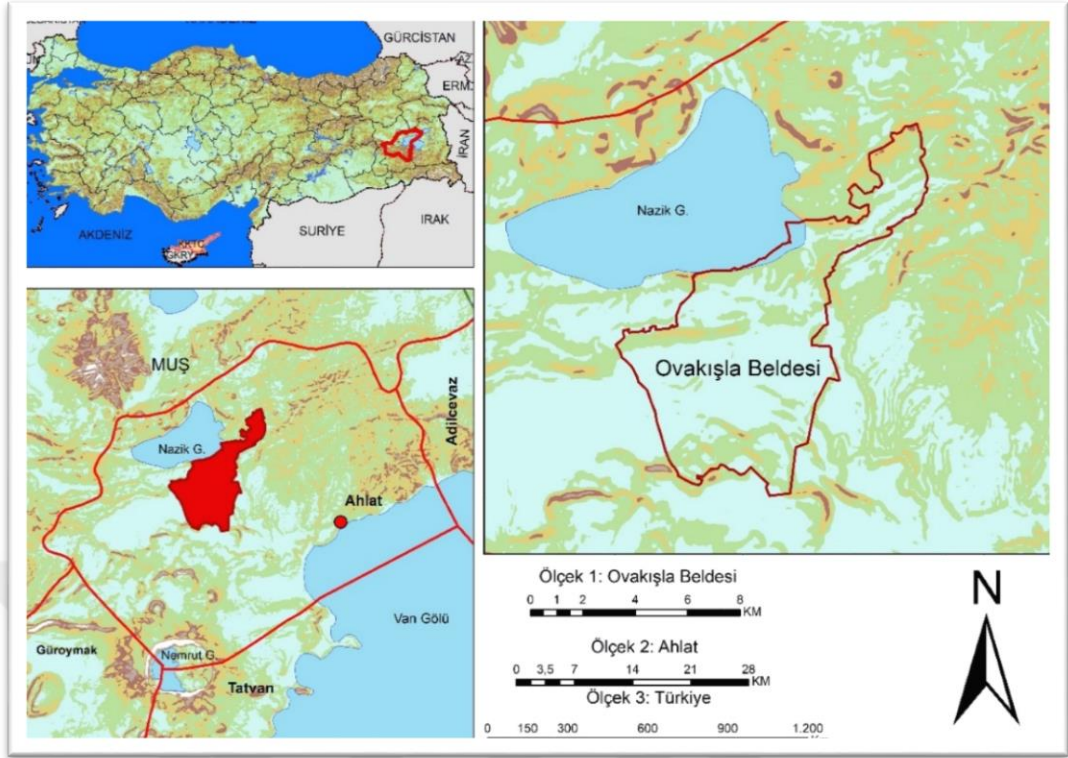
3.8.3 Ovakışla Beldesi Mahalle Adlarının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Tablo 4.8.4. Ovakışla Beldesi Mahalleleri

Ovakışla Beldesi Mahalleleri	Nüfus (2023)	Yüzölçümü (Km ²)
Kurtuluş Mahallesi	1.145	30.49
Yıldızlar Mahallesi	957	22.45
Orta Mahallesi	1.086	6.75
Kültür Mahallesi	447	6.15
Saray Mahallesi	443	2.66

Ovakışla Beldesi: Ovakışla beldesi, 1991 yılından önce Ahlat ilçesine bağlı bir köy iken 3 Ekim 1991 yılında alınan kararla birlikte belde olmuştur. Ahlat’tan Malazgirt’e doğru olan yol güzergahında yer almaktadır. Beldenin doğusunda Ahlat, batısında Muş’un Bulanık ilçesi, güneyinde ise Nemrut Dağı bulunmaktadır (Tarhan, 2021:132).

Ovakışla beldesinin adı toponimik olarak incelendiğinde, “ova” kelimesinin coğrafik bir ad olarak verildiği söylenebilir. Kışla ise “askerlerin toplu olarak barındıkları yapılar bütünü” (TS 2021: 165) olarak ifade edilebilir. Fakat burada bahsi geçen kışla kelimesi daha çok kışın kalacak yer anlamında kullanılmıştır. Anadolu da hayvancılık faaliyetleri ile uğraşanların kışla kelimesini daha çok hayvanların barındıkları alanlar için kullandığı söylenebilir. Bu nedenle “Ovakışla” denilmesindeki sebepte yörede hayvancılık ile ilgilenen ailelerin buraya bu adı vermiş olabilecekleridir. Başka bir görüş ise Malazgirt Savaşı’ndan önce Türk askerlerinin burada konakladıkları yer olmasından ötürü bu adı aldığıdır (Tarhan, 2021: 134).

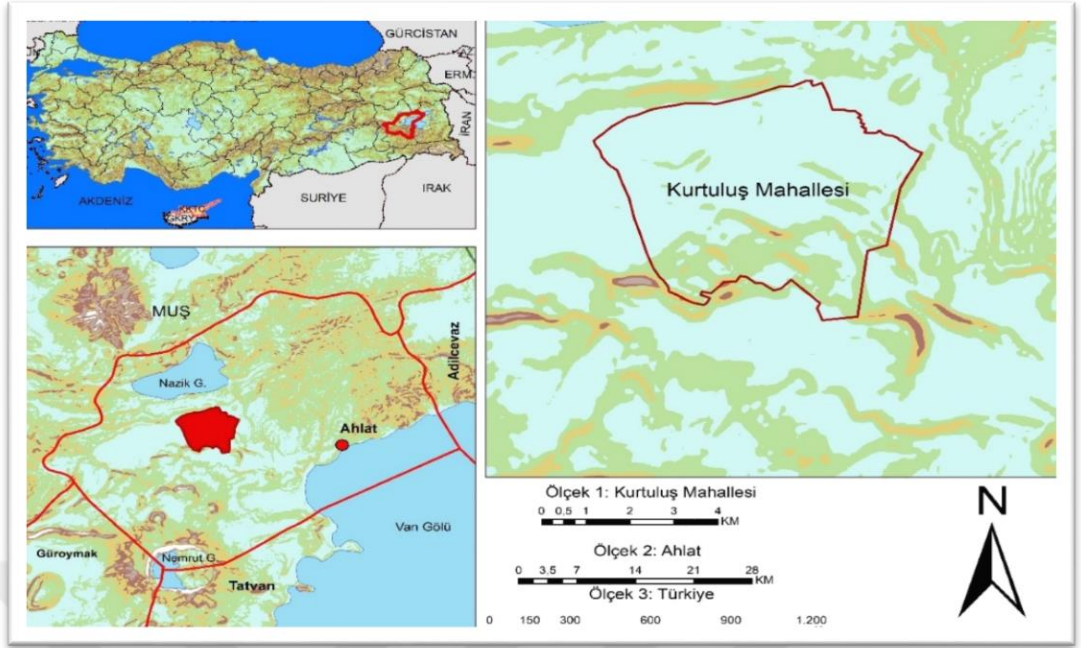
Harita 52. 44. Ovakışla Beldesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 37. Ovakışla Beldesi Uydu Görüntüsü

Kurtuluş Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 1.145 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Türkiye’de yer adlarında “Kurtuluş” geçtiğinde bu genellikle düşman işgalinden kurtulmasından dolayı verilmiş bir adlandırılma olduğunu ifade etmektedir. Ahlat İlçesi’ndeki Kurtuluş Mahallesi’nin de 21 Şubat 1918 yılında Rus işgalinden kurtarılmasıyla birlikte mahalleye “Kurtuluş Mahallesi” adının verilmesi uygun görülmüştür.

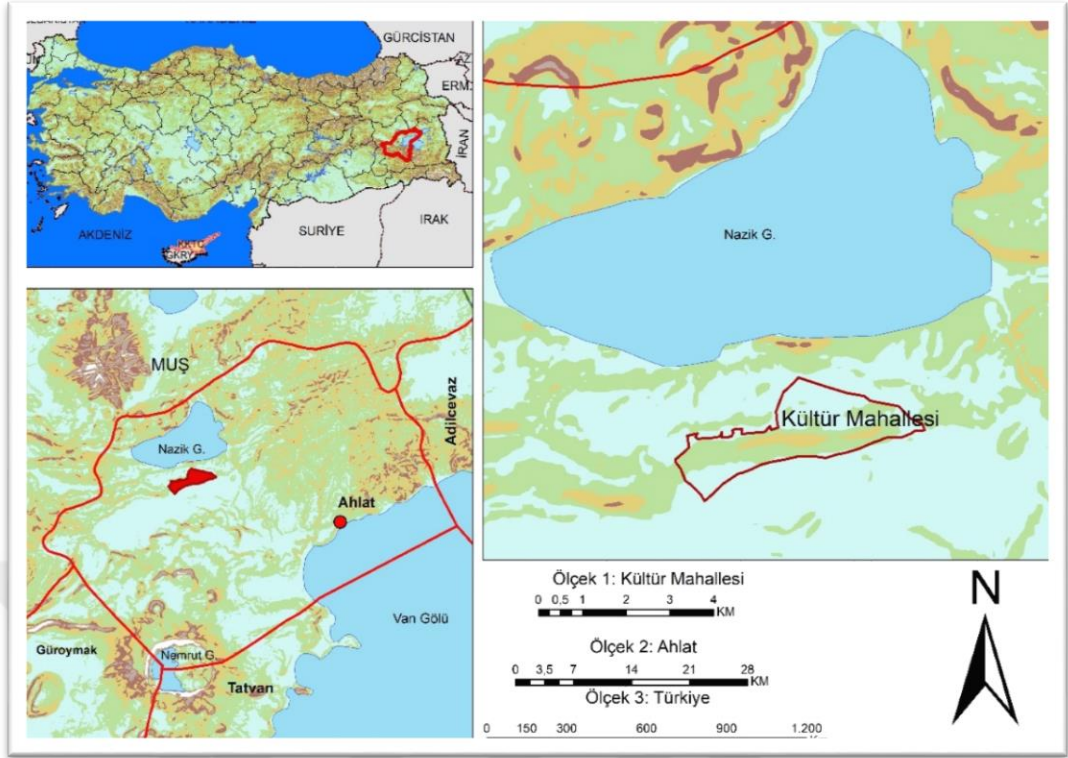
Harita 53. 45. Kurtuluş Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 38. Kurtuluş Mahallesi Uydu Görüntüsü

Kültür Mahallesi: TK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 477 kişi yaşamaktadır (TK, 2023). Mahallenin “Kültür” olarak adlandırılması günümüzde etkisini bir hayli gördüğümüz popüler kültürden gelmektedir. Türkiye’de birçok mahalle, cadde, sokak vb. yerlerin adında kültür kavramı geçmektedir. Bu durum Ahlat’ta da yerleşim yerine adını vermiştir.

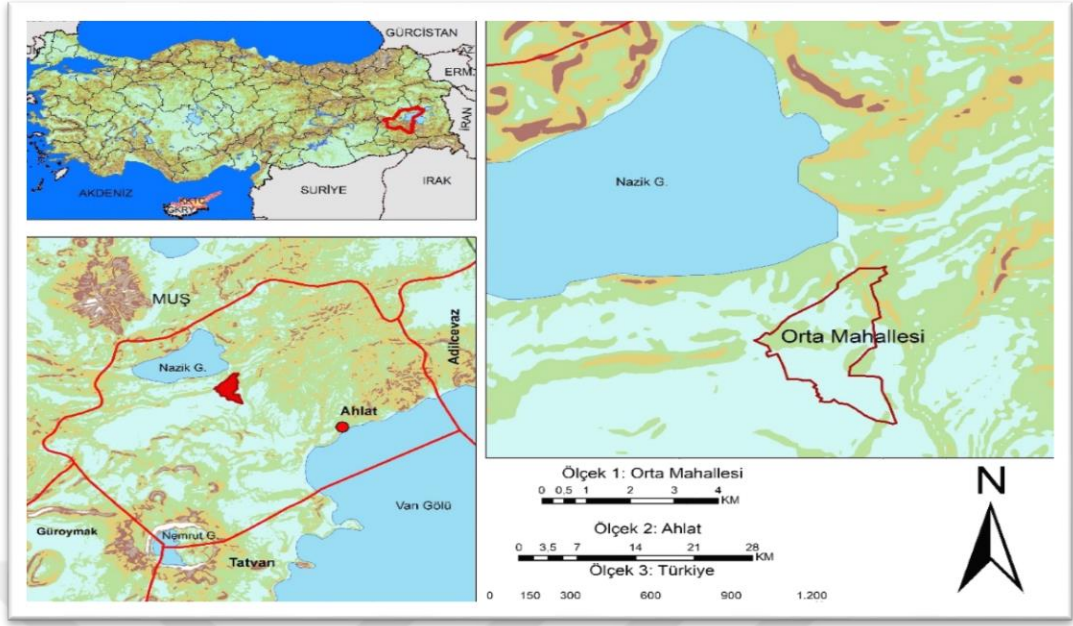
Harita 54. 46. Kültür Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 39. Kültür Mahallesi Topografya Haritası

Orta Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 1.086 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Mahalleye orta adının verilmesindeki sebebin çevresinde bulunan Kültür Mahallesi, Yıldızlar Mahallesi, Saray Mahallesi ve Kurtuluş Mahallesi'nin tam orta noktasında bulunmasıdır. Bu şekilde bir konumda bulunması mahalleye “Orta” adının verilmesini uygun kılmıştır (Tarhan, 2021: 139-140).

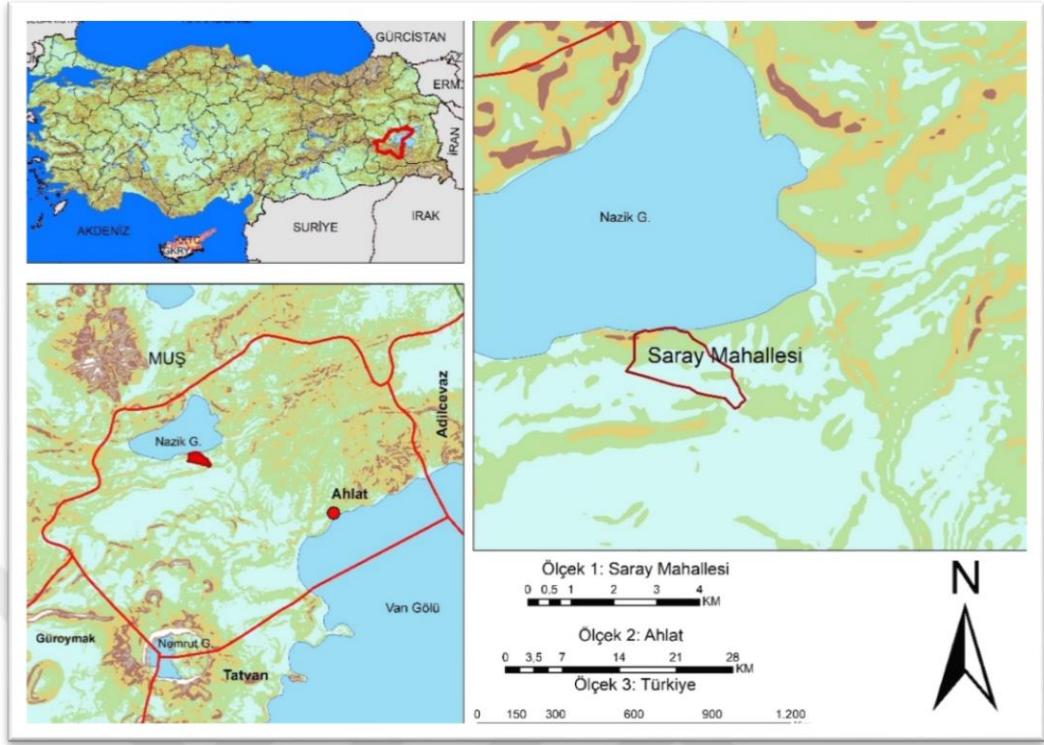

Harita 55. 47. Orta Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 40. Orta Mahallesi Uydu Görüntüsü

Saray Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 453 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Yerleşim yeri adlarına han, hamam, saray, kale vb. kavramlar çokça verilmektedir. Bu durumun sebebi geçmiş dönemlerde hüküm süren krallık ve devletlerden gelmektedir. İnşa etmiş oldukları çeşitli yapılar günümüzde hala varlığını korumaktadır. Özellikle “saray” kavramı geçmiş ile geleceği güzel harmanlayan bir kavram olmasından ötürü Ahlat’ta ki “Saray Mahallesi”ne adını vermiştir. Mahallenin adı ile ilgili başka bir rivayette şu şekildedir: *“Rivayete göre Bitlis’in diğer mahallelerine oranla, Saray Mahallesi daha geniş ve düz bir alana sahiptir. Bu düzlük ve genişliğin neden ise efsaneye göre eski zamanlarda burada bir sarayın olmasından kaynaklanmaktadır. Sarayın sahibi olan kral yaptığı zalimlikler ve kendisine gelen ilahî mesajları dikkate almadığından dolayı cezalandırılarak yerin altına çekilmiştir. Anlatılan efsaneden hareketle, yöre insanı eskiden var olduğuna inandığı yapıdan dolayı mahalleye “Saray” adını vermiştir.”* (Doğan, 2020: 92).

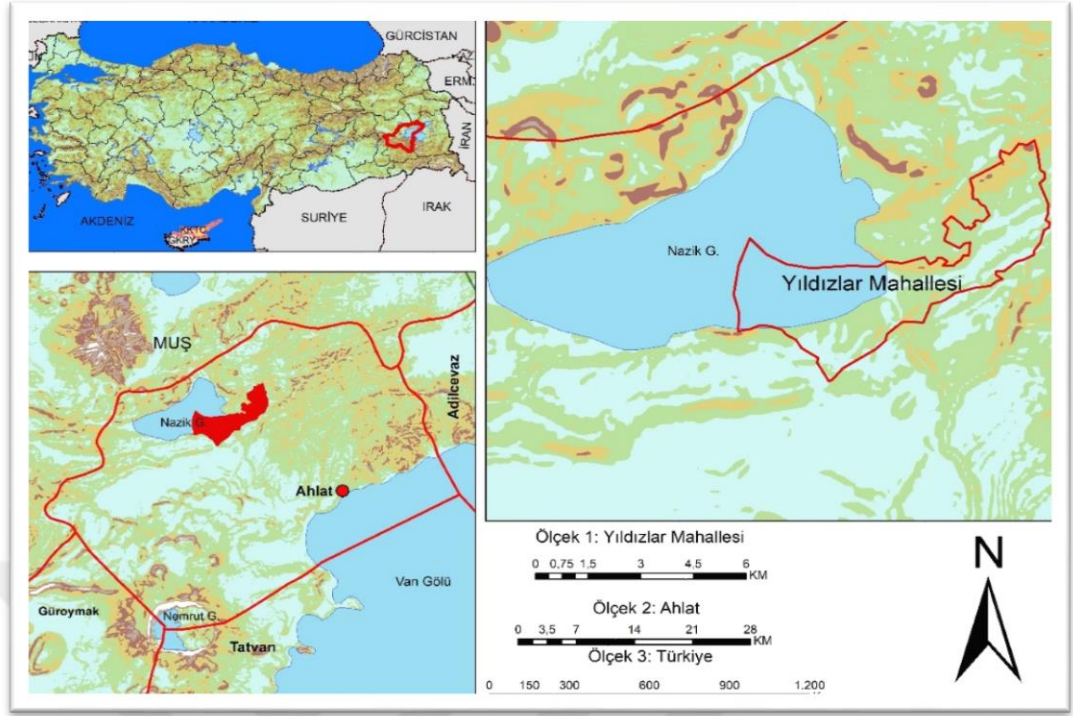
Harita 56. 48. Saray Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 41. Saray Mahallesi Uydu Görüntüsü

Yıldızlar Mahallesi: TÜİK 2023 nüfus verilerine göre mahallede 957 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2023). Türk kültüründe önemli simgelerden biri olan yıldız, İslamiyet öncesi Türk toplumlarında Gök tanrı inancından dolayı çokça kullanılmıştır. İnanç sistemlerinde yıldızlar, ay ve gün koruyucu olarak görülmüş, karanlık çökünce tanrının insanlığa ışığı bu şekilde gönderdiği düşünülmüştür (Kıyak, 2010: 191). İşte bu gibi düşünceler yıldızların önemli mitolojik öğeler olarak anılmasında etkili olmuşlardır. Yıldızlar anlam olarak olumlu çağrışımlarda bulundukları için birçok yerleşim yerinin adında kullanılmışlardır. Ayrıca burada bulunan tarihi eserlerde yıldız motiflerinin kullanılması adlandırmanın yapılmasında etkili bir başka unsurdur.

Harita 57. 49. Yıldızlar Mahallesi Topografya Haritası

Fotoğraf 3. 42. Yıldızlar Mahallesi Uydu Görüntüsü

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada Bitlis, Adilcevaz, Ahlat, Güroymak, Hizan, Mutki ve Tatvan adları bununla birlikte Ahlat ilçesinde bulunan 26 köy ve 15 mahalle adının kültürel coğrafya ve toponimi açısından ele alınmıştır. Araştırmada bu yerleşim yerlerine verilen adlandırmalarda doğal ve beşeri unsurların neler olduğunu, zamanla nasıl bir değişim yaşadığı ortaya konulmuştur.

Yer adlarında önemli bir unsur da beşeri ve ekonomik çevreden etkilenmesidir. İnsanların bulunmuş oldukları kültürel unsurlar yapmış oldukları ekonomik faaliyetler yerleşmiş oldukları yörelerin isimlendirilmesinde etkili olmaktadır. Özellikle yerleşim yerlerinin çevresinde bulunan geçmişte inşa edilmiş yapılarda yerleşmelere ad olabilmektedir. Adlandırmalarda fiziki, beşeri, ekonomik unsurların yanı sıra dil faktörünün de önemine vurgu yapmak gerekir. Türkiye’de birçok yerleşim yerinin adlandırılmasında Arapça, Farsça, Kürtçe, Rumca, Ermenice vs. dillerin etkisi görülür. Geçmişte yapılan isimlendirmeler Türkçe yapısına uygun değiştirilmeye çalışılmışsa da bu çoğu zaman mümkün olmamıştır. Günümüz ve geçmişteki adlandırmalar birbirleriyle kıyaslandığında çoğu zaman eski isimleri anımsatacak şekilde bir ad verilmediği görülür.

Her ne kadar yerleşme yerlerine verilen adlar Türkçeleştirilse de bölge de yaşayan halk geçmişte kullanmış oldukları adları kullanmaya devam etmektedir. Bu adların birçoğu Kürtçe ve Ermenice kökenlidir. Buradan da anlaşıldığı gibi kültürel yaşayış adlandırmaları da etkilemektedir. Üzerinden ne kadar zaman geçse de var olan kültürel unsurlardan kolay kolay vazgeçilmediği de görülür.

Araştırmada yer adları hakkında bilgilendirme yapılmış ardından Türkiye ve Dünya’da yer adlarının değişimi kısaca anlatılmıştır. Ana konuya geçmeden önce de Bitlis ilinin genel coğrafi özellikleri üzerinde durulmuştur. Bitlis merkez ilçe başta olmak üzere diğer 6 ilçenin ismi nereden gelmiş, günümüzdeki isimlendirmeye gelene kadar ne gibi değişimler yaşamış bunlar hakkındaki araştırmalar ortaya konulmuştur. Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Bulgulara göre Bitlis ili ve ilçelerinin adlarına bakıldığında geçmişte Bitlis ve çevresinde hâkimiyet kuran Asurlular, Urartular, Bizanslılar, Osmanlılar, Ermenilerin yapmış olduğu adlandırmalara yer verilmiş olup geçmişten günümüze kadar değişimi incelenmiştir. Asurlular Betliz, Urartular, Uaiis, Persler ve Yunanlılar Badlis, Bizanslılar Bababaleison, Araplar Badlis, Ermeniler Pageş, Kürtler Bedilis, Türkler Bitlis şeklinde adlandırmıştır. Güroymak ilçesine Ermeniler 'in "Norşin" dediği daha sonra Güroymak olarak değiştirildiği, Hizan ilçesinin adı "Seherxizan" olarak farsça bir adlandırmadan geldiği görülür. Mutki ilçesinin ise geçmişten günümüze kadar aynı adla adlandırıldığı burada yaşayan bir aşiretten geldiği söylenebilir. Ahlat adının ise Urartularda "Halads", Süryanilerde "Kelath", Araplarda Hilat", Farslar ve Türklerde ise "Ahlat" olarak isimlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Ahlat ilçesi özelinde yapılan 26 köyün adı incelendiğinde bunların geçmişte kullanılan adları genellikle Ermenice, Kürtçe ve Farsça adlandırmalardan geldiği bulgusudur. Bu adların verilmesinde Ahlat yöresinde Ermeni, Kürt ve Türk nüfusun varlığından dolayı kendi kültürlerini yer adlarına yansıtmasından veya doğal çevrenin etkisiyle verdikleri adlandırmalardır. Daha sonra yapılan düzenlemelerle köy adları Türkçeleştirilmiş geçmişte kullanılan adlandırmaya yakın bir ad veya coğrafi bölgeyi ifade edecek adlandırmaların yapıldığı görülmüştür. Köyler özelinde birkaç örnek verilecek olursa; Kürtçe "Kuştiyan (öldürmek)" olan köyün adı "Alakır (karışık renkli yerleşme)", "Cizerok (adacık)" köyü Dilburnu, Ermenice olan "Tapavank (Kilise)" köyü Güzelsu, "Dzağığ (çiçek)" köyü Seyrantepe olarak değiştirilmiştir.
- Ahlat özelinde 15 mahallenin adı incelendiğinde ise Ahlat şehrinin köklü geçmişinin etkileri neticesinde şekillendiği görülür. Ahlat şehrinde var olan kalıntılar, tarihi eserler, yörede hüküm sürmüş medeniyetler mahallelerin adlandırılmasında etkili olmuştur. Örneğin Selçuklu Mahallesi'nin adı burada bulunan Selçuklu Mezarlığından dolayı verilmiştir. Kale Mahallesi'nin adı Van Gölü sahiline yakın inşa edilen Osmanlı Kalesi (Sahil) kalesinden gelmektedir. Kurtuluş Mahallesi ise 21 Şubat 1918 yılında Rus işgalinden kurtulması ile bu adı almıştır.

Daha önce yapılmış benzer çalışmalardan biri olan Tarhan (2021) “Bitlis İli Yerleşim Birimi Adları (İl İlçe Belde Merkezi Yerleşim Birimleri)” adlı yüksek lisans tezinde Bitlis ilinin il, ilçe ve belde merkezindeki yerleşim birimlerinin adlarını incelemiştir. Bu inceleme köken, yapı, anlam ve veriliş sebebi yönlerinden yapılmıştır. Bu tez ile köken ve anlam incelemesi bakımından benzerlikler olsa da çalışmamızda kültürel coğrafya bakış açısı ile ele alınan yörede Tarhan edebi bakış açısıyla incelemeler yapmıştır (Tarhan, 2007).

Önal (2024) “Bitlis Köy Adlarının Kökeni ve Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalede, Bitlis adının kökeni üzerine durulmuş daha sonrasında ise 335 köy adının yapı ve kökenleri bakımından incelemesi yapılmıştır (Önal, 2024). Biz de bu çalışmamızda Ahlat ilçesi özeline inerek 26 köy ve 15 mahalle adının kökeni, anlamı veriliş nedeni üzerine durduk. Kökenlerin araştırılması benzer olsa da daha özel bir konuya inilmesi bu çalışmayı farklı kılmıştır.

Sonuç olarak “Kültürel Coğrafya Açısından Ahlat (Bitlis) Yerleşme Adlarının Analizi” adlı bu yüksek lisans tez çalışmasında, Ahlat’ta yerleşme adlarının kültürel coğrafya bakış açısıyla ele alınmıştır. Daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamasının eksikliğini gidermek amacıyla ele alınmış olan bu çalışma daha sonraki dönemlerde burada yapılacak araştırmalara kaynak niteliği taşıyacağını ifade etmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akın, Ü. (2004). *Bitlis Çevresinde Doğal Ortam ve Kültürel Yapının Eğitim Üzerindeki Etkileri*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi).
- Aktay, S. (2018). *Sovyet Döneminde Yeradbilim: Kuramlar ve Alan Örneklemeleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Doktora Tezi).
- Aliağaoğlu, A & Uzun, A. (2011). Şehirsel Toponimi(Hodonimi):Türkiye İçin Bir Tipoloji Denemesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(2), 123-134.
- Alkan, A. (2022). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi 'ne Göre Bitlis Şehri Yer Adları. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* , 1 (68) , 58-66 .
- Alpaslan, İ. (2013). Ahlat Harabeşehir Kaya Evleri (Mağara Evler/Erzak Ambarları). O. Belli, & V. Belli (Ed.). 2. *Uluslararası Ahlat-Avrasya Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu içinde* (s. 303-308). Bitlis: Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları.
- Altunışık, İ. (2009). *Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Arıncı, K. (1991). *Bitlis Çayı Havzasının Coğrafi Etüdü*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Arıncı, K. (2007). Tarihî ve Siyasî Coğrafya Perspektifiyle Bitlis, Ahlat ve Tatvan Şehirlerinin Kuruluş ve Gelişmeleri. *Bilen, M., Gürhan, V., Gümüş, E. (Ed.), I. Uluslararası Düünden Bugüne Tatvan ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri içinde* (s. 743-792). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Aydın, E. (2012). *Eski Türk Yer Adları Eski Türk Yazıtlarına Göre*. Konya: Kömen Yayınları.
- Azeroğlu, Y. (2013). Türk Edebiyatında Süphan Dağı. O. Belli, & V. Belli (Ed), 2. *Uluslararası Ahlat-Avrasya Bilim Kültür ve Sanat Sempozyumu içinde* (s. 560-566). Bitlis : Eren Üniversitesi Yayınları.
- Bakış, A.,& Işık, E. (2012.). Bitlis Ulaşım Analizi ve Ulaşım Sorunları Çözüm Önerileri. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(1), 19-33.
- Beder Şen, R., & Yurtkuran, S. (2004). Bitlis'te Yaşayan Ailelerin Sosyo - Demografik, Sosyo - Ekonomik Sosyo - Kültürel özellikleri ile Toplumsal Hayatta Törenin Gücü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(7).
- Benedict, R. (1998). *Kültür Örüntüleri*, (Çev.: Mustafa Topla). Ankara: Öteki Yayınevi Antropoloji Serisi.
- Bitlis İl Yıllığı*. (1971).
- Bonnemaison, J. (2005). *Culture and Space Conceiving a New Cultural Geography*, (İng. Çev.: Jose Ponet Demetry) . London: I.B. Tauris Company Ltd.

- Bulut, İ. (1996). "Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 30-40.
- Charlton, T., & Charles, S. (1958). *A Latin Dictionary*. Oxford at The Clarendon Press.
- Çağlıyan, A. (2015). Bitlis İli'nde Arıcılık Faaliyetleri. *Coğrafya Dergisi*, (30), 1-25.
- Çelebi, E. (1986). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. İstanbul: Üçdal Neşriyat, C 3-4.
- Çiftçi, F. (2014). Bitlis Merkez Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 261-272.
- Çilingiroğlu, A. (1983). Urartu'da Toplu Nüfus Aktarımları. *Anadolu Araştırmaları*, (9), 311-323.
- Devellioğlu, F. (1970). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Diakonoff, I. M. – Kashkai, S. M. (1981). *Geographical Names According to Urartian Texts (Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes IX)*. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.
- Doğan, O. (2020). *Bitlis'ten Derlenen Efsanelerin Psiko-Sosyal ve Arketipsel Tahlili*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Doktora Tezi).
- Doğanay, H. (2017). *Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü (ed.Namık Tanfer Altaş)*. Ankara.: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Elmastaş, N. (2006). Bitlis İlindeki Göller ve Faydalanma Şekilleri. *O. Belli (Ed), 2. Van Gölü Havzası Sempozyumu içinde* (s. 429-440). Bitlis: Bitlis Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür yayınları.
- Elmastaş, N. (2008). Bitlis İli Jeotermal Su Kaynakları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13 (19) , 89-104.
- Emiroğlu, M. (1984). Bolu Yöresi Yer Adları. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri* (s. 181-200). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Erdoğan, S. (2017). "Kefkalesi Urartu Yerleşiminin Tarihsel Arka Planı". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36 (62), 31-58.
- Eren, H. (1965). Yer Adlarımızın Dili . *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. Belleten*,13, 155-165.
- Eröz, M. (1984). Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, (s. 43-53). Ankara.
- Erpolat, M. S. (2003). Osmanlı Coğrafyasındaki Yer İsimlerini Doğru Tespit Etmenin Zorlukları Önemi ve Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(1), 1-15.

- Ertekinoglu, S. (2015). Ahlat Ağzında Yer Adları. *International Journal of Social Science Research*, 30, 558-594.
- Gökçeer, F. (1984). Türk Yer Adları Sempozyumu Açılış Konuşması. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17*, (s. 1-5). Ankara.
- Gül, M. (2010). *Ortaçağlarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu*. stanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- Gülensoy, T. (1995). *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gülensoy, T. (2018). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Basım*. İstanbul.
- Güenal, V., Şahinalp, M. S., & Güzel, A.,. (2011). Coğrafi Ortamın Şehirsel Mekan Adlarına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10(1), 463-508.
- Gürbüz, O. (2014). Turizm coğrafyası açısından Nemrut Kalderası. *Türk Coğrafya Dergisi*(30), 255-265.
- Han, Ş. (1971). *Şerefname Kürd Tarihi (Çev. M. E. Bozarslan)* . İstanbul: Ant Yayınları.
- Honigmann, E. (1970). *Bizans Devletinin Doğu Sınırı. (Çev.: Fikret Işıltan)*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayını.
- İçişleri Bakanlığı. (1977). Köylerimiz (1 Mart 1968 Gününe Kadar). *İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları Seri: III, Sayı: 1*. Ankara.
- İçişleri Bakanlığı. (1977). Yeni Tabii Yer Adları 1977. *Yeni, Eski ve İllere Göre Dizileri. İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları Seri: III, Sayı: 1*. Ankara.
- Ilıcak, H.Ş. & Goshgarian, R. (2006). *Kendi Kendine Ermenice*. Türkiye Ermeni Patrikliği Yayınları. İstanbul.
- İZOLİ, D. (1992). *Ferheng, Kurdi-Tırki*. İstanbul: Deng Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile* . İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kaşgarlı Mahmut. (2021). *Divanu Lügati't-Türk Tercümesi 4. (Çev.: Besim Atalay)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi.
- Kayserili, A. (2011). Carl Ortwin Sauer ve Kültürel Coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), 177-190.
- Kılıç, S. (2008). *Van Gölü'nün Güneybatısındaki Tatvan Kalesi'nin Yok Ediliş Öyküsü ve Uaias Kalesi'nin Yeri Sorunu. Muhibbe Darga Armağanı*. Sedberk Hanım Müzesi Yayını. İstanbul.

- Kıyak, A. (2010). İslam Öncesi Türk Kültüründe Yıldızlarla İlgili İnanışlar. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15(2), 189-197.
- Komisyon. (1998). *İngilizce-Türkçe Redhouse Büyük El Sözlüğü*. İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık .
- Köprülü, M. F. (1925). *Oğuz Etnolojisine Dair Tarihî Notlar*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Memiş, E. (1989). *Eskiçağ Türkiye Tarihi*. Selçuk Üniversitesi Yayınları No:67, Konya.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. Dağarcık Yayınları, İstanbul, s. 242.
- Naci, H. & Naci, A. (2010). Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri. *Türkiyat Mecmuası*, 2, 243-260.
- Nirun, N. (1994). *Sistemantik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını No:73.
- Okumuş, E. (2008). Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinde Tatvan ve Çevresi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 187-216.
- Okumuş, E. (2008). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Tatvan ve Çevresi. *Bilen, M., Gürhan, V., Gümüş, E. (Ed.), I. Uluslararası Düinden Bugüne Tatvan ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri içinde* (s. 476). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Öğün, B. (1964). "1964 ADİLCEVAZ KEF KALESİ KAZILARI". *Anadolu*, 08, 65-92.
- Önal, A. G. (2024). Bitlis Köy Adlarının Kökeni ve Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(14), 431-453.
- Önal, A. G., & Şenel, M. (2016). Yer Adları (Toponimi) Açısından Divanü Lûgati't-Türk. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 32(32), 64-74.
- Önder, M. (1984). Anadolu Şehir Adları Üzerine Efsanelerin Oluşumu. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara)*, (s. 69- 73). Ankara.
- Özdağ, S. (2022). *Osmanlı Son Döneminde Mutki Kazasının İdari Yapısı Ve İdarecileri(1880-1920): Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Kazaları*(ed. Danyal Tekdal). Ankara.: Pegem Akademi.
- Pilancı, H. (1996). *Anadolu'daki Türkçe Yer Adları*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, (Doktora Tezi) .
- Polat, E. (2021). *Ahlat Şehri'nin Kültürel Miras Turizmi Potansiyeli*. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Coğrafya Ana bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi I*. Ankara: TDK Yayınları.

- Sebeos. (1979). *İstoriya Sebeosa. Svodnyy Kritičeskiĭ İstoriya Sebeosa. Svodnyy Kritičeskiy Tekst, Predislovie i Kommentarii G. V. Abgaryana*. Erevan: İzd-vo Akademii Nauk Armyanskoy SSR.
- Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sezen, T. (2006). Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla). T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 21, Ankara.
- Sümer, F. (1986). Ahlat Şehri ve Ahlatşahlar. *Belleten Dergisi*, 50 (197), 447-494.
- Sümer, F. (2020). "Kaçarlar". TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kacarlar--ek> (18.02.2025) adresinden alındı
- Şahin, İ. (2013). Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırılması Sorunları. *Avrasya Terim Dergisi*, 1 (1), 46-58.
- Şahin, V. (2019). Kültürel Coğrafya Bakımından Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Programına Bir Bakış. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(222), 173-183.
- Şahinalp, M. (2013). Şanlıurfa Şehri'nin Kültürel Fonksiyonu. *Marmara Coğrafya Dergisi* (11), 65-80.
- Şenel, M. & Önal, A. G. (2017). Yer Adları (Toponimi) Açısından "Tarama Sözlüğü". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 36 (36), 152-163.
- Şenel, M. (2017). Gençliğin Adıyla İmtihani . *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRK LAD)*, 1 (1), 72-84.
- Tapar, D. (2023). Türkiye’de Yer Adları Bilimi Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Kaynakça Denemesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1101-1121.
- Tarhan, O. (2021). *Bitlis İli Yerleşim Birimi Adları (İl İlçe Belde Merkezi Yerleşim Birimleri)*. Siirt: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Tekin, E. (2019). *Ortaçağ’da Ahlat’ta Türk Medeniyeti*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Tezcan, M. (2019). "Bagariş/Balalis" Adından "badlis/Bidlis" Adına: Ermeni Ve Bizans Kaynaklarında "Bitlis" Adının ilk görünüşleri. M. İnbaşı, & M. Demirtaş (Ed), Tarihi ve Kültürel Yönleriyle Bitlis (Cilt 1) içinde., (s. 49-62). Ankara.
- Thomson, R. W. (1989). "The Historical Compilation of Vardan Arewelic". *Dumbarton Oaks Papers*, 43, 125-226.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları no: 1534 Tarih Araştırmaları no: 2 cilt 1, Enderun Yayınları, 3. Basım.

- Tomlison, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*, (Çev.: Arzu Eker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları No:424, İnceleme Dizisi No:192.
- Top Yılmaz, S. (2021). Türkiye Toponimi Çalışmalarında Semantik Tasnif Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 61(2), 1123-1161.
- Top, M. (2013). Selçuklularda Kümbet Geleneği ve Ahlat Kümbetleri. O. Belli & V. Belli (Ed.). 2. *Uluslararası Ahlat- Avrasya Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu içinde* (s. 201-217). Bitlis: Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları.
- Tuncel. M. (1992). “*Bitlis*”. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tunçel, H. (2000). Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 23-34.
- Türkçe Sözlük*. (2021). Ankara: Karatay Yayınları.
- Tylor, S. E. (2016). *Kültür Bilimi*. Viraverita E-Dergi, (4), 91-110.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- URL-4: <http://www.mutki.gov.tr/genel-bilgiler/~:text=Mutki%20%C4%B0l%C3%A7esi%3B%20do%C4%9Fusund a%20Bitlis%2C%20g%C3%BCneyinde,dik%20vadiler%20ve%20tepelerden %20olu%C5%9Fmaktad%C4%B1r>. (tarih yok).
- URL-1. (tarih yok). Google Maps. 04 28, 2024 tarihinde https://www.google.com/maps/@38.8468451,42.7443555,12.21z?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MDIxNy4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D adresinden alındı
- URL-10: . (tarih yok). 17 09, 2024 tarihinde <https://www.koylerim.com/ahlat-yogurtyemez-koyu-330682h.htm> - google_vignette adresinden alındı
- URL-11:.. (tarih yok). 21 10, 2024 tarihinde (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bitlis/kulturenvanteri/ahlat-sahl-kales> adresinden alındı
- URL-12:.. (tarih yok). 23 10, 2024 tarihinde <https://www.bolgegazetesivan.com/ahlat-efsaneleri> adresinden alındı
- URL-2. (tarih yok). Google Maps. 04 29, 2024 tarihinde https://www.google.com/maps/place/G%C3%BCroymak,+Bitlis/@38.611808,41.9927926,11.56z/data=!4m6!3m5!1s0x400d33167fc09575:0xa9eaa8c3d19dc219!8m2!3d38.576434!4d42.020621!6s%2Fg%2F1ynnq2hv2?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MDIxNy4wIKXMDSOASAFQAw%3D adresinden alındı
- URL-3. (tarih yok). Google Maps. 05 08, 2024 <https://www.google.com/maps/@38.2357298,42.4387461,12.92z?entry=ttu&>

g_ep=EgoyMDI1MDIxNy4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D adresinden alındı

URL-5. (tarih yok). *Google Maps*. 05 09, 2024
https://www.google.com/maps/@38.5235918,42.2835892,13.15z?entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MDIxNy4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D adresinden alındı

URL-6. (tarih yok). *Google Maps*. 05 11, 2024 tarihinde
https://www.google.com/maps/@38.8290216,42.5254825,16.32z?entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MDIxMi4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D adresinden alındı

URL-7. (tarih yok). *Google Maps*. 05 11, 2024 tarihinde
https://www.google.com/maps/@38.7954483,42.4384535,18.02z?entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MDIxMi4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D adresinden alındı

URL-8:. (tarih yok). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

URL-9:. (tarih yok). 11 08, 2024 tarihinde
<https://translate.google.com/?hl=tr&sl=hy&tl=tr&text=so%C4%9Furt&op=translate> adresinden alındı

Yavuz, S. & Şenel, M. (2013). Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü. *Turkish Studies Dergisi*. 8 (8), 2239- 2254.

Yavuz, S. (2017). *Toponominin Esasları Üzerine Bir İnceleme*. Elazığ: Asoso Yayınları.

Yediyıldız, B. (1984). Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) içinde*, (s. 25-41). Ankara.

Yılmaz, S. T. (2021). Türkiye Toponomi Çalışmalarında Semantik Tasnif Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 61(2) , 1123-1161.

Yılmaz, V. (2019). İç Göçün Nedenleri ve Değerlendirilmesi: Bitlis İli Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1709-1735.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fatma ALADAĞ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Beşerî Coğrafya Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-posta Adresi	
Yüksek Lisans Mezuniyet Tarihi	